

KOMSTE VAN
KONING WILLEM
IN HOLLAND.
VIGILATE DEO CONFID
R. de Hooghe
In den Haegh
by Arnout Leers 1691.

KOMSTE VAN ZYNE MAJESTEIT WILLEM III. KONING VAN GROOT BRITANJE, enz. IN HOLLAND;

OFTE

OMSTANDELYKE BESCHRYVING

van alles, het welke op des zelfs komſte en geduurende Zyn verblyf, in 's Graavenhaage en elders, ten teeken van vreugde en eere, is opgerecht en voorgevallen.

VERCIERD MET KOPERE PLAATEN.

In 's GRAAVENHAAGE,
By ARNOUD LEERS, Boekverkooper,
MDCXCI.

Met Octroy van d'Eed: Groot Moog: Heeren Staten van Holland en Weſtvriesland.

Aan de

EEDELE MOOGENDE HEEREN,

GECOMMITTEERDE RAADEN

VAN HAAR EEDELE GROOT-MOOGENDHEEDEN DE HEEREN STAATEN VAN HOLLAND EN WESTVRIESLAND;

Mitsgaaders,

DE EEDELE ACHTBAARE HEEREN, SCHOUT, BURGEMEESTEREN EN REGEERDERS VAN 'S GRAAVENHAAGE.

EEDELE MOOGENDE
EN
EEDELE ACHTBAARE HEEREN;

DEeze Landen hebben, van den tijd af dat zy vry en op hen zelve waaren, in het begin van dit jaar, voor de eerstemaal, de eere genooten van een gekroond Vorst, haaren Stadhouder, te moogen ont-

ſangen en wel Hem, die ter verloſſing en reddering van verdrukte Volkeren in het algemeen en den vrijen Godsdienſt in het bizonder, onderſteund door de magt van deezen Staat, gebooren Prins van hunne ſtranden ſtak en zeeghaftiglijken gekroond Koning van vier Rijken, in ons Vaderland en zijn geboorteplaats te rugge keerde: een geval, zoo wonderlijk, als gewenſcht voor hen, dien het ſchroomelijk geweld der Franſche Moogenheid deede beeven: een geval, ofte omſlag van Rijksgezag, zoo gezeegend door Godes hand geleid en noodig voor de ruſt en het welzijn van geheel Europe, als tot verzeekering van onze Vryheid en Staatsbeſtier.

Het heeft U Eedele Moog: en U Eedele Achtb: geliefd in dit geval, ten teeken van eerſchuldigheid en liefde tot dien Doorluchtigen Vorſt, de roem onzes Vaderlands, op zijne overkomſte niet alleen uwe bizondere blijdſchap, waar aan de gemeene ingezeetene niet kunnen deelachtig zijn; maar ook uwe openbaare hoogachting en vreugde voor al de waereld te bewijzen, met eer- zeege- konſt- praalgebouwen en andere vertoogen en wel zoodaanige op te doen rechten, wiêr gelijke deeze Staat (want alzulke verdiende dit wedergaadeloos

loos geval) nimmer meerder den volke vertoonde.

De naakoomeling nu en zy, wien het geluk niet is te beurte gevallen, van dien heerlijken toeſtel te kunnen beſchouwen, zouden zich en met recht, over de ſchandelijke onachtzaamheid van deeze eeuw en menſchen beklágen; hen van onbetaamelijke kleenachting, vergeetene pligt, liefdeloosheid tot konſten; ja van loſſe ondankbaarheid en vuile afgunſt verdenken; indien hen, by verbeelding, ofte beſchryving, geen goede ſchets, ofte kenniſſe van zoo veel konſt en arbeid als in- en aan de zelve is beſteed geworden, over- nochte naagelaaten wierd.

Ik vinde my derhalven door deeze en eene bizondere reeden, naamelijken mijn eerenpligt aan U Eedele Moog: en U Eedele Achtb: verſchuldigd, dit groot geval van de gelukkige overkomſt des Konings van Groot Britanje, Willem de derde, onzen Stadhouder, in de Vereenigde Nederlanden en wel bizonderlijken den dag van zijne intréde in 's Graavenhaage, te vereeuwigen, dit werk te ſchryven en het zelve U Eedele Moog: onderdaaniglijken en U Eedele Achtb: gedienſtiglijken aan te bieden; aan te bieden, als het geene U Eedele Moog:

en U Eedele Achtb: eigen is: de vryheid, welke ik in deezen neem, zal, vertrouw ik met eerbiedigheid, by U Eedele Moog: en U Eedele Achtb: meerder verſchoonelijk zijn, wanneer hen in dit werk niets zal voor oogen koomen, dan het geene den roem van deezen hooggemelden Koning verbreid, uwer Eedele Moog: en uwer Eedele Achtb: eerbewijs aan Zijne Majeſteit afbeeldende, den ingezéten en naakoomeling ter blyde en dankbaare geheugeniſſe en erkenteniſſe aanmaand en my alom en alleenelijken doed kennen, als

EEDELE MOOGENDE
en
EEDELE ACHTBAARE HEEREN,

UWER EEDELE MOOGENDHEEDEN
en
UWER EEDELE ACHTBAARHEEDEN

onderdaanigſten dienaar
en
getrouwſten ingezéten,

G. BIDLOO.

In 's Graavenhaage den viij. van Herfſtmaand in het jaar 1691.

Aan

AAN DEN

LÉZER.

BESCHEIDENE LÉZER;

NAardien alle Schryvers van Geschiedenissen en Vertoogen niet zoo gelukkig zijn, dat zy zich van hunne eigene tegenwoordigheid, ofte getrouwe oor- en ooggetuigen kunnen bedienen; ook veele onvoorzichtiglijken, zonder onderzoek, het geene hen verhaald word, ter nederstellen, vind men in der zelver schriften, veelmaalen zoo groote onwaarheeden en misstellingen, dat zy hun geheele werken daar door doen verachten en der vergeetelheid overgeeven. Ik nu, die het meerder gedeelte der hier na beschreevene zaaken gezien, bygewoond, ofte na volkoomen onderzoek en gewisse naarrichting, gelijk de zelve beschreeven zijn, bevonden heb; zal, zoo niet in het geheel voldoen, ten minste in dit gedeelte en ten deezen opzichte, niet verwerpelijk zijn.

Wat nu de schilderijen, beelden en andere zinbehelzende vertoogen, maakende het grootste, immers het aanmerkenswaardigste gedeelte der eer- en zeegeboogen, by de Eedele Moogende Heeren Gecommitteerde Raaden; mitsgaaders de Eedele Achtbaare Heeren Schout, Burgemeesteren en Regeerderen van 's Graavenhaage opgerecht, aanbelangd, van der zelver begrip en toepassing vind men in de reeds gebrekkelijken uitgegeevene prenten en aanteekeningen niets van waarde ofte belang, en geen wonder; want der zelver verbeelding was deeze menschen zoo min, dan den waaren zin en uitleg der op- by- en boven schriften en spreuken bekend: toch, gelijk het in alle dusdaanige gevallen geschied, heeft het in deezen ook aan geen verkeerde, quaadwillige en botte zin- en oogwit duiders; veel minder aan heimelijke en openbaare uitschryvers, naakrabbelaars en voordeel benyders ontbrooken; vullende, eer noch het werk zijn vereisch en volkoomenheid had, de handen der nieuwsgierigen met zeer slechte afbeeldingen en beschryvingen, ten schande van een werk dat beter lot verdiende.

In de volgende bláderen zult gy, bescheidene Lézer, althans de voorgemelde verbeeldingen en byschriften in der voegen te zaa-

men gebragt, afgeprent en uitgeleid vinden, als het eigentlijke oogmerk van hen geweest is, die de zelve hebben doen op- en aanstellen; zijnde in de vertaaling der Latijnsche woorden, niet altijd den letterlijken; maar ook zomtijds, om de hebbelijkheid van de loffelijke Néderduitsche taal te voldoen en het verbeelde des te duidelijker aan te wijzen, alleen den begreepen zin gehouden.

Veelvuldige moeijelijkhéden, boven de gewoone, welke zich omtrent het vervaardigen van Druk- en Prentwerken opdoen, hebben het voltooijen en uitgeeven van dit werk eenigen tijd verhinderd; toch niet zoo lang vertraagd, of den lust, om het zelve in volkoomenheid te zien, werd, by alle ingezétenen en vreemden, noch in volle kracht gevonden.

Dat het zelve in geen groot getal van bláderen bestaat, zal, vertrouw ik, den Schryver tot geen oneere, en groot gemak van den Lézer gedijen: want, dat men van inhaalingen zommiger Vorsten en voor hen opgerechte eer- en zéegepoorten, gantsch groote en wijdluchtige beschryvingen vind, is alleenelijken door het bybrengen van vaarzen, verhaalen, geschiedenissen en zinspreuken, welke, uit veele Schryvers getrokken, ter diêr stoffe eenigzints toepasselijk gevonden werden; en op dien voet van de stoffe zelfs uitweidende, kan een werk, welks eigentlijke beschryving tien bláderen vereischt, tot honderd en meerder, toch niet zonder het zelve te verlemmen, uitgerekt werden.

OCTROY.

O C T R O Y.

D*E Staten van Holland ende West-Vriesland doen te weten : Alzoo Ons vertoond is by Arnout Leers, Boekverkooper alhier in den Hage, dat hy Suppliant verzeekerd zijnde, om van* Mr. Romein de Hooge te zullen bekomen de Platen van alle de Decoratien, door hem alleen geordonneert, nevens de Devijsen ende Inscriptien, mede van hem geprofluceert; als mede van de Arcus Triumphales, welke door ordre van de Magistraat van 's Gravenhage wierden opgerecht: dat verders hy Suppliant was versproken met den Professor Bidloo, om by hem gemaakt zijnde, te drucken een volkomen Beschrijvinge van 't gene ontrent de receptie en verblijf van Zijne Majesteit van Groot Britanje hier te Lande zoude mogen gerepresenteert worden, ende komen voor te vallen; als mede 't gene tot voltoojinge ende perfectie van 't zelve werk zoude werden gerequireert; *gelijk mede over de Oratie, die den voorsz. Professor Bidloo over 't zelve subject van meeninge was in het publijk uit te spreken,* ten einde hy Suppliant daar van zoude formeeren een volkomen werk, geproportionneert na de importantie van de zaak, waar toe hy Suppliant reeds hadde gesupporteert zeer importante ende zware kosten, zoo aan Papieren als kopere Platen, om alle 't zelve op het heerlijkste ende aanzienlijkste met den druk gemeen te maken: doch was hy Suppliant beducht, dat lichtelijk iemant anders hier te Lande 't zelve mede zoude willen drucken, tot zijn Suppliants groote schade ende nadeel; *zoo keerde hy Suppliant zich tot Ons, onderdaniglijk verzoekende, dat het Ons geliefde hem Suppliant te begunstigen met een speciaal Octroy ofte Privilegie,* waar by aan hem Suppliant, ofte zijn actie verkrijgende, alleenlijk, geduurende den tijd van vijftien eerstkomende jaren, wierde vergunt het voorverhaalde Werk, met alle het gene daar aan tot luister ende eeuwigduurende memorie eenigsints konde werden bedacht ende gepractiseert, hier te Lande te mogen laten etsen, snijden, drucken, uitgeven ende verkoopen, in zoodanige talen, formaaten, ende op zoodanige manier als hy Suppliant, ofte zijn actie verkrijgende, zoude goedvinden; met verbod dat niemant hier te Lande, geduurende den voorn. tijd, alle 't zelve gezamentlijk, ofte eenig gedeelte van dien afzonderlijk zoude vermogen in eenigerhande manieren te etsen, snijden, drucken, uitgeven, verkoopen of verreuilen, ofte elders buiten dezen Lande geëtst, gesneden, of gedrukt zijnde, *hier te Lande 't zelve zoude vermogen in te brengen, verkoopen ofte verreuilen, op zekere groote pœne by de overtreders te verbeuren.* ZOO IS'T, *Dat Wy de zake ende 't verzoek voorsz. overgemerkt hebbende, ende genegen wezende ter bede van den Suppliant, naar ingenomen consideratien ende advijs van Onze Gecommitteerde Raden, uit Onze rechte Wetenschap, Souveraine Magt ende Autoriteit, den zelven Suppliant ende zijne actie verkrijgende geconsenteert, geaccordeert, ende geoctroyeert hebben, consenteeren, accordeeren, ende octroyeeren mits dezen, dat hy geduurende den tijd van vijftien eerst-achter-een-volgende jaren, het bovengemelte Werk binnen den voorn.* Onzen Lande alleen zal mogen laten etsen, snijden, drucken, doen drucken, uitgeven ende verkoopen. Verbiedende daarom allen ende eenen ygelijken, het zelve Werk in 't geheel ofte deel, in eenigerhande talen, formaat, ende op eenige manier hier te Lande te etsen, snijden, drucken, ofte elders geëtst, gesneden, of gedrukt zijnde, *binnen den zelven Onzen Lande te brengen, uit te geven, ofte te verkoopen, op verbeurte van alle de naargedrukte, ingebragte ofte verkochte Exemplaren, ende een boete van drie honderd guldens daarenboven te verbeuren, te appliceeren een derde part voor den Officier die de calange doen zal, een*

derde

derde part voor den Armen der Plaatse daar het casus voorvallen zal, ende het resteerende derde part voor den Suppliant. Alles in dien verstande, dat Wy den Suppliant met dezen Onzen Octroye alleen willende gratificeeren, tot verhoedinge van zijne schade door het naardrucken van't voorsz. Werk, daar door in geenigen deele verstaan den inhoude van dien te authoriseeren, ofte te advoüeeren, ende veel min het zelve onder Onze protectie ende beschherminge eenig meerder credijt, aanzien ofte reputatie te geven; nemaar den Suppliant, in cas daar in iets onbehoorlijks zoude mogen influeeren, alle het zelve tot zijnen laste zal gehouden wezen te verantwoorden. Tot dien einde wel expresselijk begeerende, dat by aldien hy dezen Onzen Octroye voor het zelve Boek zal willen stellen, daar van geene geabbrevieerde ofte gecontraheerde mentie zal mogen maken, nemaar gehouden zal wezen het zelve Octroy in't geheel ende zonder eenige omissie daar voor te drucken, ofte te doen drucken: ende dat hy gehouden zal wezen een Exemplaar van't voorsz. Werk, gebonden ende wel geconditioneert, te brengen in de Bibliotheek van Onze Universiteit tot Leiden, ende daar af behoorlijk te doen blijken, alles op pœne van het effect van dien te verliezen. Ende ten einde den voorn. Suppliant dezen Onzen Consente en Octroye moge genieten als naar behooren, lasten Wy allen en eenen ygelijken die't aangaan mag, dat zy den Suppliant van den inhoude van dezen, doen, laten, ende gedogen rustelijk, vredelijk ende volkomentlijk genieten ende gebruiken, cesseerende alle belet ter contrarie. Gedaan in den Hage onder Onzen grooten Zegele hier aan doen hangen, den vij. Februarij in't jaar ons Heeren ende Zaligmakers duizend zes honderd eenentnegentig.

Was onderteekend,

A. HEINSIUS, vt.

Ter Ordonnantie van de Staten,
SIMON VAN BEAUMONT.

Aanwijzinge om de Prenten te plaatsen.

KOMSTE

KOMSTE
VAN
KONING WILLEM
IN HOLLAND;

Zynde een naaukeurige Beſchryving en uitbeelding van alles, het welke, op zijne Majeſteyts komſte, in de Vereenigde Nederlanden, is vertoond en voorgevallen.

ALle Hooge Overigheeden, Raaden en Gemeentens, onder welke recht en billijkheid gehandhaafd is geworden, hebben, van alle bekende tijden af, hunne zeegepraalende Keizers, Koningen en Veldheeren, ten teeken van hunne verplichting, met eerbewyzingen, zeege- en eereboogen, praalgebouwen, beelden, vreugdeſtaciën, handgeklap en toejuichingen ontfangen: het zy de zelve hunne vyanden te lande, of te water, in lyfgevecht, of by veldſlag overwonnen; landſchappen onder hun gebied bragten; ſteden, of ſterkten overmeeſterende, hun gezach en landpaalen uitgezet, of den ruſt en het welvaaren van het algemeen, op eenige doorluchtige wyze, bevorderd hadden; heimelijke laagen en verraad ontdekten, of burgerlijke twiſten te boven gekoomen waaren.

De pracht deezer zeegepraalen nu, naar maate van het vermoogen en de liefde des volks, of de verdienſten en het bizonder behaagen in deeze en diergelijke eerbewy-

zingen deezer Helden, gericht, is zomtijds zoo groot geweest, dat de naakoomelingen, met wat omstandigheeden en zeekerheid van geloofwaardige mannen beschreeven, de zelve naauwelijks voor waarschynnelijk kunnen aanneemen.

De schatten van geheele landen, rijken, van al de onderdaanen en ingezetene; ja van zommige Bondgebuuren, zyn tot de zelve besteed geworden. Ik zwyge van den toestel, welke door Priesters en andere Tempelhoofden wierd toegebragt. Want de oudheid, meerder op uiterlijke plechtigheeden en vertoogen, dan deeze tijden en volkeren gesteld, heeft, wanneer haare staaten en volkeren voorspoedig waaren, van haar plicht; ja als een schuld aan haare afgoden geacht, ter gedachtenisse van dien welvaard teekenen op te rechten. De jaar-en geheugenisboeken van Assyriers, Grieken en Romeinen zijn zoo vol van deeze aangeroerde zaaken, dat men vergeefschen arbeid doed, met het zelve verder te willen naarspooren: zelf ontbeeren zy, die de taalen deezer volkeren niet kennen, door de naarstigheid zommiger Spaansche, Duitsche en Engelsche Schryvers en Vertaalders, hier van de verhaalen en beschryvingen niet.

Wat de gewoonte van deeze plechtigheeden en het ontfangen der Vorsten en Veldheeren belangd, de zelve is zoo billijk by alle menschen en in alle landen geacht, dat zy, tot in deeze onze dagen, stand houd. Deeze gewoonte, om beeter te zeggen, deeze plicht, kan ook niet ophouden, zoo lang 'er dankbaarheid en geene zoo groote armoede is, dat de menschen nooddruft gebrek hebben en al was immers het laatste ook, door Godes gehengen, een land en volk overgekoomen; zoo zou hen niet benoomen zyn, hen die voor hunne welvaard gestreeden hebben, met dankbaare herten, gejuig, handgeklap en andere teekenen van een goedwillig en verschuldigd gemoed te ontfangen en in te haalen. Hier van heeft men, met het begin van deezen Staat, tot op deezen dag, voorbeelden omtrent veele doorluchtige Mannen; toch voornaamentlijken het verdienstelijke en Hoogedele Huis van Nassau gezien: leevende de deugden en geheugenis der helden, uit dien

stam

ſtam geſprooten, in ontelbaare praalgebouwen, beeldeniſſen en eeremunten.

Het heeft God belieft de Chriſtewaereld, zederd eenige jaaren, met ſtaatskraakeelen, burgertwiſten, oorlogen en bekommerlijke tijden, te bezoeken; ons Vaderland geen gering gedeelte van dezelve over te laaten koomen; ja het geweld van Vrankrijk, onder de Koning Lodewijk de XIV, met dat van Engeland, onder Jacob de II, dreigde voor twee jaaren niet alleen ons; maar gantſch Europe te bederven, of te bemagtigen en ten waare God ons genaadiglijken had believen te beſchermen en die booze heerſchzucht te bepaalen, de vrye Godsdienſt en onze Staat waaren verlooren gegaan. De oorzaak nu van onze reddering is oogenſchijnelijken geweeſt, het wijſe en kloekmoedige beleid van WILLEM de III, Prince van Oranje, onzen Erf-Stadhouder, nu, door Godes genaade, Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland.

Maar terwijl mijn voorneemen is, de komſte van deezen dapperen Koning, onzen Erf-Stadhouder, in de Vereenigde Nederlanden; mitſgaaders de zaaken, daar in en omtrent voorgevallen, te beſchryven; de blijdſchap en teekenen van dankbaarheid der Hooge en Laage Overigheeden en aller Ingezetene deezes Lands op te haalen; bevindende dat die groote Vorſt, genoopt door verrukkende liefde tot zyn Vaderland, verlaatende zyn rijken, ruſt en eygenbelang, om hen te beſchermen, om den vryen Godſdienſt te beveſtigen en het heerſchzuchtige geweld van Vrankrijk te bepaalen, zich wederom geen gevaar, ongemak, noch arbeid ontrekken wil; zal het niet ondienſtig zyn, vooraf eenige voornaame zaaken, aangaande het leeven en bedryf van deezen Prins, door de moeyelijkſte wegen, tot de hoogſte top van eere geklommen, aan te roeren; om alzoo duidelijker te konnen aanwyzen en te doen verſtaan de verbeeldingen, welke men op de Zeege-en Eereboogen, ten teeken van blijdſchap, in 'sGraavenhaage en elders opgerecht, heeft gezien: als ook om voor een kort verhaal eeniger zeer aanmerkenswaardige Europeeſche Staatzaaken te dienen en eindelijken om te

toonen, dat zyne Majesteyt niet alleen den dank, den roem en het onthaal, hem door de Overigheeden en Ingezetene onzes Vaderlands, volgens hunne plicht, toegebragt; maar ook den lof en dankbaaren bystand van alle Rijken, Landen en lieden heeft verdiend, welke buiten de slaaverny van Vrankrijk hun eygene Wetten, Godsdienst en Rechten, tot noch toe behouden, of dien wreeden band trachten te ontworstelen.

Deeze Prins gebooren den 14. van Slachtmaand, in het jaar 1650. acht dagen na de dood van zyn Vader, WILLEM de II, met wien en ter welker tijd de roem van dit doorluchtig Huis by de voorzaaten scheen te zullen begraven werden; toch door een onverwacht geluk in hem is herbooren geworden; bragt aanstonds een teeken van zyn lot mede, als werdende geschikt, om ter eeniger tijd noch veele bynaar verloorene zaaken te herstellen. De vredehandeling tusschen Spanjen en de Vereenigde Nederlanden was tot Munster, een weinig voor zyn geboorte, tot een volkoome vrede gebragt en hy alzoo gebooren, ten tijde, dat deeze Staat eene volkoomene vryheid en oppermagt verkreeg, wien hy noch eenmaal tot steun en toevlugt zou moeten dienen.

De Vereenigde Nederlanden zyn, geduurende zyne mindere jaaren, dikmaals in oorlog en ongemakken gevallen; toch de Hemel heeft ons de zwaarste eerst toen gelieven te laaten overkoomen, wanneer deeze Prins de jaaren en het beleid had, om zich tegen de zelve te kanten. Engeland en Vrankrijk, welke deezen Staat in haar begin en opkomst hulp booden, wiszelden, na dat de zelve een vasten grond van bestieren geleid had, eerlang van staatsgrondregulen. De eerste, bewoogen en ontrust door een opstand en burgerkryg, welke de gedaante van haar bestiering veranderde, deezen Staat en deezen Prince in het bizonder trof, sloeg gantsch andere middelen, dan vrindelijke gebuurschap, tot eygen voordeel, ter hand.

Koning Karel de II. was in het jaar 1660. zoo dra niet op den Troon hersteld, of deeze Staat gevoelde zyn ongenoegen, zach zyn voorneemen en zich in het jaar 1665.

met hem in den oorlog gewikkeld en de Franſchen, die toen deezen Staat ſcheenen by te ſpringen, deeden kort daar na blijken, dat zy, terwijl deeze twee Volkeren hunne machten uitputten, zich ten oorlog oefenden en de hunne vermeerderden, om het oogwit te bereiken, het welk wel haaſt bekend wierd.

Spanje gevoelde de eerſte proeven van hun vermoogen, door den inval in hunne Nederlanden en het vrye Graafſchap. Dit onweder was, met veel moeiten en ſchaade, naauwelijks over, of het quam heviger op de Staaten-Nederlanden ſtorten, in het jaar 1672. ſtellende, door deezen onverwachten inval, den Staat in het aldergrootſte gevaar, het welk haar, zederd den tijd dat zy deeze beruchte * zinſpreuk ſchreef, naamelijken in het begin van haare Oorlog met Spanje, was overgekoomen. In deeze hoogdringende nood zach men, dat deeze Prins geſchikt was, om deezen ſtroom tegen te gaan, het behoud van zyn Vaderland te ſtrekken en alle de ampten en waardigheeden, welke zyne loffelijke Voorouderen hadden bediend, te bekleeden en te vervullen. Op zyne komſt tot het Stadhouder-en algemeene Opperhoofdmanſchap te water en te lande over de Vereenigde Nederlanden; greep Raad en Volk moed; kreegen de Bondgebuuren tijd, om ons te hulp te koomen en begon de oorlogsdeugd der Hollanders wederom te herleeven. Het inneemen van Naarden, Bonn en de Graaf, alwaar de Prins in perzoon was, deed de Franſchen eerlang, met ruim zoo veel haaſt de plaatſen, welke zy tot een groot getal meeſter geworden waaren, verlaaten, dan zy de zelve hadden ingenoomen: onder de meenigte der Veldſlagen, by den vyand, tegen deezen Staat en der zelver Bondgenooten gedaan, is de Prins in dry der voornaamſte geweeſt. * * In alle welke, ſchoon hy te ſtryden had met geoefende Soldaaten en verzochte Legerhoofden, hy de eere en roem der uitſlagen, met hen ten minſten gelijk deelde; geevende alomme proeven van zyn beleid

* *Zynde een ſchip zonder zeilen en roer, ſlingerende in een onweder, met dit byſchrift.* incertum quò fata ferant. *Dat is*: onzeeker werwaards heen.

* * *In de ſlag by Seneffe in het jaer* 1674. *by Kaſſel* 1677 *en St. Denys* 1678. *in de eerſte had de Prins van Condé, in de tweede des Konings Broeder en in de derde de Hertog van Luxemburg het oppergebied, in het Franſche Leger.*

leid en dapperheid: ja zelve zoo ver by zyne vyanden zyne achtinge doorzettende, dat zy niet nalieten te vreezen, dat hy by tijd en wijlen een geezel hunner baldaadigheid zou konnen werden.

Deeze verwiſzeling van zaaken maakte de Vreede, in het jaar 1674. met de Biſſchoppen van Keulen en Munſter en daar na met de Koning van Engeland: die ziende, dat hy, met vier Zeeſlagen te waagen, niets voor zyne onderdaanen uitgerecht en in tegendeel een ergwaan van dezelve tegen hem verwekt had, wederom tot zyn waare belang trad en zelf, om hen te vergenoegen, de Doorluchtige Princeſſe Maria, nu Koninginne van Engeland, aan den Prince zynen Neeve, den 14. van Slagtmaand, zynde zyne Hoogheyts geboortendag, tot groot genoegen van het geheele Rijk, ten Huwelijk gaf. Hier op volgde een Vreede, in het jaar 1678.

Maar deeze Vreede, welke ons en gantſch Europe een volkoomene ſtilte na zoo zwaare oorlogsbuien had behooren toe te brengen, was gelijk die ſchoone bedriegelijke dagen, in welke de Zon zich op het aangenaamſte laat zien en zich een ogenblik daar na met zwaare wolken dekkende, een nieuw onweder broeid. Door de vredehandeling tot Nimwegen gehouden en geſloten, was het landwinnen aan de Franſchen wel wat belet en hun heerſchzuchtige uitvoeringen, toch niet hun voorneemen bepaald: in tegendeel diende deeze alleen, om hun voortgang gemakkelijker te maaken, laatende hen hunne waapenkrachten en die van hunne vyanden te niete doende.

Het inneemen van Straatsburg, het bemagtigen van Kaſal, het inſtellen van den Rechtbank tot Mets en Briſak, om te oordeelen over de verhandelingen wegens de Vreede en het wederom naar zich neemen van zoo veele groote landſchappen, onder den titel van landen, behoorende tot die, welke als wingewesten hen waaren toegeſtaan, deed genoechzaam zien, wat men te verwachten had van eene Vrede, welke duſdaanige Rechtbanken over andere Oppermachten deed inſtellen; ja hen op deeze wys een oorlog liet voeren zonder tegenſtand. De oorlogslaſten welke hier op in Vlaanderen volgden; het wegneemen van

Luxemburg en bombardèren van Genua, deeden de noodzaakelijkheid en te gelijk de zwaarigheeden zien, om deezen in-en aanval te ſtuiten. Het Keizerrijk was door de Turken aangegreepen; de Bondgebuuren onderling gedeeld en meerendeels ontwaapend; Engeland door Rijks-en Staatsgeſchillen oneenig: Derhalven moeſt men den wet van deeze ſtilſtand van waapenen in het jaar 1684. gemaakt, gehoorzaamelijken opvolgen, om noch eenigzints de ſchaaduw van een Vrede te behouden: deeze ſtilſtand veranderde kort in een byſter onweder, zich wel voornaamentlijken op die van de hervormde Godsdienſt (achtende zich veilig door het verdrag nu een eeuw lang vaſtgeſteld) en ook op het Prinsdom van Oranje uitſtortende, van het welke de Prins, tegen de voorwaarden ten dien opzichte by de Vredehandeling ingeſloten, beroofd bleef.

Onderwijl dekten zy hunne landpaalen en grensſteden met veele ſterkten, waar tegen de Keizer niets, dan onnut klagen, deed: maar zoo dra zy Franſchen meenden in ſtaat te zyn om hun ontwerp te voltooyen, vonden zy gelegenheid door de dood van de Keurvorſten van den Palts en Keulen, waar door dry waardigheeden en Staatsampten * open geraakten. Indien de Kardinaal van Furſtemberg, dat pas wel op zyn zaaken gelet had, niets had hem, of de Franſchen in hun voorneemens kunnen ſtuiten: maar men wierd wakker en quam dien ſlag te vooren: dit deed Vrankrijk een uiterſte ongenoegen tegen den Paus opneemen; ontdekte zyn wrok tegen den Keizer en de Vereenigde Nederlanden; ſleepte een inval in Duitſchland mede, neffens een geſchrift, by het welk een tijd geſteld wierd, waar in de Koning wilde voldaan zyn wegens zyn eyſch en wel voornaamentlijken wegens de geheelen en volkoomene afſtand der wingeweſten en landen, welke hy tot noch toe, alleen by toelaäting en onder den naam van den ſtilſtand der waapenen, bezat. Op zoo hoogen prijs wilde hy dat men de Vrede van hem zoude koopen.

Engeland gaf aan de andere zyde geen minder redenen

 van

* *Keulen, Luyk en Munſter.*

van vrees. Koning Jacob de II. was in het jaar 1685. op den Troon geraakt; toch (men merke deeze omſtandigheid aan) na dat hy alvoorens by de Rijksvergadering zyn uitſluiting van de Koninglijke waardigheid had zien voordragen, op het achterdenken dat hy Roomsgezind was: maar hy vond geen de minſte tegenweer, na dat hy openbaare belydenis van den Godsdienſt gedaan had. Dit nam zoodaanig alle nabedenken van veinzery weg, dat men geheel en al zich op de beloften betrouwde, welke hy deed, van de Godsdienſt en Wetten des Koningrijks te zullen handhaavenen; welke, indien hy ze gehouden had, hem en al zyn onderdaanen hadde kunnen gelukkig maaken. Toch hy hield zyn woord, noch het Koningrijk den gehoopten ruſt niet lang, om dat hy andere raad, verdacht aan gantſch Engeland, volgde, doende allengs den onderdaanen gevoelen, dat hy een volkoomene oppermagt en hen zoodaanig voor had te handelen, als men reeds in Vrankrijk, omtrent de ingezetene, zach in zwang gaan.

De vervreemding en heimelijke afkeer van de liefde tot de Vorſten, het murmureren en ongeduld der onderdaanen, welke gewoonelijken de voorwerpen der bedriegelijke aanſlagen zyn, dienden nergens toe; dan om onvermydelijken veele wreede middelen te verhaaſten en de quaade Raadslieden ſtof te geeven, om openbaar in het werk te ſtellen het geene waar voor men eerſt maar heimelijken dorſt vreezen; naamentlijken de Onderdaanen door geweld van vuur en ſtaal tot gehoorzaamheid van deezen Koning en toeſtand van hunne en zyn voorneemens te dwingen; toch de Koning verloor van dag tot dag de liefde der onderdaanen, loopende de zaaken zoo ver, dat de twee vereenigde en nu gewaapende Koningen, ontrent het eynde van het jaar 1688. niet alleen de vryheid van Engeland, maar van veel andere Staaten en Landen, ſcheenen te zullen meeſter werden.

Deeze algemeene vrees en dit zoo blijkelijk dreygende gevaar heeft den Prince de beruchte overtogt, tot hulp der verdrukte Engelſche en byſtand van zoo veel lijdende en gedreigde Staaten, doen onderneemen; dit was het waare en eenige wederwigt, het welk tegen zoo groot en

magti-

magtigen vyand in den ſchaal der Staats-en Oorlogs zaaken kon gebragt werden. De Prins wierd by openbaare béden en door alles wat hem billijk beweegen moeſt, hier toe geroepen en aangedreeven. De Staat vond zich verbonden hem met een gedeelte van haar Land-en Zeemagt te hulp te koomen, om het gevaar te ontgaan, waar in zy zich in het jaar 1672. op het alderonverwachtſte gevallen zach en van het welke zy wederom veele voorteekenen en toebereidzelen vernam. Terwijl andere Landen en Volken den uitſlag van verre wilde aanzien als medewerkers, of aanſchouwers deezer groote krygsbeweegingen, had deeze Staat geen tijd; dan om over het meeſt noodige, tot tegenweer, raad te pleegen en toe te gaan, zonder op het aldernaauwſte te overweegen, wat hier in mogt kunnen tegenloopen: want daar was niets ergers, dan ſtil te zitten. Men moeſt ook veel hebbelijkheeden en gewoontens, omtrent diergelijke voorvallen by deezen Staat gebruikelijk, voor by ſtappen, om het gevaar van uitſtel te ontvlieden en dit verzeekerde waarelijken de geheimenis van de onderneeming: ja zelf verzeekerde ook de blijkelijke onmoogelikheid van deeze uitvoering, eeniger maate den goeden uitſlag; naardien des te minder tegenweer wierde in het werk geſteld; welke miſſchien anders de zelve geheel, of ten deele zoude kunnen verhinderd hebben.

Koning Jacob vertrouwde zich op zyn Oorlogsvloot en Leger, beſtaande uit acht-en dertig duizend mannen; de Koning Lodewijk, ſtaatmaakende op dit vertrouwen en de weinige noodzaakelijkheid die 'er in ſcheen te zyn, oordeelde niet noodig zyn inval in Duitſchland op te houden, om alzoo in de Nederlanden een afleiding van gedachten en waapenen te maaken. Dit alles deed de onderneeming, zonder tegenſtreeven (immers die groote aanmerking, of bizonder verhaal verdiend) zoo haaſtig en gelukkig uitvallen, dat zy de verwachting van de vrienden te boven ging en die van de vyanden konſtelijken verraſchte en bedroog.

De Prins dan, door een zwaare ſtorm wederom te rugge gekoomen, ſtak den 11. van Slachtmaand, in het jaar 1688. met een Vloot van 59. Oorlogsſcheepen,

8. Branders, 360. Fluiten, Hoekers, Pinken en andere vaartuigen, met achtien duizend man, zoo Voet als Paardevolk in Zee, voerende zelf den voortogt; zynde de geheele Vloot in dry ſlagordeningen gedeeld, dekkende negen ſmaldelingen van volk en laſtvoerende ſcheepen. Men ſette den vyftienden des zelven maands (daar het eerſt op het Noorden ſcheen aangezien te zyn) in het Weſte van Engeland aan het Graafſchap Devon tot Torbaay, Exmouth en andere ſtrandplaatzen, voet aan land. Het leger was, by vergelijking van de onderneeming, gantſch zwak; toch de Prins had het hert der Landzaaten voor zich. Gantſch Engeland riep om een * vrye Rijksvergaadering: hier was Koning Jacob tegen en wilde deeze twiſt door waapenen ter neder leggen; maar vond geen Leger om voor hem en dit opzet te ſtryden.

Deeze omſlag van zaaken dwong hem alom brieven aan de Eedelen en Rijksſtenden te zenden, om hen, als Leden van de Rijksvergaadering, wederom te doen by den anderen koomen, toch herriep daar na zyn bevel, bewoogen door andere inzichten en Raadslieden: ja beſloot, in een gantſch ander kleed, dan hem betaamde, naar Vrankrijk te gaan. By toeval te Feversham, daar hy meende over te ſteeken, bekend geworden zynde, wierd hy te rugge gebragt en met eenige hoop van herſtelling, of bevrediging gevleid; maar den weg, welke hy hier toe inſloeg, benam hem deeze beide, gebruikende, noch de voorzorg, noch de middelen, welke eenige ruſtlievende hem voorſtelden. Hy beſloot dan zich voor de tweedemaal weg te maaken en in den Arm van den Koning te werpen, wiens Rijksbelang hy het zyne gemaakt had. De Zetel des Rijks wierd hier op leedig verklaard en den Prins, gelijk de Verloſſer des volks geroepen, om de zelve met de Koninglijke Princes, zyn Gemalinne, te vervullen. Dit wierd in Engeland, den 24. van Sprokkelmaand, in het jaar 1689. en weinig daagen daar na, in Schotland, met een algemeen toejuichen des volks, uitgeroepen.

Deeze overdragt van Regering veranderde, met eén ſlag, den toeſtand der Staatszaaken; ontzeenuwde het voorneemen

* *Parlement.*

neemen der Franſchen; ſloot den band der vereenigde Vorſten en Staaten naauwer, en gaf hen middelen, om ter naaſter Veldtogt, veele Steden, als Keizersweert, Ments, Bonn en andere, welke de Franſchen aan den Ryn bezet hielden, wederom te neemen: het welk eyndelijken den Koning van Hongariën tot de waardigheid van het Roomſche Koningrijk verhief. Dus viel deeze tweede ſtorm, welke zoo veele Landen dreygde te verwoeſten en ten onder te brengen, gantſch tegen het oogwit der Franſchen, die ze verwekt hadden, uit. Want in plaats van een Keurvorſt naar hun zin te krijgen en een Koning, boven alle billijkheeden en wetten te verheffen, hebben zy een Keizer gemaakt, dien zy ongaarn zagen en een Prins, hunnen vyand, die zy van zyn Prinsdom beroofd hadden, op den Troon helpen heffen.

Wel is waar, dat de laatſte Veldtogt zyn ongemakken en Engeland in het bizonder vrees en kommer gehad en uitgeſtaan heeft; maar deeze alle hebben, door een gunſtige verandering der zaaken, gediend om den roem van den Koning en de Koningin te vermeerderen, doende aan al de waereld blijken, dat haare Majeſteiten niet minder haare Kroonen wiſten te beſchermen en het gewicht dier laſt te ſchraagen; dan zich de zelve waardig te maaken.

De Koning beſlooten hebbende zelf de hand aan de herſtelling van Yrland te ſlaan, ſtelde, een weinig van andere Rijkszorgen ontſlagen, den Hertog van Schomberg aan, om voor af te beginnen, het geene hy zelf naamaals volvoerd heeft: bewaarende de tegenwoordigheid van den Hertog alles, wat'er in dat Land overig bleef, na dat het Leger der vyanden van voor Londonderry was weggedroopen.

Koning Jacob verſterkt, door een groot getal hulpbenden, welke de Graaf van Lauzun hem uit Vrankrijk overbragt, ſtelde en begroef zich zeer voordeelig aan de kanten van de Rievier de Boine, alwaar hy (en alle waarſchynnelijkheid ſcheen voor hem) den overtogt aan ieder meende te kunnen beletten. Elk verlangde naar den uit-

ſlag; want Koning WILLEM trok 'er met allen yver naar toe; hebbende de Franſchen op deezen tijd twee voordeelen, het eene kort op het andere gehad; naamelijken te lande in den Slag by Fleury en te water op de hoogte van Plymouth. Het laatſte, waar van de ſchuld een voornaam Zeehoofd ten laſte legt, had van zeer zwaar gevolg in Engeland kunnen zyn; indien de vyand zyn zeege had kunnen, of weeten te gebruiken: want de zeekuſten ſtonden ten doel der vyandlijke Vloot open, leggende binnen de haaven van Plymouth, ik zwyge van andere, een rijker en talrijker Vloot van Koopvaardyſcheepen; dan men in langen tijd aldaar gezien had. Maar al het geweld der Franſche wierd bepaald, met een kleen plaatsjen, Tingmouth genaamt, wat te mishandelen, koomende de wakkerheid van de Koningin gelukkelijken de verdere quaade gevolgen te vooren; herſtellende de ruſt in het Koningrijk en het zelve in zeekerheid tegen de beroertens der in-en uitlandſche vyanden. De Koning deed ondertuſſchen al de waereld, zelf zynen vyand, ſtom ſtaan, over zyne dapperheid, koomende, het geen onmoogelijk ſcheen, te boven; waade door de Rievier; ſloeg den Koning Jacob op, hem dwingende zyn behoudenis in de vlucht te zoeken; bragt gantſch Yrland, uitgenoomen twee, of dry plaatzen, welke men by het verloopen jaargety niet wel kon benaaderen en magtig worden, onder zyn gehoorzaamheid.

Deeze zeege, waar aan alles ſcheen te hangen, betaalde rijkelijken de ſchaade, welke men, gelijk gezegt is, geleeden had; herſtelde en verzeekerde ten tweedemaal het lot van Engeland en gaf voet, om, met billijke redenen, alles goeds te hoopen. Men moeſt van deeze groote krygsdaad, ter welker roem men nooit genoech ſpreeken kan, zeggen, dat de zelve weinig gekoſt heeft, was de Hertog van Schomberg by de zelve niet geſneuveld: toch den trooſt voor zyne kloeke naakoomelingen zy, dat zyn lof niet teffens met hem begraaven is; maar door alle eeuwen en by alle volkeren zal gemeld werden. Aanmerkens waardig is, dat zyn Majeſteit, daags voor den ſlag, in doods gevaar en aan de Schouder, door een geſchutkogel, gewond

was,

was, dat hem ook op den dag van den ſtryd den hiel van zyn laars wierd weggeſchooten: maar dit gaf niets quaads, dan haaſtig overgaande ſchrik aan zyn vrinden en een valſch voorwerp van blijdſchap aan zyn aardſch vyanden; die zynen lof verbreiden met zyn gewaande dood op het alderverachtelijkſte, door prenten en bygeſchriften, uit te beelden. Dus keerde hy met zeege en deezen lof wederom in Engeland, dat hy de eerſtemael het volk zonder ſlag of bloedſtorten; en de tweedemaal door het ſlaan en overwinnen van zyn vyanden, uit Rijks-en Geweetensdwang had weeten te verloſſen.

Zaamenkomſt der Bondgebuuren in 's Gravenhaage, onder den naam van een Congres.

De zaamenkomſt van de Afgezanten en Bewindslieden der Hooge-tegen Vrankrijk verbondene Kroonen, Vorſten en Staaten, eenigen tijd in 's Graavenhaage geduurd hebbende; heeft zyn Majeſteyt van Groot Brittanje veele deezer Princen vertoond, dat hunner doorluchtiger perzoonen byeenkomſt, om een algemeen krygs-en ſtaats beſluit te maaken, noodig was. Deeze, gelijk zyn Majeſteit het welvaaren en den ruſt van Europe beminnende, hebben deeze Koninglijken yver door hunne loffelijke toeſtemminge gepreezen, bekrachtigt en dagelijks aangeſpoord. Zyn Majeſteyt had nu reeds verſcheidene maalen aan de Hoog Moogende Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden en wel bizonderlijken aan de Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Weſt-Vriesland bekend gemaakt, dat hy van meeninge was, tot het bevorderen van de algemeene en bizondere welſtand van deezen Staat, over te koomen: op dit zoo noodzaakelijk, als gewenſcht voorneemen van den Koning, wierd aanſtonds by haare Ed:Gr:Moog: het volgende beſluit genoomen.

Extract uit de Reſolutie van de Heeren Staten van Holland ende Weſtvrieſland, in haer Ed: Gr: Mog: Vergaderinge genoomen, op

Woonsdag, den 13. December 1690.

„Is naar voorgaande deliberatie goetgevonden ende verſtaan, dat verſocht en gecommitteert zullen werden, „zoo als verzocht en gecommitteert werden by deezen,

„ den Heere van Wasſenaar, uit de ordre van de Ridder-
„ ſchap en Edelen, mitsgaders de Heeren Belaerts,
„ Witſen ende Vryberg, Burgemeeſteren der Steden
„ Dordrecht, Amſterdam en Alkmaer reſpective, omme
„ zijne Majeſteit van Groot Brittannien, zoo ras dezelve
„ in deeze Provintie zal komen te arriveren, 't zy aan
„ Scheepsboort, ofte daar dezelve beſt aan te treffen zal
„ zijn, te recipiëren, verwellekoomen ende in ſijne her-
„ waerds reize te geleiden.

De Koning vertrekt uit Londen.

Den 15. van Loumaand deezes jaars 1691. deed zijn Majeſteit voor de laatſtemael, aan beide de Huizen der Rijksvergaadering, dit zyn voorneemen nochmaal verſtaan; hen tot den 31. Maart ſcheidende en de Regeringe op haare Majeſteit de Koninginne, ten tijde zynes aenſtaanden afweezens, overdragende; vertrekkende vervolgens den 16. des zelven maands, onder een aanzienelijk geleide van Eedelen en andere perzoonen, ten een uuren van Witthal, overvaarende na Lambeth; neemende aldaar het afſcheid, rydende met de koets op Margret, gaande des avonds ten zes uuren door Rocheſter en ſliep zijn Majeſteit des nachts in het landhuis van den Ridder Joſeph Williamzon, beziende des Woensdags de krygstuighuizen tot Chattam, toch moeſt, wyl de wind niet voordeelig was, wederom naar Kinſington, een luſthuis twee-en een half mijl van Londen, keeren. Aldaar tien dagen vertoefd hebbende, ſtak zijn Majeſteit de wind weſt noord weſt zynde, den 26. daar aan, van de rievier van Londen, ter ſpoed aan de zeekuſt gekoomen zynde, wederom met het Jagt de Marie, gevoerd by den Hopman Collings in zee. Beſtaande de vloot, onder het beleid van den Admiraal Rooke, uit negen Oorlogſcheepen, een Brander en vier Jagten en eenige andere vaartuigen; werdende de Hertogen, Graaven en Eedelen, als die van Nortfolk, Ormont, Portlant, Dorſet, Devonshire, Ouderkerk, Eſſex, den Biſſchop van Londen en andere, op verſcheide Jagten verdeeld. Ter zelver tijd is ook het derde gedeelte van des Konings

nings wacht, de Blaauwrokken genoemd, onder verſcheide Hopluiden afgeſcheept. Halver zee ontmoete hem de Ridder Cloudeſley Shovel met drij Oorlogsſcheepen, jagt maakende op eenige vaartuigen en liepen vier ſcheepen te rugge. Stilte, verandering van wind, miſt en tegengetyden hielden den Koning lang op de hoogte van Goodwijn, het zand, in alles vijf dagen op zee, Holland in hertelijk en ſchroomelijk verlangen en geheel Europe, hoe zeer verzeekerd, van des Konings onverzetbaare kloekmoedigheid, in verwondering, over den drift en genegenheid tot zijn Vaderland, waagende in het midden van den winter een zeetogt, naar een met ys bezette en ongemakkelijk aan te koomene kuſt.

Lijd veel ongemak en gevaar op Zee.

Wanneer zyn Majeſteyt (gelijk naamaals bevonden is) tot omtrent vijf mijlen de zelve genaaderd was, belette de deizing het ſcheepsvolk wegens de afgelegenheid des lands te oordeelen; durvende op loſſe giſſingen niet voortvaaren; beſtond zijn Majeſteit, gewoon alle gevaaren te verachten en ten eynde van verlangen, met de Graaven van Portlant, Monmouth, den Heere van Ouderkerk en eenige bedienden uit het Jagt, in een roeyboot, gevolgt van twee andere, over te gaan, om zelve het land te ontdekken, belaſtende de ſcheepen, zomtijts te ſchieten; zoo om de kuſten gaande te maaken, als om op dat geluid de zelve wederom, des noods, te kunnen opdoen. De ervaarenſte zeelieden bragten, gelijk ook de voorgenoemde Heeren, alle redenen by, die zy konden en moeſten hebben, om zijne Majeſteit binnen boord en van deeze zoo oogenſchynelijke gevaaren af te houden, zelf de Stierman Symen Herteveld zeide, als zijn Majeſteit belaſte dat men een Compas zoude meedeneemen, dat het zelve door den ſlag der riemen geen ſtreek konde houden en de deining, die door de ſtilte reeds groot was, den voortgang zeer zou verhinderen; ja dat zijn Majeſteit by het minſte opſteeken van wind in gevaar was. Dit en noch meerder vruchteloos bygebragt, trad zijn Majeſteit op Dingsdag middag ten een uuren in den bood. Na eenige uuren roeiens viel de nevel zoo ſterk, dat men geen dry boots lengte van zich konde zien; daar op den avond

en nacht; in welke de boot tusschen eenige ysschotzen vast en van de zelve, met grooten arbeid, los en ontslagen raakte; te midden van deeze worsteling trad den Stierman Symen Herteveld op den Hinder, een zeebank aldus genoemd, buiten boord, toch wierd, door zonderlinge yver en geluk behouden. Onzeeker werwaards dryvende en roeiende, hield men, op den raad van den Lord Mordant, Hertog van Monmouth, noordelijken aan en ondekte alzoo een strandvuur, bevindende als men nader en in een dok quam, het zelve dat van Goerée te zyn: maar eer men noch aan die kust quam, stiet de boot op een droogte tusschen Goerée voornoemt en de Maas, alwaar eenige bediende, willende over boord treden, in het water raakten: alhier traden eenige der Eedelen uit, om zich door gaan en beweegen wat te verwarmen. Symen Herteveld op Goerée gekoomen verdubbelde de Zeevuuren, bezorgde Waagens en quam zijn Majesteit, na veel moeiten, aan land, begaf zich des nachts ten dry uuren in het huys van een Boer, Christiaan Goethals, onder dak. De Heer Bailli Regenmorter bad zyn Majesteit, wat meerder gemak en zyn reize op het Land van Vooren en alzoo op Maaslandssluys te willen neemen; toch zijn Majesteit sloeg het een-en ander heuschelijken af en begaf zich, met het eerste opdoen van den dag, wederom in den boot: doende de Heer Regenmorter noch een boot bemannen en die van den Koning volgen. Inmiddels was des morgens ten tien uuren aan den Heer Jacob vander Poel, Burgemeester en Vroedschap tot Briele, mitsgaaders Postmeester op Engeland, naaricht gekoomen, dat zyn Majesteyt daags te vooren van boord gegaan; en van de Hollantsche kust ter zelver tijd, dat zijn Majesteit aan de zelve noch niet geland was. Op de eerste tyding, vaardigde zyn Ed: verzwygende met prijselijke voorzichtigheid het laatste, een perzoon, zynde door de vloot koomen zeilen, met een letter, of twee aan den Weleedelen Gestrengen Heere Heinsius, Raad-Pensionaris van Holland en Westvriesland, af en stak aanstonds zelf met een roeiboot zeewaard in, om, was het mogelijk, die van de Koning op te doen. De eerste tijding in 's Graavenhaage ruchtbaar wer-

werdende, had weinig geloof en geen vervolg, zoo dat men op den middag de zelve voor een louter verdichtzel van deezen Hoekerſchipper uitkreet. Ondertuſſchen had zyn Majeſteit, hebbende achtien uuren op zee, in een open boot, geweeſt, des middags het land gewonnen en trad aan de Oranje Polder, een hoek bedijkt en aangewonnen voorland, aan de Maas gelégen en den Koning eigen, in zijn Vaderland. Dank zy God en welkom den Koning! die deeze groote gevaaren ontkoomen, zeegerijk, van daar hy gezeegend laatſt was vertrokken, tot ons wederkomt. Zijn Majeſteit op het Paard van een poſt en de Eedelen ten beſten men kon, aan land geholpen, vonden rijtuig, noch middel om vorder naar Honſlerdijk te geraaken, gaande zijn Majeſteit in het huis van een Boer wat warmte neemen. De yver en genegenheid zommiger Heeren en Ingezeetene was zoo groot, dat eenige des morgens, op de tijding, boven gemeld, zich naar de Zeekuſten, naar Honſlerdijk, alwaar de Afgezondene van haare Eed: Groot Moogende, met verſcheide aanzienelijke perzoonen op des Konings komſte vertoefden en plaatzen daar omtrent leggende, begaaven.

Treed aan de Oranje Polder aan Land.

Zoo dra de Afgezondene Heeren en andere, de tijding van des Konings komſt bequaamen, ſpoeiden haar Eedelheeden en ieder zich derwaards. De Heeren H: Roozenboom, Heer van Schrevelsrecht, als nu Voorzitter in den Hoogen Raade van Holland en Weſtvriesland, W: van Schuilenburg, Raad en Griffier van zijne Majeſteits erf-en heergoederen in deeze Landen, D: des Marets, H: Troje, Leeraar in 's Graavenhaage, neffens weinige andere, hadden het geluk, van zijn Majeſteit, tuſſchen de Oranje Polder en de Nieuwe Sluis, alwaar de Afgezondene van Staat, zijn Majeſteit met de Koetzen, op bekoomen naarricht en het believen van zijn Majeſteit, opwachtende waaren, te begroeten.

Toch zijn Majeſteit deed de Heeren Afgezondene verzoeken, naar Honſlerdijk te willen keeren en op het Hof aldaar zijne komſte te verwachten; gelijk geſchiede. Op-en voor het gemelde Hof, overlang en nu te wel in prent afgebeeld en bekend, om eenige bi-

zondere beſchrijving van te maaken, was reeds alles, om den Koning te ontfangen, vervaardigd; zijnde eenige benden te Paard van de Heer Colonel Itterſum, en te Voet van de Heer Colonel van Friezem voor-en omtrent de poort, als mede in het van ſteen gemetzelde halve rond en ter zijden des Konings en andere handpaarden, Koetzen en rijtuigen van veel aanzienelijke perzoonen, geplaatſt. Op de trappen en aan de poort van het Hof zelve, ſtond een gedeelte van de Zwitſerſche Lijfwacht, de Heer Alphon: Rolas Major en andere bevelhebberen der zelve, in het midden van het voorplein.

Komt op het Hof te Honslerdijk.

Zijn Majeſteit, geleid door zijn Lijfwacht te Paard, ſtaande ter bevel van den hooggeboorne Heere H: van Naſſau, Heere van Ouderkerk, quam met zijn en andere Koetzen, getrokken door zes paarden, in welke de voorgemelde Engelſche en Hollandſche Heeren zaaten, tot voor de trappen van het Hof en wierd aldaar in het uittréden door de voorgemelde Afgezondene van Staat, doende de Hooggebooren Heer van Waſſenaar het woord, verwelkomd; beſtaande het zelve in zeer hertelijke betuigingen van hooge achtinge, groote vreugde, vriendelijke aanbiedinge van geleide zijnes Majeſteits en wat verder ter deezer inzichte zou kunnen bygebragt werden. Zijn Majeſteit op zee zeer zwaar verkoud geworden zijnde, was niet magtig, dan om van dicht by en in weinig woorden zijn Hoog Eed: te bedanken en te antwoorden.

Werd door de Afgezondene der Staaten van Holland begroet en verwelkomd.

Als mede door de Prinſcen van Naſſau Sarburg, de Stadhouder van Vriesland en andere.

Op de trappen wierd de Koning door de Prinſcen van Naſſau Sarburg; den Stadhouder van Vrieſland en Groeningen, wien de Koning met ongemeene blijdſchap omarmde, en daar na ook door de Afgezanten van Spanje en het Keizerrijk, den Graave van Hoorn en andere Grooten, verwelkomd. De Koning verzocht zijnde een dag tot zijne intréde te willen ſtellen, ſloeg het zelve dankelijken af en geliefde, om zyn gemak eerder te vinden, zyn reize naar 's Graavenhaage voort te zetten. Zoo groot als zijn geboorte, zoo onvermoeibaar als zyn licchaam is, zoo verhéven zyn zyne gedachten, welke nooit, gelijk alom blijken zal, met uiterlijk onthaal en toeſtel van praal hebben kunnen gevleid, of geleid werden. Hebbende dan een oogenblik

AENKOMST VAN S.K.MAJ. OP HONSLERDYK
ARRIVÉE DE SA MAJESTÉ A HONSLERDYE

blik in zyn geheim ſchrijfvertrek geweeſt, blijvende al de Koetzen ingeſpannen, trad de Koning, zonder iets te nuttigen, hoewel een rijkelijk aangerichten diſch bereid was, in zyn Koets en reed onder het loſzen der roers, het geluid van trommels en trompetten en het juichen van het in groote meenigte toegevloeide volk, naar 's Graavenhaage.

In de Prent, hier neevens gevoegd, konſtelijken des Konings aankomſt op het Hof te Honslerdijk verbeeldende, zal de Leezer het meerder gedeelte der voorbeſchreevene zaaken konnen zien.

De tyding van des Konings landing, was zoo dra inmiddels niet aangebragt, of haar Eed: Groot Moog: bereiden zich, volgens het hiergeſtelde beſluit, om zyne Majeſteit op te wachten.

Extract uit de Reſolutie van de Heeren Staten van Holland ende Weſtvrieſland, in haer Ed: Gr: Mog: Vergaderinge genoomen, op

Donderdag, den 18. January 1691.

„Is naer voorgaende deliberatie goetgevonden ende ver„ſtaen, dat ſyne Majeſteit van Groot Brittannien alhier „in den Hage komende te arriveren, door haer Ed: Gr: „Mog: en corps ſal werden gerecipieert, ende ontfan„gen in het aftreden ofte uytgaen uyt ſyne Caroſſe, ende „door deſelve geconduiſeert, ende geleyt tot in het Hof „van hoogſtgedachte Majeſteit, ende aldaer verwelle„komt met de complimenten ter materie applicabel.

Nooit zagmen grooter verandering in de aangezichten aller Ingezeetene en zy, wien voor eenige uuren, de vreesachtige angſt en bekommerende zorg, uit het weezen te zien was, waaren zoo uitgelaaten van vreugd, dat oud en jong den anderen met ſchreiende oogen en het hert vol blijdſchap, des Konings komſt toeſchreeuwden; terwijl de bezaadigde God voor zyn behoudene overkomſt, met recht en reden, dankten: toch als men hoorde dat zyn Majeſteit dien avond noch ſtond in zyn Hof te koomen, liep elk met vreugde toe om hem te zien; ja op het hooren van het geluid der klokken en geloſte ge-

ſchut, het welk op de Vyverberg ſtond, weergalmde de Stad van zeegekreeten. De weg, waar langs de Koning en zyn Hofgevolg, hoewel zoo dra niet verwacht, quam ryden, was in een oogenblik vol menſchen. Zyn Majeſteit, gevolgd van ſes andere Koetzen, met den Heer Graave van Portland, den Heere van Ouderkerk en eenige Engelſche Hertogen en Graaven, mitsgaaders andere Eedellieden, den 31ſten. des voorgenoemden maands, aldus op den avond omtrent ſes uuren in 's Graavenhaage en door het Weſtende, over de Markt, door de Hoogſtraat over de Plaats en het Buiten-op het Binnenhof gekoomen zynde, wierd (men zie hier op de bygevoegde Prent naar; het Binnenhof, den toevloed der menſchen en andere omſtandigheeden uitbeeldende) voor den trap door den wel-Eed: Geſtrengen Heer A: Heinſius, Raad-Penſionaris van Holland en Weſtvriesland, in den naam en volgens beſluit van haar Eed: Groot Moogende, zynde het geheele licchaam der hooggemelde Vergaadering aldaar tegenwoordig, met een eerbiedige groete, verwelkomd; brengende zyn wel Eed: Geſtr: in een welgeſchikte aanſpraak bizondere ſterke uitdrukzelen van blijdſchap, wegens zyne Majeſteits gelukkige overkomſte in deeze landen; vertoonende verder, op het alderkrachtelijkſte, de liefde, erkentenis en hooge achting, welke haar Eed: Groot Moogende tot-en voor zijn Majeſteit de Koning van Groot Brittanje, den Stadhouder deezer Provintien, gevoelden en wenſchten te bewijzen. Geleidende wijders zyn Majeſteit, met de geheele Vergaadering van haar Eed: Groot Moogende, naar zyn Kaamer, tot het ontfangen en gehoor der in-en uitheemſche Gezanten en aanzienelijke Perzoonen geſchikt.

Werd op het Binnenhof door haar Eedele Groot Moogende ontfangen en verwelkomd.

Ondertuſſchen quaamen de Hoog Moogende Heeren Staaten der vereenigde Nederlanden over de Gallery en geraakten ter voorgenoemde Kaamer binnen; begroetende de Eed: Heer vander Els, Afgezondene van Gelderland, zyn Majeſteit in den naam van haar Hoog Moogende, werdende beantwoord in der wijze, als op dit voorval, van wederzyden, in aller volkomenheid, zal kunnen gedacht werden.

Werd verwelkomd door de Hoog Moogende Heeren Staaten.

Hier

ZIJN MAJESTEIT VERWELLEKOMT OP HET BINNENHOF.
RECEPTION DE SA MAJESTE DANS LA COUR.

Hier op nam de welEed: Gestr: Heer Raad-Pensionaaris, in den naam van haar Eed: Groot Moogende, afscheid van den Koning, die op de heuschste en vriendelijkste wyze haar Eed: Groot Moogende bedankte en liet vertrekken; men vind hier-en van het boven verhaalde deeze aanteekening by haar Eed: Groot Moogende.

Extract uit de Resolutie van de Heeren Staten van Holland ende Westvriesland, in haer Ed: Gr: Mog: Vergaderinge genoomen, op

Woonsdag, den 31sten. January 1691. na de middagh.

„Den Heere van Wassenaer heeft ter Vergaderinge gerapporteert, dat de Heeren haer Eed: Groot Moogende „Gecommitteerden in gevolge ende tot voldoeninge „van der selve Resolutie Commiss: van den 13. December laetstleden, syne Majesteyt van Groot Brittannien „tot inde Orangie Polder, alwaer de selve aen Land gekomen was, hadde te gemoet gegaen, en voorts onderwege gerecipieert, verwellekomt ende geconduiseert „tot hier in den Hage in 't Binnenhof, alwaer haer „Eed: Groot Moogende hoochgedachte Majesteyt in „het uyttreden van de Caros en Corps ontfangen, ende door monde van den Raed-Pensionaris verwellekomt, ende voorts tot in desselfs Hof geleyt, mitsgaders verdere demonstratie van hare verheuginge over „syne Majesteyts behoude aenkomste, gedaen hadde, „ende dat de gemelte Heeren haer Eed: Groot Mogende Gecommitteerden haer op de voorsz nader Receptie ende verwellekominge onder het Corps van haer „Eed: Groot Moogende hadde gevoegt, waer op gedelibereert zynde, hebben haer Eed: Groot Moogende „de gemelde Heeren Gecommitteerden voor de genomene moeyte, ende gedaen rapport bedanckt, gelijck „deselve bedanckt werden by desen, ende is voorts het „voorsz gerapporteerde aengenomen, ende gehouden „voor notificatie.

Haar Hoog Moogende terugge in haare Vergaaderkaamer gekoomen, deede mede geheugenis van haar verschy-

ning by den Koning houden en op de volgende wijze een Dank-en Bédedag uitſchryven.

Extract uyt het Regiſter der Reſolutien van de Ho: Mog: Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden.

Mercurii den 31. January 1691. 's namiddags ten vijf uuren.

„Is naer voorgaende deliberatie goetgevonden ende ver-„ſtaen, dat een generale Danck en Bededagh ſal werden „uytgeſchreven, tegens den 21. February naeſtkomen-„de, om Godt Almachtig ten ſelven dage te loven en te „dancken, dat den Staet deſer Landen in deſen tegen-„woordigen Oorlog van des vyants gewelt noch heeft „gelieven te conſerveren; mitſgaders Godt Almachtig „te loven over de geluckige ende behouden overkomſte „van ſyne Majeſteyt van Groot Brittannien in deſe Lan-„den, ende om een verderen zegen over ſyne Majeſteyts „Perſoon ende deſſeynen, mitſgaders de wapenen van „deſen Staet ende die van hare Geallieerden af te bid-„den, daer van een concept van uytſchryvinge ſal wer-„den gemaakt. De Heeren Gedeputeerden vande Pro-„vintie van Hollant ende Weſtvrieſlant hebben gereſer-„veert haer deſen aengaende nader te ſullen verklaren.

Veel Grooten quaamen noch dien zelven avond te hoof en zyn Majeſteit begroeten. Terwijl de Graaf van Berka met zyn Majeſteit in geſprek was, wierd al het geſchut, op de Vyverberg geplant, ſeſtien maal geloſt en zag men alom groote teekenen van blijdſchap.

Des anderen dags, den eerſten van Sprokkelmaand, deeden meeſt alle de Hooge Vergaaderingen, als de Heeren Raaden van Staate; de Hoogen Raad; het Hof van Holland; de Ridderſchap van Holland; de Afgezondene der Steden van Holland, ieder in het bizonder: ten tijde haar Eed: zich lieten aangeeven, tot den Koning geleid; die van 's Lands algemeene Reekening, ook veele alhier aanweezende Afgezanten, na de gehoudene Vergaadering, het Congres genoemd, mitsgaaders veele voornaame Perzoonen, hunne eerbewyzingen aan zyne Majeſteit, wien

De Koning bewilligd, op het lang en ernſtig aanhonden van veele Grooten, een openbaare intréde te doen.

wien men met alle moogelijken yver, zoo door de Léden zommiger Vergaaderingen, als mede de Achtbaare Heeren Burgemeeſters en Regeerders van 's Graavenhaage en andere voornaame Heeren, zocht te beweegen om een dag tot zyn openbaare intréde te ſtellen: vertoonende, dat veele moeite en koſten by haar Eed: Groot Moogende; de Heeren Burgemeeſters en Regeerders van 's Graavenhaage en veel bizondere Ingezetene, ter dier inzichte, waaren gedaan: als ook, dat duizende menſchen, van verre gekoomen, geneegen zijn Majeſteit te zien, wien de Franſche boosheid een wijl tijds had uitgeſtrooit geſneuveld te zyn, het welk noch by veele geloofd wierd, deeze eere anders zoude onſtaan. Zijn Majeſteit liet zich overredenen, neemende den volgenden maandag, zynde den vijfden.

Des Vrydags, den tweeden, maakte zyn Majeſteit, nooit gewoon zyn ruſt, of gemak voor noodige zaaken te ſtellen, openbaare aanvang van Staats beſtier; vereerende den Heere Graave K. Tromp met het oppergezach over 's Lands Watermagt; het welk een ongemeen genoegen onder alle met dezen Staat welmeenende en groot omzicht in alle afgunſtige baarde: zynde de groote overwinningen en daaden, door zyn beleid en dapperheid verkreegen en uitgevoerd, noch genoech leevende, om den vyanden eene vreeze aan te jagen en de ingezétene onzes Vaderlands, op nieuw hoope te doen ſcheppen. Deezen en den volgenden dag verleende de Koning zeer mildelijken gehoor aan alle Heeren die zich lieten aangeeven.

Den vierden, zynde Zondag, ging zyn Majeſteit de eerſtemaal buiten het Hof en in de Klooſter Kerk, alwaar de Heer Boſch de Predicatie deed. Nu zagmen van alle oorden de menſchen in een ongeloofelijk getal naar 's Graavenhaage trekken; maar vermits de wateren bevroozen en het ys niet ſterk genoech was, om met paard en ſléde bereeden te werden, vond men'er duizende te voet op de wégen; zynde alom gebrek aan Waagens: ja eer de avond gevallen was, waaren alle herbergen en gemeene Burger huizen bezet, of beſprooken. Omtrent acht uuren quam zyn Keurvorſteliike Doorluchtigheid van Brandenburg, met een aanzienelijke Hofſtoet, van Kleef, alwaar zyn Doorluchtigheid

tigheid des Konings komſte eenigen tijd had afgewacht.

Verbaal van de wijze, op welke de Vorſten Prinſcen en Grooten, by zijn Koningl: Maj:ter gehoor geleid en ontfangen zyn geworden.

Het zal niet onvoegelijk zyn, alhier (om niet op elke verſchijning van eenig bizonder Vorſt, of Afgezant daar toe genoodzaakt te werden) een beſchrijving der plechtigheeden en wijze te doen, op welke de Vorſten, Prinſcen en Perzoonen van aanzien, tot een ongemeen groot getal te zaamen gekoomen, door-en by zyne Majeſteit zyn opgeleid en ontfangen geworden; naardien in deeze Landen nooit diergelijk en zoo aanmerkenswaardig voorval is geweeſt en ter eeniger tijd tot naarricht zal kunnen dienen.

De buiten gewoonte gezondene Afgezanten, ofte Bewindslieden der Vorſten en Staaten, die ook namaals zullen genoemd werden, zijn ter tegenwoordigheid van den Koning geleid, volgens hunne verſchyning te Hoof en niet volgens hunne ſtandordere en waardigheeden.

De eerſte zyn opgehaald door den Ridder Karel Cottrel, Meeſter der Hoffelijke plechtigheeden, in de Koets van den Koning en tot het openbaar gehoor toegelaaten, op de wijze, gebruikelijk in Engeland; de tweede hebben zich té Hoof begeeven en zyn alzoo tot het gehoor geleid; de andere hebben nooit gehoor, dan in het bizonder en in de geheimkaamer van den Koning, zonder eenige plechtigheeden, gehad.

De openbaare plechtigheid nu, gaat in deezer voegen toe. Zoo dra eenig Afgezant, met de Koets van den Koning, aan het Hof komt, werd zyn Excellentie, of Hoogh-Eed: door den Onderhofmeeſter der Plechtigheeden, de Heer le Bas ontfangen en gaat de zelve voor; op de hoogſte der Trappen gekoomen, komt hen de Hoofdman der Wacht, aan de poort van de wachtkaamer begroeten, geleidze neffens den voornoemden Heere door twee reyen der wacht, in volle waapenen ſtaande, tot den voorkamer en vertoefd aldaar tot de Koning gezéten en den Afgezant bericht werd, dat zyn Majeſteit gereed is zyn Excell: of Hoogeed: te hooren: daar op brengt de Meeſter der plechtigheeden hem in de eerſte kaamer, alwaar hy aan de deur, door een Eedelman van de Koning, verwelkomd en alzoo in den kaamer van zijn Majeſteit geleid werd, alwaar hem de Kamerling ontfangen hebbende, zich aan de

rechter-

rechter-en de Meester der Plechtigheeden aan de linker zyde des Konings voegd en treed alzoo de Afgezant tot voor den Koning: gesprooken-en van zyn Majesteit antwoord ontfangen hebbende, werd hy op de zelve wijze wederom geleid.

De Vorsten en Prinscen zyn, zonder eenige uiterlijke plechtigheid, te Hoof verscheenen. De zelve zyn door de kaamer van den Graave van Portland geleid en hebben alzoo den Koning in zyn bedkaamer koomen vinden; die hen in het ontfangen omarmde en in het bizonder gewoonelijken dicht aan de vensters sprak.

Rydende in de koets met eenige van de Vorsten en Prinscen, zat de Koning aan de hooge en de Keurvorst van Beieren naast zyn Majesteit aan de laage hand; de Keurvorst van Brandenburg over den Koning en naast zyn Doorluchtigheid, de Landgraave van Hessen.

Omtrent het spijzen, heeft zyn Majesteit niet altijd eén en zelve wijze gehouden; zynde meerentijds alleen, toch zomtijds ook met Vorsten, Prinscen en andere Grooten ter Tafel geweest: heeft wyders niet altijd in zyn gewoone eetzaal, maar ook meenigte maalen by den Heere Graave van Portlant, zoo in 's Graavenhaage, als op Sorgvliet, maaltijd gehouden.

Beschryving van de openbaare intrède des Konings binnen 's Graavenhaage.

Des Maandags, den vyfden, de dag dat zyn Majesteit zich in het openbaar aan de verlangende ingezetene en vremdelingen geliefde te vertoonen en door de Regeering van 's Graavenhaage, welke des vrydags namiddags in volkoomene getalle, den Koning verwelkomende, van zyn Majesteit veele betuigingen van gunste en liefde te haarwaards; mitsgaaders haare Burgery hadde ontfangen, te laaten verwelkomen; quam des morgens, volgens bevel van haar Eed: Achtbaare, de Burgery, op het luiden van de stadhuis klok, ten tien uuren, zeer kostelijk en sierlijk uitgerust, met reeden moedig, op het geluk van een Koning hunnen inboorling en Stadhouder te zullen ontfangen, op hun bescheidene loopplaatsen: bestaande in omtrent sestien honderd man, onder het opperbevel van den Eed: Heer Colonel Joan Rosa, Oudburgemeester en verdeeld in ses benden, gevoerd by de naarvolgende Hopluiden, * Hoofdmans en Vaandrigs.

** De Luitenants der Burgery, werden aldus in 's Graavenhaage genoemd.*

I.

Orangie, Wit en Blaauwe Vaandel.

Hopman. J. WOESTENHOVE.
Hoofdman. A. KOLYN.
Vaandrig. P. GOUCET.

II.

Groene Vaandel.

Hopman. J. VANDER GORT.
Hoofdman. G. VANDER LAAN.
Vaandrig. J. VANDER HORST.

III.

Columbine Vaandel.

Hopman. J. EMANS.
Hoofdman. H. HELT.
Vaandrig. J. STELT.

IV.

Witte Vaandel.

Hopman. J. WOLFGANG.
Hoofdman. H. MAAS.
Vaandrig. L. TURNHOUT.

V.

Oranje Vaandel.

Hopman. J. DE BAAN.
Hoofdman. J. VANDER HAAGE.
Vaandrig. J. BLOM.

VI.

Blaauwe Vaandel.

Hopman. G: BOBBE.
Hoofdman. A. ROTTEVEEL.
Vaandrig. J. ANKERSHOEK.

Deeze vergaaderd trokken en ſtelden zich in twee reien, van de Weſtender-ofte Looſduinſche brug, over de Markt, langs de Hoogſtraat tot op de Plaats. Voor alle huizen en gebouwen, langs deezen weg ſtaande, waaren timmeragiën op de luiven, aan de ſtoepen en voor de venſters, tot gerief der zaamendringende aanſchouwers en veele onder deeze met tapiſſeryen, groente en andere bekleedzelen en ſieraaden, opgemaakt.

Op den middag begon elk naar plaats te zoeken om de intréde te zien en wierd het gedrang zoo ſterk naar de voorgenoemde ſtraaten, dat men moeite had, om toe-en doorgang tot-en in de zelve te vinden.

Zyn Majeſteit reed, na het middagmaal gehouden te hebben, van het Binnenhof, over de Vyverberg, door de Heulſtraat en het Noordende, langs de Noordſingel, over de buitenbrug-en wal en quam omtrent dry uuren voor de Weſtenderbrug, op welke een ſierelijke poort, als van blaauweſteen geboud, was opgerecht.

Beſchryving van de Eere-Poort op de Loosduinſche Brug.

Het bouwzel zelve was met blokbanden over de Kolummen en verder op die wijs geſchikt. Ter wederzyden van den doorgang, zagmen onder de lijſt in de dryhoekige openplaats Lauwer en Eykekranſſen, door-en aan de zelve Bazuinen en Trompetten verbonden; met de byſchriften;

OB CIVES SERVATOS.

Verdiend door het bewaaren der Burgers.

OB HOSTES FUGATOS.

Verkreegen door het verdryven der vyanden.

Op de Lijſt vertoonde zich de Krijgsdeugd, door helm, panſer en af hangende Vorſtelijke mantel, met leeuwehoofden, het ſchild van Meduſe, ſchelpwerk en andere ſieraaden opgetooit; dapperheid, beleid, raad en gezach te water en te lande verbeeldende. De rechterhand voerde eeren zeegeteekenen van Koninglijk vermoogen en Stadhouderlijke waardigheid; te zaamen gedekt door een W. den eerſten letter van des Konings naam; praalende op den ſtandaard zelf een keizerlijke kroon. De linkerhand was met den Stadhouderlijken ſtaf verzien. Onder dit zinnebeeld (witſteen, gelijk de volgende, verbeeldende) vertoonde zich in een rond van veelderleye bloemen de Liefde des vaderlands, keerende van over zee met zeege uit herſtelde Koningrijken, werdende van het zelve ontfangen en voor een dankaltaar geleid, met het byſchrift;

IO TRIUMPHE!

Zingt nu zeege.

Op de rechter zyde van dit rond wierd de plicht des vaderlands uitgebeeld, in een Vrouw, door haar Myter, de Kerkelijke-door haar borſtwaapen, de Oorlogs-en haaren Tabbard, de Staatsorders, verder den Koophandel, Zeevaard, hooge en laage Burger-en Boereſtaat, door den ſlangeroe, ſcheepsroer, bundelbijl en akkertuig aanwijzende. Op de linker zyde deed zich de verbeelding van blijdſchap zien, door zangboeken en papieren de reedenen, gedichten en andere geſchriften, die op des Konings verheffing tot de Kroonen van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland, zeege en inkomſte zyn geſchreeven en uitgegeeven; mitsgaaders de vrolijkheid der ingezeetene in het algemeen beduidende.

Ik, kan alhier niet voorby gaan, dat de blijdſchap en plicht welke verhévene geeſten gaande maakt, deezen dag aan

 de

de befaamſte pennen ſtof verſchafte, om de kunſt en kracht van gedachten en woorden hunner meeſters, in verſcheidene taalen, op het papier te brengen en hebben onder een meenigte uitgeblonken de Hooggeleerde Heeren F: Spanheim, J: Gronovius, J: G: Græyius, die lichten vande geleerdheid deezes eeuws en hooge Schoolen van Leiden en Uitrecht, S: Muncherus, Groenendijk, Montanus, Vollenhooven, Norel, Brant en Rotgans.

Terwijl deeze Letterhelden, gelijk het betaamelijk en hen moogelijk was, op hoogen trant deezen dag, neffens zyn Majeſteits heldedaaden en grooten naam vereeuwigden, gewaardigde zich ook veele deezen morgen, in de Franſche Kerk binnen 's Graavenhaage, mijne zoo wel meenende, als geringe gedachten, op dit voorval te hooren.

De zyde nu van de voorgenoemde Poort, naar de Stad ziende, was met veelerhande zeegeteekenen aan een oude eyk gehecht, verſierd. In het midden van trommen; harnaſſen, helmen, zwaarden en andere krijgsruſtingen zag men twee ſchilden en op het eene afgebeeld een lauwrier, met het woord,

VICTORIÆ;

Beduidende,

De overwinninge.

Op het ander een olijfboom, met het woord

CLEMENTIÆ.

De goedertierenheid toegewijd.

By het eerſte een oranje-by het tweede een roozenboom, de huwelijks knoop van zyn Majeſteit afſchaaduwende. Rondom den boog, of doorgang van de poort wierd gelézen, op de eene zyde;

RESTITUTIS PROVINCIIS.

Na het herſtellen der vrye landen.

Aan de andere;

LIBERATIS REGNIS.

Na het verloſzen der Koningrijken.

De zyden van de Poort, als mede de brug zelve; waa-

waaren met groente en ſchilden bevlochten en gedekt.

Door deeze poort quam de Koning op de volgende wyze. Voor af reeden eenige bedienden der voornaame Heeren en Eedelluiden te paard, na hen twee van des Konings Lyfſchutten te paarde, als toen omtrent ſes en dartig jonge Eedelluiden, Heeren en Hooge bedienden, alle, gelijk hun ſchoone paarden, rijkelijken uitgedoſt; na deeze een groot getal van Knechts te voet, vervolgens eenige Lyfſchutten te paarde, als toen twee koetzen van den Koning, met ſes paarden, waar in zoo Engelſche als Hollandſche Heeren zaten; na deeze quam een meenigte knechts van den Koning te voet, hebbende, gelijk de Koetzier, des Konings levry en op het hoofd zwarte fluële mutskens, by de Engelſche *Prive Kappes*, ofte *Kappes of honour*, dat is mutskens van eere genoemd, om dat zy de zelve voor niemand afneemen. Ter zyden deeze reeden verſcheide bedienden van den Koning; voor hen, de Heer Urk, Hoog gerechts bediende. Hier op volgde de Koning gezéten in een zeer koſtelijke koets, getrokken door ſes witte paarden, hebbende de Hooggebooren Heere Naſſau Ouderkerk op zyn linkerhand, over zich de Graaven van Monmouth en Scharbourg. Ter zyden de koets ging achtien Man van de gewaapende Zwitzerſche Lyfwacht, achter deeze reed den Heer Roulas Major der voorgenoemde Lyfwacht, na deeze acht Koninglijke Trompetters. Voorts telde men twaelf Koetzen door ſesſen zeer veele door vier-en twee paarden getrokken; in de eerſte vonden zich, om niet alle de Eedelen en Heeren te noemen, de Hertog van Nortfolk, de Graaf van Portlant, de Graaf van Devonshiere, de Biſſchop van Londen, wyders verſcheidene Heeren van de Ridderſchap, Hooge-in-en uitlandſche Staatsperzoonen.

De Koning komt binnen 's Graavenhaage.

De Koning over de Brug gekoomen zynde (de leezer merke aan, dat de hier volgende prent het ontfangen van zyn Majeſteit, als buiten de Weſtenderbrug, is verbeeldende; het welk alleen is geſchied, om het vertoog in beeter en duidelijker ſchikking te brengen: naardien, als verder blijken zal, alleen de plaats en niets anders hier in verſchil, of verandering maakt,) wierd door de Wel Eedele Acht-

baare Heeren Burgemeesters en Regeerders van 's Graavenhaage, onder een onbeschryvelijk geroep en gejuich van duizende duizenden, ontfangen, werdende middelerwijl, door het aansteeken van twee vuurpylen, het teeken gegeeven, dat zyn Majesteit binnen 's Graavenhaage was. Het geluy der klokken; het lossen van het geschut op de Vyberberg; het steeken der Trompetten en slaan der trommelen, verdubbelde in der maate het vreugde geschal, dat niemand iets meerders, dan met moeite, *lang leeve den Koning onzen Stadhouder!* onderscheidelijken verstaan kon; toonende elk met wuyven, wenken, rekhalzen en dringen, op zyn wys, den yver die hy had om zyn Majesteit te zien en welkom te bieden; ja terwijl de kinderen, by naar dood gedrongen, om te zien, de ouden door het zien, van blijdschap kreeten, was het den Heer Pensionar[s]: N: vander Hoek, zullende het woord in de naam der Regeering voeren, niet moogelijk geweest zich van den Koning te doen hooren, veel minder verstaan; ten waare zyn Majesteit zelve, door het wenken met de hand, begeevende zich met het lichaam geheel in het portier van de koets, wat stilte gemaakt had; zyn aanspraak, welke naar den tijd geschikt, kort was, bestond

Werd door de Regeering ontfangen.

„In een respectueuse bedancking over de groote eere „die 't zyne Majesteit geliefst had de Magistraet en „Burgerye van den Haegh aen te doen, met sijn Hooggwaarde Persoon in 't publijck op de straet te vertho„nen; in een verseeckering van de sincere affectie „en uytterste eerbiedicheyt, die alle vroome ingesetenen „deeser Stede voor hem hadden, hem considererende „als hunnen eenighen verlosser en beschermer, aen „wien sy, naest Godt almachtig, alles wat sy noch ove„rich hadden, schuldigh waeren. Wyders in een toe„wenschingh, dat de Opperste voorsienicheyt de throo„ne, daer op Hy met sijne alderdoorluchtichste Gema„linne verheven was sodanigh wilde zegenen en be„vestigen, dat die nimmer quame te wanckelen, en dat „Hy, neevens hooghstgemelte sijne Gemalinne, ons, „en onse bondtgenoten noch eens de soete vruchten „van alle sijnen arbeydt en gesurpasseerde moeyelijck„heden

Aanspraak van de Heer Pension: N. vander Hoek.

INHALING VAN S.K.MAJ.
aende Westeynder brug
door de E. A. MAGISTRAET
van S GRAVENHAGE.
RECEPTION DE SA
MAJESTÉ AU
PONT DU WESTENDE

„ heden door een ſtandtvaſtige, en reputatieuſe vreede
„ mocht genieten. En eyntelijck dat hy voor het tegen-
„ woordige, de geringheydt van 't onthael ten beſten
„ nemende, de gemoederen in 't generael van een yder
„ in alle andere ſaecken hier te landen, ſoodanich
„ mocht vinden gediſponeert, dat hy gheen reden mocht
„ hebben om ſich ergens over te beklagen.

Daar op zyne Majeſteyt zeer minnelijken antwoorde, „ dat hy de Magiſtraet van den Haage, en de Bur-
„ gery bedanckte voor de moeyte, die ſy genomen had-
„ den, ende dat hy in alle voorvallende gelegentheden
„ ſijne gonſt tot hen alle ſoude bethonen.

Waar op ſtapsvoets door de voorgenoemde reyen der gewaapende Burgers rydende, ontfong zyn Majeſteit alom van hen, naar krygsgebruik, eerbewyſingen en teekenen van hunne blijdſchap en liefde: volgende de Regering van 's Graavenhaage, met eenige koetzen, die van den Koning en zyn Hofgevolg.

Beſchryving der ſieraaden van het Stadhuis.

Door het Weſtende, voorby de groote Kerk, gekoomen, zag men het Stadhuis op een aangenaame wyze verſierd, zynde zeven doorſchynende ſchilderijen, aan de voorgeevel, in ſcheppende en afhangende feſtonnen en rondtens van groente en bloemen geſchikt; de twee middenſte van de vier bovengeplaatſte waaren de afbeeldzels van den Koning en Koningin, ruim leevens groote, zittende in het Koninglijke gewaad. Op de weder zyden was, by den Koning, een zinnebeeld van een leeuw, by wien zich eenige dieren onthielden en voor wien ook eenige vlugten. Met het byſchrift;

PLACIDUM VENERANTUR ET HORRENT INFESTUM.

Wel te vrede, word hy geëerd, toornig zynde, gevreeſd.

By de Koningin was een witten eénhoorn geſchilderd, ſteekende met zyn hoorn onder een hoop ſlangen neſtelende onder vergiftig kruid, met het byſchrift;

NIL PASSA VENENI.

Zy ontdekt het vergiſ.

De dry onderſte zinnebeelden, voor de benéden gla-

zen geſchikt, waaren; het eerſte, naar de zyde van de Markt, een ojevaar op een neſt ſtaande, als kleppende met den bek, op het aanbreeken van den dag en ryzen des zons, met de woorden;

RECREATUR AB ORTU.

Hy werd verheugd, weegens den opgang.

Het twede, naar de zijde van de groote Kerk, was insgelijks door een ojevaar, ſtaande op zijn neſt, ziende de zon hooger boven een kalme zee klimmen, uitgebeeld: rondom deeze wierd gelézen;

VIDIT ET EXULTAVIT.

Hy heeft hem gezien en is vrolijk geworden.

In het midden van deeze zagmen een Atlas, hebbende om het hoofd een eijk-en lauwerkrans en op zijn ſchouderen een voor overhellende waereld; rondom dit zinnebeeld ſtond geſchreeven;

IN TE DOMUS INCLINATA RECUMBIT.

Het gebouw, dreygende te bezwyken, werd alleen door u onderſchraagd.

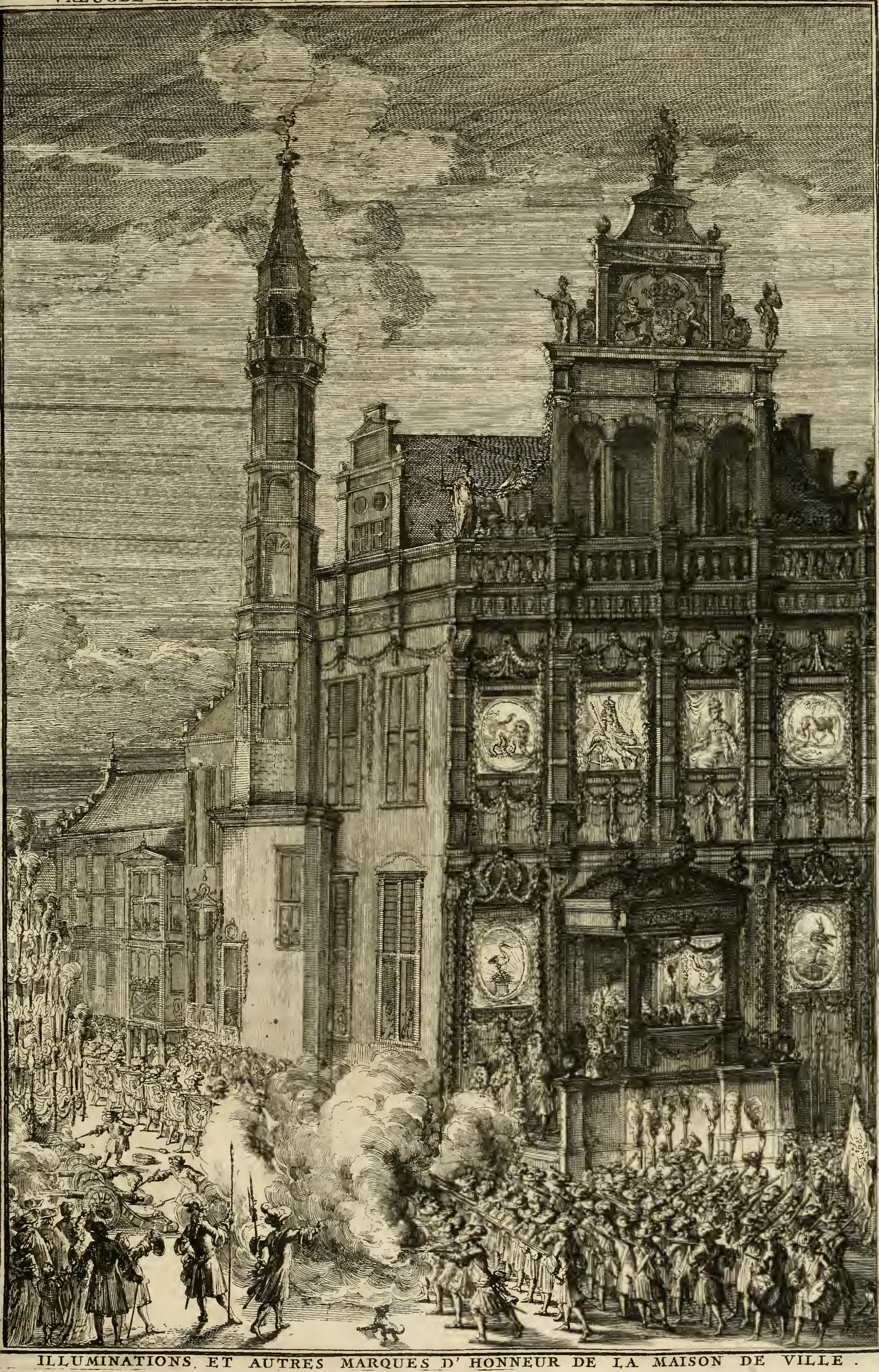
Rondom al de voorgenoemde zinnebeelden waaren kranzen van bloemdragende lauweren en eijken geſchilderd.

Het voorportaal van het Stadhuis was, gelijk de gantſche voorgeevel, geſierd. Op de gallery boven deeze, een meenigte trompetters geplaatſt; die, zoo dra zy den Koning in het gezicht kreegen, door hun blaazen het juichen der menſchen op nieuws leevendig maakte.

Ter zijde het Stadhuis was een ſtaak opgerecht, dragengende vier reijen van armen, boven den anderen in het verband geſchikt en op deeze toortzen: ter wederzyden van deeze ſtonden eenige ſtukken geſchut, deeze wierden des avonds geloſt, de andere in brand geſtooken en de voorbeſchreevene geſchilderde zinnebeelden, van achteren verlicht: geevende dit te zaamen een vermaakelijk gezicht en oorzaak van een grooten toevloed van menſchen en te grooter, om dat de gewaapende Burgery, door het loſzen van hun roers en andere eerbewyzingen,

de

VREUGDE-EN EERETEEKENEN VOOR HET STADHUIS VAN 'S GRAVENHAGE.

ILLUMINATIONS ET AUTRES MARQUES D' HONNEUR DE LA MAISON DE VILLE.

de Heeren Regenten, aldaar dies tijds tegenwoordig, quaamen begroeten: zynde de hier bygevoegde prent gemaakt om het vertoog by den avond af te beelden.

Beschryving van de Eere-Poort, deszelfs vleugelen en ander bybouwzel op de Markt opgerecht.

Van hier op de Markt koomende, reed de voorbeschreevene Koninglijke stoet, op de hoogte van de Vleeschhal, in de vleugelen van een Eerepoort, tegen de Hoogstraat opgerecht, strekkende de rechter, van het gebouw zelve, tot voor by de Vleeschhal, de linker tot op de hoek van de Veenestraat. In het midden van deeze stonden twee naalden, ofte Pyramiden. Deeze alle waaren zoo grootsch en sierlijk met schilderyen, beeld-en ander werk verzien, dat het der moeite waardig is, eerstelijken het gebouw, ofte den Poort zelve, als dan de vleugelen en daar na ook deeze naalden, omstandelijken te beschryven: naardien in-op-en aan de zelve des Konings, Keizer-en Koninglijke Voorouderen, hunne daaden en neffens deeze zyne Majesteits afkomst, Vorstelijke geboorte, opvoeding, krygsdaaden, raadsbesluiten, huwelijk en andere aanmerkelijke zaaken zyn uitgebeeld geweest.

De Poort zelve, gelijk het verder bybouwzel, beschilderd als was het van hartsteen gemaakt, was te wederzyden in twee verdiepingen verdeeld; zynde het bouwzel van de onderste naar de Dorische wyze geschikt, uit den grond met het voetstuk, opwerk, kolommen der zelver bovenstukken, mitsgaaders den lijst, hoog neegen-en twintig voet-en ses duim. De bovenste verdieping, naar de Iönische wyze opgerecht, met al zyn deelen van de onder-tot den kant van den bovenlijst, te zaamen hoog vier-entwintig voet-en acht duym; zynde aldus, zonder de sieraaden, boven deezen lyst gesteld, te reekenen, vier-en vyftig voet-en twee duim hoog.

Het geheele werk was breed drie-enveertig voet-en tien duim; de poort zelve wijt twaelf, diep dertien en hoog drie-entwintig voet, en heeft men de zelve, om verscheidene redenen, ondiep moeten maaken. De zyden waaren met groente gedekt, van vooren-en tusschen de kolommen, het gebouw met vier graauwe en een

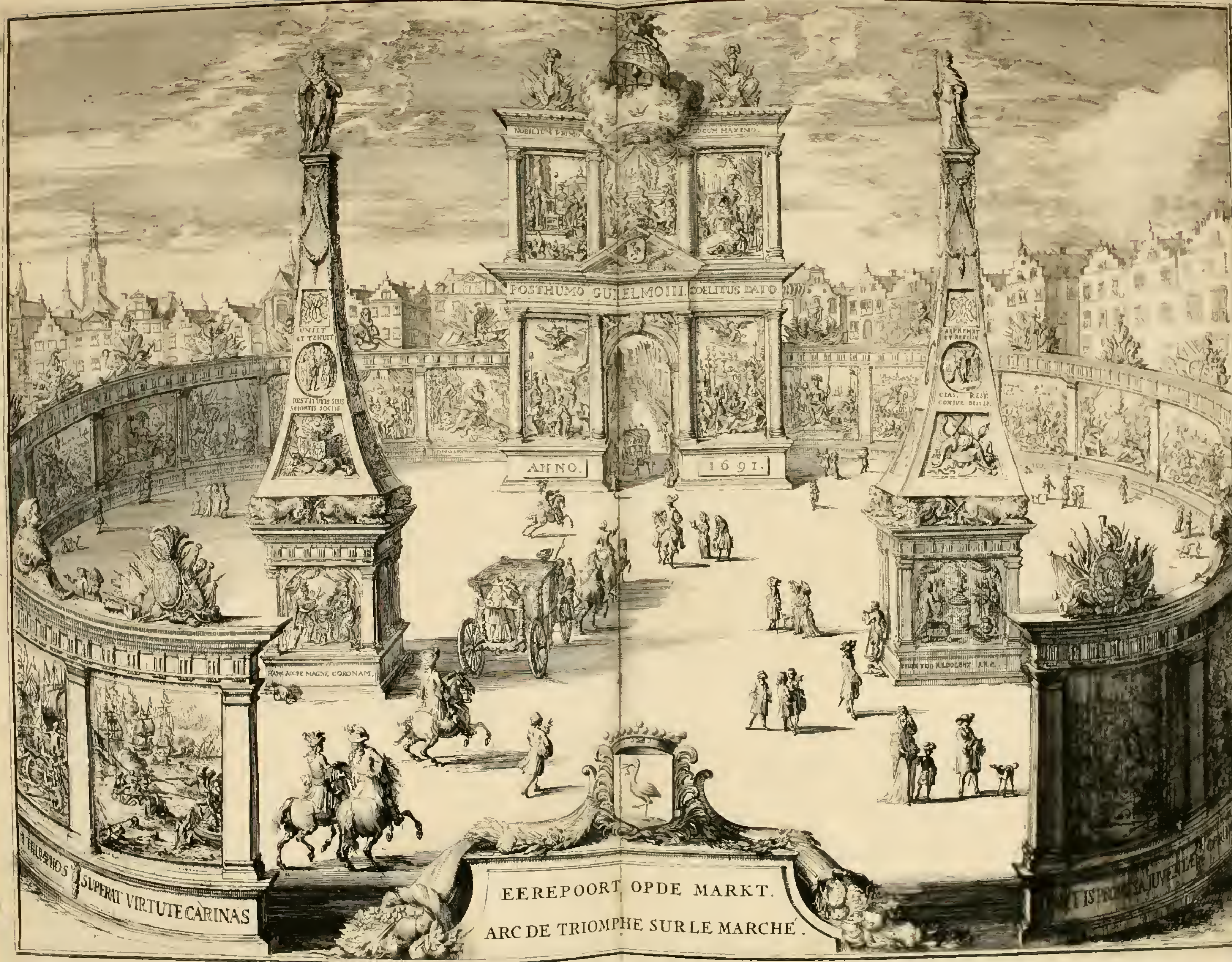
doorſchynend op taf geſchilderd ſtuk, by wyze van zinnebeelden, gevuld.

Het eerſte, aan de rechter zyde, vertoonde het graf van zyn Koninglijke Majeſteits hooggeachte Vader, den Prinsce Willem de II. die in het bloeijen zijner jaaren weggerukt, door vyf Provinciën, ieder aan haar waapen en ſieraaden kennelijk, betreurd word, bedauwende de vrije Godsdienſt zijn lijkaſch, terwijl de Vryheid met een traanenvleſch, verbaaſt en als zonder toevlugt, zynen geeſt, door een Adelaar, ziet ten Hemel voeren.

Het doorſchijnend ſtuk boven den doorgang, of Poort zelve, verbeelde een koninglijk kraambed onder een blaauw topgordijn, met goude oranje appelen en roode roozen verſierd en in de zelve des Konings geboorte. In het zelve zag men het Vaderland haar rouwgewaad afleggen, reukwerk, bloemen en andere giften, welke de ouden gewoon waaren op de geboortens der Vorſten te offeren, aanbrengen. Het noodlot, als beſchermſter van het hoog-Eedele Huis van Naſſau en Oranje, voegde zich neffens het waſchvat. Holland kennelijk aan haar fiere Leeuw, trad toe om haare voorzorg aan Hem te beſtéden, die van 's Graavenhaage, uitgebeeld als een hoffelijke jonge Juffer, met opene armen en vrolijk gelaat is ontfangen geworden, ziende boven Hem der goden bode, neffens een Sibylle, haar in een wolk, door dry kroonen, op een regenboog blinkende, zijn aanſtaande grootheid en haar geluk en eere aanwijzen.

Het derde ſtuk, aan de linker zijde van de Poort geplaatſt, verbeelde de algemeene vreugde der vijf Provinciën over de geboorte van den Prinsce, ſpruitende een telg, uit een oude oranje ſtam, by wien vier zeegeſtanders, door de cyferletteren hunner naamen, de vier laatſt geſturvene Vorſten van dat hooge Huis aanwijzen, geplant ſtaan. Rondom de zelve zietmen de krijgslieden een ſchildendans maaken, werdende Nijd en Twiſt vertréden, Atropos belet den draad des leevens te korten, Clotho en Lacheſis aangemoedigd de zelve een groote lengte te geeven: het Vaderland, 's Lands verbond, de Vryheid en Godsdienſt, door de Blijdſchap gedreeven, om

tee-

EEREPOORT OPDE MARKT.

ARC DE TRIOMPHE SUR LE MARCHÉ.

teekenen van vreugde op-en aan te rechten. Want terwijl Bacchus en Comus wijn en ſpijs aanvoeren, pektonnen en andere vreugdevuuren ontſtooken werden, zietmen Ganimedes, gevoerd op een Duitſchen Adelaar, den drank der goden voor ieder plengen. Boven de twee onderſte en onder het derde ſtuk, boven de poort ſtaande, wierd gelézen.

GUILIELMO. TERTIO.
POSTHUMO. COELITUS. DATO.

Voor Willem de derde;

Na des Vaders dood gebooren. Van den Hemel gegeeven.

In de tweede verdieping, wierd ter rechter zijde van de voorbeſchreevene geboorte, zijn Majeſteit als een jongeling van Vorſtelijke hoope vertoond: verſchynende voor hem Gerechtigheid, Geldbeſtier, Staadsraad, met de teekenen van Vreede en Oorlog; voorts verſcheidene hooge Vergaaderingen, hem verzoekende den Stoel, in het midden voor het Hof geplaatſt, te willen bekleeden. Een Maagd, verbeeldende Zeeland, geleid zijn Majeſteit, hem eerende als het hoofd haarer Adeldom, terwijl de Gemeente van alle kanten hem toejuicht en de Vryheid haaren ſtanderd by den voorgenoemden zetel plant.

In het ſtuk aan de linker zijde, wierd de jonge Vorſt, in het midden van 's lands Ridderſchap en krygsmagt, te paarde gezien; geſpende duizenden het harnas aan, om met nieuwen moed, zijne ſtandaarden-en banieren te volgen: vertoonende deeze ſchildery zoo wel een wapenſchouw, als legertogt.

Boven deeze ſtukken wierd gelézen,

NOBILIUM. PRIMO. DUCUM. MAXIMO.

Voor den eerſte in Adeldom. Den Grootſten der Veldheeren.

Boven de poort zagmen op de middenlijſt in het geevelſpits het waapen van 's Graavenhaage, ſteunende op bundelbijlen en onder het zelve deeze woorden;

HIC. INCUNABULA. DIVUM.

Hier is de geboorteplaats der Goden.

Aan de andere zijde, tegen de Hoogſtraat, was, boven den doorgang van de Poort, de jonge Vorſt, als in letteroefening, vertoond: trédende Apollo, omringd van zonneſtraalen en de negen Zanggodinnen, hem te gemoet, in de voorgenoemde ſtraalen wierd gelézen;

TU REGERE IMPERIO POPULOS.

Gy zult volkeren leeren beſtieren.

Dit ſchildery, voorts den Zangberg in al zyn deelen op het aldervermaakelijkſte vertoonende, wierd des avonds méde van achteren verlicht. Te wederzyden van dit ſtuk zagmen veelerhande waapentuyg, boeken en papieren geſchilderd, als teekenen en middelen der oefening en Koninglijke opvoeding van den hoog gemelden Prinsce.

Boven de middenlijſt zag men het waapen van den Naſſauſchen ſtam en te wederzyden van het zelve, zoo Vaderlijke als Moederlijke waapendeelen van zijn Majeſteit; naaſt de Poort zelve ter linkerhand Pallas, by en omtrent haar alle werktuigen noodig tot de krygskunde, als Reeken-Wis-en Veſtingbouwkunſt, Vuurwerkery, Landmetery en Zeevaart; ter rechter hand wierd Hercules gezien, hebbende een ondier verſlagen en onder zijne voeten, rondom hem eenige vyanden, poogende met zwaarden en ſchichten den roem van dien zeegepraalenden overwinnaar te ſtuiten.

Op het midden van de middenlijſt en voorts boven en onder de vier hier beſchreevene ſchilderijen wierd gelézen; kunnende den zin van deeze woorden, gelijk ook de woorden zelf, aan die van de andere zyde gehecht werden;

DESTINATO.

TROPHÆIS. AC. VICTORIIS.

IMPERATORI. FORTISSIMO. GUBERNATORI. CAUTISSIMO.

Voor hem, geſchikt om zeege en overwinning te behaalen;

Den kloekmoedigſten der Legerhoofden en voorzichtigſten Stadhouder.

Op den voet van het werk was, voor het jaar van de bouwing en achter dit opſchrift geſteld: ter rechterhand;

QUA-

QUATUOR. REGNORUM. REGI. FOEDERATI. BELGII. GUBERNATORI. GUILIELMO. TERTIO. VIRTUTE. ET. TRIUMPHIS. FULGENTI.

Voor Willem de Derde, Koning van vier Rijken, Stadhouder der Vereenigde Nederlanden, uitmuntende door deugden en overwinningen;

Ter linkerhand, den zin van het voorgaande vervolgende;

GRATI. ANIMI. ET LÆTITIÆ. PUBLICÆ. SIGNUM. HOC. EREXIT. HAGA. COMITIS.

Heeft 's Graavenhaage, dit teeken van een dankbaar gemoed en algemeene blijdschap opgerecht.

Boven het gebouw stonden twee zeegezuilen. In het midden van deeze verhief zich uit de wolken, zoo boven het stuk van des Vorsten Geboorte, als van den Zangberg, een Hemelkloot, omtrokken van den band der zonnestanden en op deeze een gevleugelde vrouw, welke, terwijl zy met de eene hand een bazuin voerde, met de andere een gevleugeld paard bestierde, gereed des Konings lof over de geheele waereld te verkundigen en uit te blaazen.

Beschryving der schilderyen in de vleugelen van deeze Eere-Poort, geplaatst.

Ter wederzijden van deeze poort zagmen twee vleugelen, maakende te zaamen twee derden van een rond, deeze, naar de Dorische wyze opgerecht, waaren, buiten de sieraaden boven de lijst geplaatst, hoog vyftien-lang omtrent negentig voet en ieder in zeven vakken door tusschen gaande kolommen verdeeld: deeze alle waaren met schilderijen uit wit en zwart, anders graauwe genoemd, gevuld; in welke den Staat, wiszeling en reddering van ons Vaderland, onder het beleid der doorluchtige Prinscen van Nassau en Oranje, zyne Majesteits hooggemelde Voorouderen, wierd vertoond.

In het eerste stuk, ter rechter zyde van de poort, zagmen de verwarde staat der Nederlanden, omtrent den jaare 1568. tot 1581. uitgebeeld door een bedroefde, toch moedige vrouw, met losse en ongetooide vlechten, slingerende over een gesleurt kleed en half naakten mageren boezem: zittende op eenige puinhoopen, beschouwtze den Hemel, welke haar troost schynd te belooven. Zy poogd den degen te trekken, tot bescherming van den vryen

Godsdienſt en haar eygen rechten. Men ziet het volk, ten eynde geduld, tot een woede over-en de handen aan Kerkbeelden en Choorſieraaden ſlaan; terwijl buitenlandſche krygsbenden ten lande intrekken, vluchten Eedelen, Burgers en Boeren.

Boven dit ſtuk wierd, op den lijſt Geloofsdwang, door een brandend takkebos, ſtroppen; vorders door kluiſters, vonniſſen, een Bybel en ander bywerk de zaaken, in het begin van deezen Staat voorgevallen, uitgebeeld. Onder het ſtuk zelve wierd gelézen;

PATIENTIA LÆSA FUROR FIT.

Geduld, te lang getergd, ſlaat tot een woede over.

Het twede ſchildery vertoonde het verbond der Prinſcen en Eedelen deezes lands, hebbende houte nappen, beedelklappen en pelgrims ſtokjens op hunne hoeden geſtooken; het ingeeven van het zmeekſchrift aan Mevrouwe de Landvoogdeſſe van Parma en in het verſchiet het Hof van Bruſſel: onder het zelve deeze woorden;

RES POSCIT OPEM ET CONSPIRAT AMICE.

Het gemeene beſt heeft hulp van nooden en ſpand in der minne te zaamen.

Boven dit ſtuk ſtond in het bywerk van eykebladeren en doornen het borſtbeeld van Willem de eerſten, Prinsce van Oranje, Graave van Naſſau, Ridder van het Gulde Vlies, Stadhouder van Holland en Zeeland weegens zyn Koninklijke Majeſteit van Spanje, onder het zelve;

PATRIÆ. LIBERATORI.

Voor den Verloszer des Vaderlands.

Het derde ſtuk vertoonde het heldhaftig beſtaan van den Graave vander Mark, bygenaamd Lumey, bemagtigende den Briel in den jaare 1572. Men ziet hem, met den degen in de vuiſt, zijn bootsgezellen en Soldaaten voorſtappen; voerende in hun Vaandel tien penningen, zommige op de Stads poorten en wallen, andere op de ſchépen, in de haaven leggende aanvallen, zommige deezer veroverende, andere verbrandende: leggende aldus een begin-

beginzel van onze Staats vryheid. Boven het zelve zagmen een geknakte knods, den muts der Vryheid en den Bijbel te zaamen gevoegd, ruſtende op boeijens, ſpietzen en fakkels en deeze wederom gehecht aan ſcheepskielen en ſteevens. Het onderſchrift van het ſtuk was;

AUDENTES DEUS IPSE JUVAT.

God zelve helpt de kloekmoedige.

In het vierde ſtuk wierd de befaamde togt van den Prinsce Willem de eerſte over de Maaze getoond. Men zag 'er de benden, voor des Prinscen eygen geld in Duitſchland gewurven, met dicht geſchaarde drommen, zommige door de rievier waaden, zommige ten halze toe in de zelve ſtappen.

Op den lijſt zagmen zijn Vaandels en Standaarden aan zyn helm gehecht, een geldbeurs en een houwdégen in het midden van een knods geſlagen; voorts zagmen twee ſchilden en op het eene Vryheid, door een los paard, op het andere Geweldige Oppermagt, door een blixem, uitgebeeld, ſtaande als tegen den anderen gekant.

Onder de voorbeſchreevene ſchildery wierd geléezen:

PER TELA, PER UNDAS.

Streevende door waapenen en ſtroomen.

Ter linker zijde van de Poort wierd 's lands geſchiedenis, op deeze wyze, vervolgd met het vertoog der heldedaaden van den loffelijkgemelde Prinsce Maurits. Behelzende het eerſte ſchildery den ſtaat des Vaderlands, met een Olyf en Bybel in de ſchoot, voor het beſtand; deeze Maagd had een pronkhelm op het hoofd, een ſpeer in de eene en het teeken der Vryheid in de andere hand, onder haar voeten boeiens en een juk. De wederzijdſche krygsmagt, zoo te water, als te lande werd ten oorlog uitgeruſt en vaardig gehouden. Voorts de Scheepsvaart op Ooſt-en Weſtindiën ondernoomen. Boven de lijſt wierd een brand-altaar; twee te zaamen gevouwene handen, om zeven te zaamen gebondene pijlen, ten teeken van den verwurvene vrye Godsdienſt; het verbond der Provinciën en het Beſtand, vertoond. Ruſtende op een

aambeeld ſpietzen en vaandels. Onder het ſchildery ſtond, hebbende ook opzicht op dit bovenwerk;

REPETENDA QUIESCUNT ARMA VIRUM.

De waapenen der helden nu ruſtende, moeten wederom opgevat werden.

Het volgende ſtuk vertoonde de zeege by den Prinsce Maurits in-en omtrent de Bétuw behaald; het ontzet van de ſterkte Knodzenburg; het veroveren van Nimwegen; het verzeekeren der Waalſtroom en andere daar opgevolgde overwinningen. Onder het zelve wierd gelézen;

NON UNO VIRTUS CONTENTA TRIUMPHO.

Dapperheid is met eéne zeege niet vergenoegd.

Op den lijſt ſtond een borſtbeeld van den Prinsce Maurits in het harnas en onder het zelve;

GLORIÆ VINDICI.

Voor den beſchermer van den roem des Vaderlands.

Het derde ſchildery deed de heldedaaden en veldſlagen voorgevallen in den jaare 1597. omtrent Turnhout zien: werdende aldaar vier duizend man te voet en vyf honderd Ruiters der vyanden verſlagen.

Boven dit ſtuk waaren, ten teeken van de behaalde zeege, de vyandelijke krygsruſtingen en ſieraaden, als trompetten, vaandels, &c. onder lauwerkranszen ten toon geſteld; men las in den lijſt onder den voet van het ſchildery;

CÆSORUM REPLEBANT FUNERA CAMPOS.

De lijken der verſlagene bedekten de velden.

In het vierde ſtuk wierd de alom beruchte ſlag van Vlaanderen en in de zelve uitgebeeld, hoe 's Lands ſcheepen zeewaards in ſteeken; des vyands geſchut veroverd, zijn benden vluchten, geſlagen en vervolgd werden. Boven dit ſchildery zagmen aan een zeegezuil ſtandaarden, vaandels, trommen en ander krygstuig door ſluiers en veldteekenen

kenen te zaamen gehecht, zynde het onderſchrift van dit alles;

CRESCUNT, NUMERO CRESCENTE, TROPHÆA.

Naar maate van het vermeerderen der vyanden, vermeerderd het getal der overwinningen.

Van hier het oog wederom naar de rechter zyde en het vyfde ſtuk wendende, zag men, by wijze van zinnebeeld, de vaſt geſtelde Staat der vrye Nederlanden, afgebeeld door een vrouwebeeld hebbende een leeuwenhelm op het hoofd, in de eene hand een burg- in de andere een ſteevekroon, zittende op een zetel van veroverde waapenen; op haar eene zyde voegen zich Argus en Neſtor, op de andere Hercules en Mars: achter haar vertoond zich een gebouw, in welks geevel de teekenen der vrye Vereenigde ſeven Provinciën met leeuwen gedekt werden.

Tuſſchen ſes kolommen, dit gebouw ſchraagende en verſierende, ſtonden vijf beelden in Niſzen, vertoonende Godsdienſt, Gerechtigheid, 's Lands Schatkaamer, Staatkunde en Krijgsmagt.

Boven dit ſtuk waaren gevangene zeeluiden en ſoldaaten, mitsgaaders verſcheide ſlag van buit te water- en te lande bekoomen, afgemaald. Onder het ſchildery wierd gelézen;

TANTAS DEDIT UNIO VIRES.

Zoo groot een vermoogen heeft Eendragt gegeeven.

In het ſesde ſchildery wierd het alomgeroemde beleg van de ſtad Maſtricht en den ſchrikkelijken aanval van twé Veldoverſten, tot des zelfs ontzet, getoond; wijders hoe de zelve afgeweezen, geſlagen en buiten den omtrek des Legers vervolgd werden.

Boven dit ſtuk zag men de teekenen van de daar op gevolgde overwinning der plaats, te weeten een gelauwerde Muurkroon in het midden van Vaandelen, Standaarden, Geſchut en Harnaſſen. Het onderſchrift was;

AQUILAS ET MÆNIA CEPIT.

Hy heeft Standaarden, Vaandelen en Veſtingen veroverd.

Tusschen dit stuk en het volgende zag men boven-en neffens verscheidene zeegeteekenen zoo te water, als te lande gehaald; op den lijst het borstbeeld van den doorluchtigen Prins Frederik Henrik, in het harnas, waar in hy gegespt, altijd verwinnaar was geweest en onder hem dit byschrift;

LIBERTATIS. ASSERTORI.

Voor den Verzeekeraar van 's Lands Vryheid.

Het zevende stuk vertoonde de roemrijke zeeslag in-en omtrent Duins voorgevallen; met het onderschrift;

CELSAS SUPERAT VIRTUTE CARINAS.

Hy vermeesterd de grootste scheepen door dapperheid.

Ter linker zijde wederom vervolgende, zach men in het vijfde stuk een vertoog van het voortzetten der zeevaart; de groote overwinningen van de Oost-en Westindische Maatschappij; werdende Tapujers, Braziliaanen en andere volkeren geboeid vertoond; hun waapenen, rijkdommen en sieraaden den Batavieren aangebooden. Men zag'er Brazil, den vyand uit den vuist gewrongen, geweer, vederbosschen, vruchten, vee, goud, slaaven en kleynodiën voor de voeten der Nederlanders brengen; voorts Chinézen, Maleiërs en andere Oostindiaansche volkeren trouw en gehoorzaamheid aan de Oostindische Maatschappy zweeren; in het verschiet veel groote schépen en op de strand van een kalme zee, veelerhande koopmanschappen pakken en scheep voeren. Boven op den lijst pronkten de Cijffers by deeze beyde Vergaaderingen gebruikelijk; ter wederzijden geschoord door de ruggen van Cingaleesche en Moorsche slaaven. Het onderschrift was;

ULTRA GARAMANTAS ET INDOS.

Wy streeven verder, dan Mooren en Indiaanen gevonden werden.

Boven het sesde stuk wierd de beeldenis van den dapperen Vorst en Prinsce Willem de twéde, Vader van den tegenwoordigen Koning van Engeland WILLEM de derde, gezien en onder het zelve gelézen;

PU-

PUBLICÆ. FELICITATIS. STATORI.

Voor den Staaver van 's Lands welvaaren.

In het ſchildery (naamelijken het ſesde) zelve wierden de beginzelen van des Prinscen leeven en Heldedaaden aangeweezen: gaande Hy met onverſchrokken moede, onder het beleid van zijnen hooggemelden Heere Vader, in loopgràven, ſtormen en uitvallen; toonende, ver boven zyne jaaren, beleid en dapperheid, omtrent Hulſt, het Sas van Gent en andere plaatzen. Onder dit ſtuk wierd gelézen;

DEOS. IN PRÆLIA CONFERT.

Hy voerd de Goden mede in den ſtrijd.

Het zevende ſchilderij, vertoonde de zeege door deezen jongen Held behaald by BURGERHOUT, alwaar hy zijnen vyand zoo groote proeven van zyn oorlogsdeugden deed zien; dat men kort daar op een roemrijke vreede met den zelven trof. Boven dit ſtuk zag men op den lijſt den buit by deeze zeege verkreegen; beſtaande in Vaandelen, Geſchut en andere Krijgsnoodwendigheeden en verſierſelen, als een zeegepraal opgerecht. Op den voet zelve ſtond geſchreeven;

FORTIS PROMISSA JUVENTÆ.

Dit zyn de beloften van zyn kloekmoedige jeugd.

Dit alles nu was ter loffelijker geheugenis van zyne Majeſteits Doorluchtige Voorouderen opgerecht. De twee Piramiden, ofte Naalden in deeze Vleugelen begreepen, waaren ieder veertig voet hoog en aan den grond ieder zy vijftien breed.

Die aan de rechter zijde van de Poort gezien wierd, was voor den Koning, aan de linker zyde, voor de Koningin, geſteld.

Op den eerſten zag men in het onderſte vierkant een ſchilderij, verbeeldende een offerhande van geneegenheid, biedende in het aanzien van de Gemeente 's Lands Overigheid en Ridderſchap den Koning een kroon van herten aan, terwijl de Geeſtelijkheid haar gebéden voor zyn behoudenis uitſtort. Hier onder wierd gelézen;

 HANC

HANC ACCIPE, MAGNE, CORONAM.

Ontfang, Groote Vorſt, deeze Kroon.

Hier boven vertoonden zich, op deeze Naald zelve, dry ſchilderijen, in welker eerſte een Oranjeboom en aan den zelve de waapenen van England, Schotland, Vrankrijk en Yrland, als ook die van de Vereenigde Nederlanden gehecht, gezien wierden. Onder de zelve lagen moordwaapenen, fakkelen, bomben, boeiëns en gareelen.

Boven het zelve ſtonden deeze woorden;

RESTITUTIS SUIS,
SERVATIS SOCIIS.

De zijne herſteld en zijne Bondgenooten bewaard hebbende.

Hier boven zag men in een rond den Vorſt, het gevaar van zee en vyand te boven geſtreefd, zeeghaftig te lande tréden, werdende door het verblijde Vaderland verwelkomd, met deeze woorden;

UNIIT ET TENUIT.

Hy heeft haar wederom vereenigd en behouden.

Het Cijffer van zijn Majeſteits naam vulde het derde ſtuk. Deeze dry ſchilderijen waaren doorſchijnende en deeden by den dag ſchoone, toch by den avond ongemeene ſterke verwen zien. Op den top ſtond het Beeld van den Koning WILLEM in het harnas, voorts in Koninglijk gewaad, hebbende een Keizerlijke Rijkskroon op het hoofd en een Schepter in de hand.

De twede Naald, ſtaande aan de linkerhand van de Poort, was insgelijks onder met eén-en boven met dry ſtukken ſchildery verſierd. Vertoonende het eerſte op den voet, hoe de dry volkeren van het Engelſche Rijk, met en neffens de Nederlanders de deugden van haare Majeſteit verheffen, haaren lof zingen en onder het offeren van wierook en kranſzen, Biſſchoppen en andere Geeſtelijke haar begroeten en zeegenen. Het byſchrift was;

THURE TUO REDOLENT ARÆ.

Onze Altaaren ruiken wel door uw Wierook.

Het

Het eerste stuk in het licchaam van de Naald was een verzaameling van boeiens en ander kluistertuig; vertoonende wijders eenige geldburzen, om haare mildheid aan de arme; scheepsbehoeften, om haare voorzorg over de Vloot; brieven en papieren, om de vereeniging van de Rijksstenden, ten tijde van des Konings afzijn naar Yrland, aan te wijzen. Hier by stond geschreeven;

CLASSIBUS RESTITUTIS.
CONJURATIS DISSIPATIS.

Na het herstellen der Vlooten, en vereydelen der zaamengezwoorenen.

In het rond, het twede stuk maakende, zag men afgebeeld, hoe haar Majesteit, met wijsheid en kloekmoedigheid, boven alle Vrouwen begaafd, naar de reden straft en beloond; verraad en rijkstwisten ontdekt; het zeegeweld der Franschen van de rijkskusten houd en zoo groot een ontzach, als liefde by alle menschen heeft. Dit wierd uitgedrukt met de woorden;

REPRIMIT ET REFICIT.

Zy dempt het geweld en hersteld het ontredderde.

Hier boven zag men het Cijffer van haar Naam en op den top het beeld van haare Majesteit, in het Koninginne gewaad, voorzien van Kroon en Scepter. Men kan ook deeze schilderyen en haar byschriften, van boven af, naar zien en een bequaame order en schikking in de zelve vinden.

Deeze gebouwen waaren van achteren met leevendig groen en alom met bloemkranzen gedekt en opgesierd.

Het voorbeschreevene ziet men op een zeer aangenaame wijs en konstelijken, in de alhier bygevoegde Prent, afgebeeld: vertoonende wijders het gezicht van de Gebouwen en Huizen, zoo op den Markt, als in de Hoogstraat, langs welke de Burgerij in reijen staande, gelijk voor gemeld is, gezien werd.

Beschrijving van de Eere-Poort op de Plaats.

De Koning, door de voorbeschreevene en vertoonde Poort, langs de Hoogstraat, alwaar het gedrang, om de engheid des straats, boven alle andere plaatzen, groot was, onder een geduurig juichen der blijde Aanschouwers, op de Plaats gekoomen zynde, zag aldaar een twede

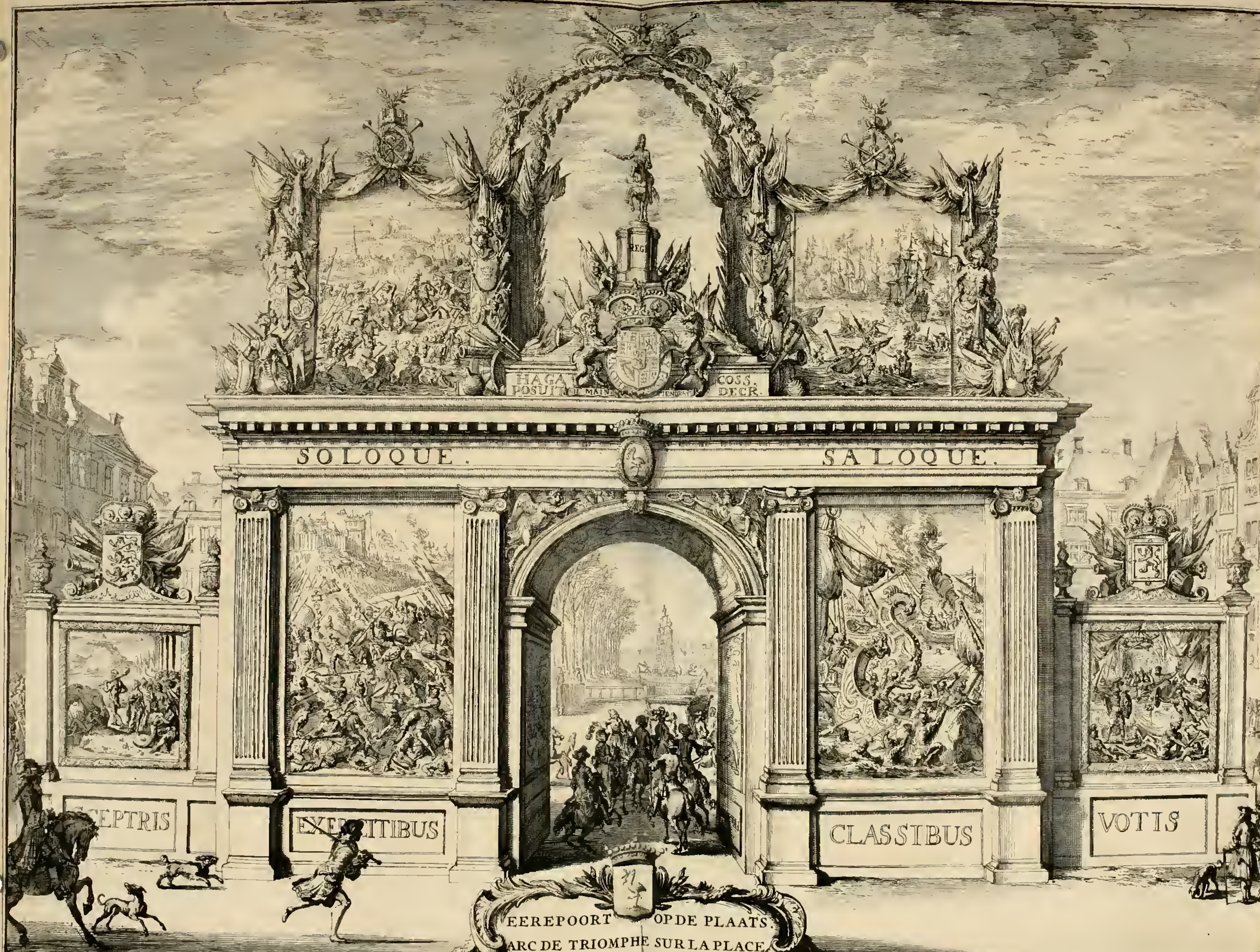
zeer ſchoone Eerepoort, omtrent vijf en ſeſtig tréden van de voorgenoemde ſtraat opgerecht.

Wat het bouwzel belangd, het zelve was in zyn order, naar de Iöniſche wijze, uit den grond tot den bovenkant van den kroonlijſt, hoog twee-en dartig en een halve voet; breed, zonder het bygebouw, ſes-en vijftig, diep dertien voet en negen duim; de Poort zelve wijt veertien en hoog ſes-en twintig voeten. Op de zyden waaren zoo voor als achter, twee vleugelen, of bygebouwen geſchikt, ieder breed veertien en hoog, met het opwerk, twee-en twintig, diep tien voeten.

Acht Pilaſters, naamelijken vier voor en zoo veel achter, waaren, als mede het lijſtwerk, op het alderkonſtigſte, gelijk rood-en wit Marmorſteen geſchilderd; de Voeten en Hoofdſtukken der zelve, als ook eenige deelen van de bovenlijſt verguld; het verdere van het gebouw, beſtaande in Plaaten, Niſzen en ander werk, verbeelde wit en zwart Marmor-en Toetſteen. Boven dit bouwzel verhief zich een geſticht, of bouwſieraad van groente, Waapenzuilen, Krijgsruſtingen en Sluiervlechtingen; tuſſchen dit alles onder twee overhoeks kruizende en te zaamen loopende boogen, met een kroon gedekt; een gebronsd Beeld van zyn Koninklijke Majeſteit te paarde, ruſtende op een Toog van negen-en een Voetſtuk van vijf voet hoog, maakende met de tuſſchenwijte van de aanſtonds genoemde Boogen en daar op geſtelde Kroon, ſeven-en twintig voet, zynde het gebouw aldus in alles negen-en vijftig en een halve voet hoog en vier en tagtig breed.

Men zag in des zelf bouwing het hechte en ſierlijke, het van ouds-en heedendaags aangenaame by den anderen, zynde zoo wel achter, dat is, naar de Vyverberg, als van vooren in het onder-gebouw, tuſſchen de Pilaſters twee zeer groote ſchilderijen met leevendige verwen gemaald; in de vleugelen twee graauwe en in het bovenwerk twee op Taf geſchilderde, verlichte ſtukken, geplaatſt. Op de zyden was het onderwerk, naar vereyſch, gemarmord en boven met twee geſchilderde ſtukken geſlooten.

Het eerſte ſchilderij, ter rechter zijde van de Poort, of doorgang ſtaande (de Lézer zie, tot meerder klaarheid, de volgen-

EEREPOORT OP DE PLAATS.
ARC DE TRIOMPHE SUR LA PLACE.

volgende Prenten naar) verbeelde de zoo bloedige, als heerlijke zeege, door den Keizer Conſtantinus, op den dollen geeſzel der Kriſtenen, Maxentius, verdrenkende in den Tiber, behaald; in het zelve zag men de Légerplaatzen, Veldteekenen, Waapentuigen, Paardeſierzelen, wijze van Volkſchikking, het ſlaan en ſtormen der ouden, zeer duidelijken, met het Penzeel, uitgevoerd.

Het twede ſtuk, ter linker zijde van de Poort, vertoonde de Heldhaftige Zeeſtrijd, omtrent Siciliën voorgevallen, tuſſchen den Grooten Roomſchen Burgemeeſter Cajus Düilius, Bevelhebber te Lande; toch door het gevangen werden van Cnæus Cornelius, Opperhoofd ter zee, op de vloot getréden en de Carthagézen, onder het beleid van den dapperen Hannibal. Men zag in dit Tafereel; hoe het nieuwelijks verzonnene ſlag van ſchépen, met draaiende valplanken, of ſteevens en boordbruggen, dienende om, by wijze van ſtormen te lande, in de ſchépen der vyanden te vallen, als zynde de Roomſche ſchépen te lóg, om te wenden en te keeren, of naar het Roer te doen luiſteren, de zeekundige Carthagézen verbaaſt maakt; hoe hun ſchépen verbrand, verſtrooid en tot vijftig toe, verdelgd werden en eyndelijken, hoe de ſtoute Hannibal, vlugtende met een boot, ter naauwer nood zelf het lijf bergd.

By deeze twee ſtukken zag men in de drykantige plaatzen, tuſſchen de onderkant van den lijſt en den Toog der Poort, twee vliegende Beelden, ſtuwende met de rechter handen kroonen en kranzen, ſtàven en ſchepters te zaamen, terwijl de linkerhanden met bazuinen gevuld waaren.

Door de opening van de Poort werd in de Prent het gezicht van het Vuurwerk in de Vyver geplaatſt; mitsgaaders een gedeelte van de Vyverberg, den Doelen en andere daar aan volgende Huizen, op de zijden van de Prent, ook die van de Plaats, vertoond.

Ter zijde het eerſte ſtuk, wierd in de vleugel een ſchilderij gezien, uitbeeldende het gevecht van Hercules tegen Acheloüs; hoe den held zynen vyand, een Stieren licchaam aangenoomen hebbende, nu reeds in verſcheidene gedaante

 ver-

verwiſzeld, den eenen hoorn afwringd, welke, terwijl hy tot water weg druipt, door de Veldjuffers met bloemen en vruchten gevuld en ten teeken van overvloed bewaard werd; hoe hy verder grootmoedig voortſtappende, om meerder zeege te behaalen, van hooge en laage met alderhande plechtigheeden en teekenen van achting en blijdſchap ontfangen werd. In het landſchap zag men den berg Olympus; een heerlijk Hofgebouw en verſcheidene aangenaame gezichten. Boven het ſchilderij was het waapen van Engeland, tuſſchen veel zeegetekenen en op ieder hoek (het welk van de dry volgende graauwe ſtukken in de vleugelen geplaatſt, ook te zeggen is) een vlammende pot, of vase geſteld.

Ter zyde het twede ſtuk, te weeten in de linker vleugel, zag men de Bruiloft van Andromeda en Perſeus; hoe, terwijl men vrolijk is, Cefeus met zyn aanhang het feeſt komt ſtooren; hoe veele, door Perſeus arm ſneuvelen, veele, door de kracht van zyn ſchild, in ſteenen veranderd werden. Boven dit ſtuk was het waapen van Schotland en neffens het zelve eenige ſieraaden, als by het voorgaande, geplaatſt.

Boven den doorgaanden lijſt zag men, in tegenſtelling der voorbeſchreevene oude geſchiedeniſſen en zeegerijke gevechten, eenige der oorlogsdaaden van zyn Majeſteit afgebeeld: vertoonende zich, op de rechter zyde, in doorſchijnend ſchilderij, den ſtrijd by Drogeda in Yrland, gaande de Koning door vuur en waater de ſterkbegràvene benden der vyanden, op de andere kant van de rieviere de Boine, aantaſten, hen op-en in de vlugt ſlaande;hun geſchut bemagtigende en voorts de Franſche en Yrſche muitelingen ten velde uitdryvende. Op de voorgrond ziet men den kloekmoedigen Walker ſneuvelen en een weinig van daar den dapperen en krijgsverzochten Hertog van Schomberg zyn doorluchtig Heldeleeven eyndigen. In de verſchieten ziet men de bygelégene ſtad zich tot den overgaaf bereiden en door het gantſche ſchilderij,den moed en yver der ſoldaaten, het voorbeeld van den Koning volgende en de dags te vooren ontfangene wonde van zyn Majeſteit,den vyand op het duurſte vergeldende. Dit gantſche ſtuk was met waa-

pen-

pentuig alom en aan de buitenkant, daar en boven, met overwonnene en krijgsgevangene omzet. Op het midden van het zelve pronkte tusschen-en op een strikgordijn een burg-ofte muurkroon, op een lauwerkrans, door welke twee bazuinen gekruist stonden.

Op de linker zyde wierd een zeeslag vertoond, tot geheugenis der zeegerijke scheepsstryden, verscheidene maalen, onder het wyze beleid van zijn Majesteit, als Opperhoofd te water en bizonderlijken in den jaare 1673. gehouden. Men zag 'er de Franschen hunne Bondgenooten verlaaten; hun Opperbevelhebber de zee ruimen; de waterleeuw van Holland allom zyne klaauwen reppen en de eere der Staaten Hoofdwimpel verdaadigen.

Dit schildery had by den avond een zeer schoon vertoog, naardien het van achteren verlicht, het vuur van brandende schépen, het lossen van geschut en het schuimen der ruischende golven, gelijk daadelijken vertoonde. Men zag in het zelve het geweld der enteraars en verweerders; voorts alles wat van een zeegevecht te denken is, op een bizondere konstige wijs geschikt en uitgevoerd. Het geheele stuk was rondom met scheepskrygstuig, met vlaggen, wimpels en op de buiten zijde met gevangene zeeluiden bezet; boven op het midden was een steevekroon, rustende op een sluierhechtende eykenkrans, door welke twee trompetten gekruist staaken, gesteld. In het midden van deeze stukken zag men, als ik hier voor heb beginnen te melden, den Koning gelauwerd en in het harnas te paarde, hebbende een légerstaf in de hand en een meenigte vergulde en verzilverde helmen, harnassen, vaandelen, standaarden, alderhande krygsrustingen en geweer, verbeeldende den buit en zeege door zyn Majesteit by deeze en andere overwinningen behaald, rondom het voetstuk, waar op het paard zelve stond. Hier voor stond, rustende op den doorgaande lijst, het Rijkswaapen van Groot Britanje, gehouden door den Leeuw van Normandyen en den Eenhoorn van Schotland, omhangen met de Ridderlijke Ordre der Kouszeband; rondom las men, HONY SOIT QUI MAL Y PENSE, onder JE MAINTIENDRAY. Uit de zyden,

als boven verſierd en met groente bekleed, reezen twee boogen, welke met lauwer-eijk-en andere groente bevlochten, op hun top een Keizerlijke Rijks-Kroon, ruſtende op de Schepters van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland, ſchraagden.

Recht boven de Poort ſtond, ruſtende op het vulſtuk van den Toog des Poorts, het Waapen van 's Graavenhaage.

Wat de opſchriften belangd, de zelve werden in de Poort op hunne plaatzen gezien en zal ik, de andere zyde van deeze Poort beſchreeven hebbende, met den anderen ter neder ſtellen; om alzoo den zin des te klaarder te doen begrypen.

De zyden van het werk, wierden benéden, als ik voorgezegt heb, gedekt; toch boven de rechter met een vuur-de linker met een wolkkolom geſlooten, als de wegwyzers tot verdere zeege.

Op ieder der uiterſte hoeken van den doorgaanden lijſt was, ten wederzijen van het gebouw, een welgeſchikte waapenzuil, meerendeels uit Franſche en Yrſche krygstuigen beſtaande, opgerecht.

In, dat is, binnen den doorgang van de Poort zelve, waaren twee ſchilderyen geplaatſt: ter rechter zyde zag men Europe onteerd, verwoeſt en in de uiterſte verlegenheid, met opene armen hulp verzoekende. Het byſchrift was;

ERIPE RAPTORI MISERAM!

Ontruk my elendige het geweld van den ſchaaker.

Ter linkerhand, wierd Neptunus, voerende Thetis in een Schelp, vertoond: hier onder ſtond geſchreeven;

MEA JURA TUERE.

Beſcherm mijne rechten.

Beſchryving en uitlegging van de andere zyde deezes Poorts, en de daarin geplaatſte ſchilderyen.

De zijde nu van deeze Poort, naar de Vyverberg ziende, was van het zelve bouwzel en verdeeling, voorts op de zelve wyze gemarmerd en geſchilderd, als de voorgaande; beſtaande het verſchil in de ſchilderyen, bywerk en eenige ſieraaden; men zag dan, van deeze zyde, den voet van het paard met brandſtichtend tuig, als fakkels, graa-

naaden,

SCHILDERYEN BINNEN DE EEREPOORT OP DE PLAATS EN OP DE ZYDE NA DE VYVERBERGH.

PEINTURES DU DEDANS DE L'ARC DE TRIOMPHE SUR LA PLACE ET DU COSTÉ DU VIVIER.

naaden, bomben, ſtroobuſſen en voorts met ruſtingen en vaandelen omzet.

Op den doorgaanden lijſt wierd het Hoofdcijffer des Konings, onder een Rijkskroon, getoond; gehouden aan de eene zyde, door een bleeke Vrouw, ſcherp van oogen en ernſtig van weezen, verbeeldende Voorzichtige Raad. Gekleed met een gewaad vol oogen en ooren aan één mond geſlooten; hebbende ſlangen, tot ſieraad van haar borſtſtuk, een ſpiegel in de hand en een uurglas in de ſchoot, als voorlédene en tegenwoordige zaaken beſeffende; een ſwaare knods onder haar voeten.

De andere zijde wierd gehouden en geſlooten door een vrouw, verbeeldende Dapperheid, hebbende haar hoofd gedekt met een gelauwerden helm, den borſt en ſchouderſtukken met leeuwekoppen gedekt en den ſchoot met veelerhande ſlag van Kroonen gevuld: zynde voorts in een licht waapenruſting gekleed, heeft ze de vreeze onder haar voeten en een ſchild aan haar zijde, waer op een Leeuw van verſcheidene ondieren beſprongen, echter onbeſchroomt voortgaande, verbeeld werd. Rondom het zelve ſtonden deeze woorden;

NUNQUAM RETRO.

Nooit te rugge.

Al deeze ſtukken waaren by wyze van zinnebeelden geſchikt.

Het eerſte der zelven ter rechter hand van de Poort, op de tweede verdieping ſtaande, in de volgende Prent geteekend met het getal 1, was, als het volgende, op taf geſchilderd en verbeelde het geweld en de liſtigheid van Vrankrijk, in twee Vrouwen, hebbende rondom haar dragonders, moordbranders, papieren, geld en een jok in haare handen, dreigende Europe te kluiſteren: men zag achter het ten deele afgetrokkene momaanzicht haar tygershuid: Gierigheid en Staatzucht waaren bezig, om eenige Vorſten en Vorſtinnen by Europe geſleurt leggende, van hunne kroonen te berooven. Aan de andere zyde liet zich zijn Majeſteit, verzeld van een Adelaar, Leeuw en Eenhoorn, zien, trédende naar een altaar, voor het welke

een zog geslagt leid. Wyders zag men Lotharingen, de Palts, de Dalluiden en gevluchte Franschen den Koning bystand verzoeken, in het verschiet scheepen en krygsvolk van alle kanten toeschieten.

Het twede stuk (aangeweezen met het getal 2) vertoonde de hoop op herstelling: men zag in het zelve zyn Majesteit door Engeland en Nederland aangemoedigd en neffens Hem veele Vorsten, in het harnas gegespt, op oorlogs-paarden stijgen: Mars boeide het geweld van moord en brandtstichtery, brengende eerlijke en alom gebruikelijke waapenen by; de rust uit Engeland gevlugt, liet zich wederom zien, welke Mars zelve schynd te willen herstellen, dryvende de raazernyen ten afgronde, men zag 'er de Schrik en Wraak op Draakevleugelen, naar een gebouw, als het Hof van Vrankrijk, vliegen. De Liefde des Vaderlands en het Billijke Volkbestier schonken aan Bellona, tot uitvoering en verdeediging van 's Lands magten, rechten en demping der dwingelanden, geld en manschap.

In het hoogste gedeelte van dit schildery, vertoonende een opgeschoovene leegertent, wierden in vergulde ronden, de beeldeniszen van haare Majesteiten Willem en Maria gezien.

Het eerste der twee groote stukken, (ziet getal 3) geplaatst aan de rechter zijde van den doorgang, ofte Poort, deed de waereld, als ter lichter laie brandende en in de uiterste elenden, zien; slaande Moord haar bebloede handen met een priem en dolk gewaapend, aan de Onnozelheid; toch door Heldendeugd overvallen en verrast, valt, neffens een hoop dragonders, met stroppen, galeykeetens en ander kneveltuig voorzien, onder de voet.

Het twistmaakende en valschelijken voorgewende Recht van Onder-en Aanhooren, legt al knabbelende aan een Landkaart, houdende een blixemstraal in de hand. Wyders ziet men wanordentlijken onder den anderen leggen, Volk-en Landschatting, Geilheid, Roof, Geweld en Brand: terwijl des Hemels Wraak, geleidende een Ridder, die een draak met zijn Speer dreigd, een hoop vuyle harpyen, door den blixem treft en ter neder veld.

Het

Het twede groote ſchildery, (ziet getal 4.) ter andere zyde vande Poort geſteld, vertoonde alom het tegendeel van het voorgaande: naamelijken een waereld van des Hemels zeegen beſtraald; welke, boven de zelve open zijnde, mildaadiglijken alle zeegeningen op haar uitſtort; want men zag op de zelve Gerechtigheid en Liefde in de kleedingen en met de verſierzelen, hen eigen, nedergedaald, elkander vriendelijken omarmen. Voor deeze waereld lag Ceres, met zwellende kooren airen in overvloed geſierd; Vertumnus, Flora, Pales en andere beelden, den welvaart van Landen, Beemden en Hòven vertoonende, waaren op de eene, op de andere kant van het ſchildery, Bacchus, Silenus en verſcheide vroolijke boksvoeten, afgemaald, als teekenen van herplante wyngaarden. Najàden, Dryàden en andere Nimphen zag men in het verſchiet, om een Meiſtaak, ter eeren van Hem, die haar ruſt en voordeel begind te herſtellen, een ronden dans maaken, zelf zag men de ſoldaaten hun geweer aanbieden, om'er akkertuig af te zmeeden; hunne paarden aanleiden, om den ploeg te trekken. Mercurius en Neptunus ſtonden afgebeeld als vaardig om Koophandel, Zeevaart-en Viſſchery te beginnen. Verſcheide ſlag van ondieren en harpyen wierden door een Hemelſche blixemſtraal ten ondergebragt.

Ter rechter hand (ziet getal 5) naamelijken by het eerſte groote tafereel, wierd Phaëton, beginnende het zonneſpoor te miſzen, Stéden, Dorpen, Land-en Zee in den brand ſteekende en uitdroogende, afgebeeld; men zag in dit ſtuk alom de elende der menſchen, door zyn hovaardy, tot ontelbaare ongemakken, vervallen en in het verſchiet, hoe de Hemel, om hem te ſtraffen, den blixem begint te zlingeren.

De byſieraaden van dit ſchildery waaren, boven het waapen van Vrankrijk, alom bezet met Mortieren, Bomben, Graanaaden, Toortzen, Stroo-Zwaavel-en Pikkranzen; bebloede Vaandelen-en Standaarden, bèdelkorven, jukken en voorts alle teekenen van land-en volkbederving.

Ter linker hand (ziet getal 6) wierd de verloſzing van

Andromeda gezien, zoodaanig verkooren, dat men in de zelve het Zeegedrecht, door Perſeus afgemaakt, de krachtelooze en ſtervende klaauwen noch ſchijnd te zien reppen; terwijl de lucht aan de kimmen van de noch beroerde zee en rondom het yland, waar op Andromeda, ten roof van het ondier, gekluiſterd is, blixem en onweder broeid.

Boven dit Schildery zag men het Waapen van Yrland en rondom het zelve allerley licht waapentuig, vreemd ſlag van kleederen; vorders Vaandels en Krijgstuigen geſchikt, om een zeegepraal te verbeelden.

Omtrent deeze vier ſtukken, naamelijken in de vleugelen, ofte bygebouwen, was niet onvernuftelijken waargenoomen, dat het eerſte, binnen de gemarmorde lijſt, in zijn vierkant omtrokken was, met een geſchilderde lijſt van lauwer-en Popelbladeren; het tweede, met eene van eyken oorlogs mirth; het derde, met doornen en dólkruid; het vierde, met Olyven en Roozen door Lauweren gemengd.

Toch wijl de Fabelen, ofte geſchiedeniſſen, in de vier voorgenoemde ſtukken afgebeeld, te wel bekend zijn, om 'er veel van te ſchrijven, zie de lézer, luſt het hem de toepaſſing te vinden, der zelver breeder verhaal by P: O: Naſo in zyn werk van de Herſchepping; het 9de; 5de; 2de en 4de Boek.

Boven den toog van de Poort zag men ter wederzijden uit den laagen hoek van de drykantige tuſſchenruimte, een gezlingerden hoorn opkoomen; overvloedig met veelerhande kroonen, ſchepters, ſtàven, blinkende van geſteenten en vorders met andere teekenen van magt en gezach, zonder wreedheid, vervuld: deeze wierden op de rechter- met een Heemel- op de linkerzyde met een waereldbol geſlooten.

Wat nu het op-en byſchrift der ſchilderijen in het bizonder en van dit werk in het geheel belangd, het zelve was wederom zoodanig genoomen, dat ieder woord, ofte eenige met den anderen gelézen, een volkoomen uitlegging van dat geene behelsden, het welk, daar boven, of onder geſchilderd, of vertoond wierd; ofte in het geheel en aan-

eenvolgende gelézen werdende, deeze ſchikking en zin hadden. Voor op ſtond;

REGI.

SOLOQUE. SALOQUE.

SCEPTRIS. EXERCITIBUS. CLASSIBUS. VOTIS.

Op de zijden;

ANTIQUIS. PRIORI. HEROIBUS. MAJORI.

Achter;

TRIUMPHANTI.

IN. REPRIMENDA. TYRANNIDE. AC. RESTITUENDA. SECULI. FELICITATE.

AUGUSTO. ARMATQ. PARATO. RECEPTO.

Dus ſloeg ieder woord, of gevoegde zin, op eenig ſchilder-of beeldwerk. Te zaamen geſchikt las men;

REGI.

SOLOQUE. SALOQUE.

ANTIQUIS. PRIORI. HERÖIBUS. MAJORI.

TRIUMPHANTI.

IN. REPRIMENDA. TYRANNIDE. AC. RESTITUENDA.

SECULI. FELICITATE.

SCEPTRIS. EXERCITIBUS. CLASSIBUS. VOTIS.

AUGUSTO. ARMATO. PARATO. RECEPTO.

AAN. DEN.

KONING.

ZEEGEPRAALENDE.

TE. WAATER. EN. TE. LANDE.

GROOTER. DAN. DE. OUDEN. EN. BOVEN. ALLE. HELDEN. TE. ROEMEN.

IN. HET. DEMPEN. DER. DWINGLANDYEN. EN. HET. HERSTELLEN.

DER. GEWENSCHTER. EEUWEN.

MET. SCHEPTERS. LEGERS. VLOOTEN. WENSCHINGEN.

VERHEERLIJKT. GEWAAPEND. STRYDVAARDIG. EN. INGEHAALD.

Gelijk voor, ſtond ook het Waapen van 's Graavenhaage aan deeze zijde boven den Poort en ter wederkanten van het Engelſche Rijkswaapen voor op;

HAGA POSUIT, CONSULUM DECRETO.

Op het besluit van Burgemeesteren en Regeerderen, heeft 's Graavenhaage deezen Poort geboud.

Deeze Poort dan en de al voorgemelde Gebouwen en vreugdeteekenen, zoo sierlijk, als wel op zaaken, tijden en perzoonen slaande, waaren door de Achtbaare Overigheid van 's Graavenhaage, ter inkomste van zyn Majesteit van Groot Britanje, WILLEM de derde, Stadhouder van Holland, dien Grooten Prins, hunnen alderdoorluchtigsten Inbooreling, met verdienstelijke yver, liefde, achtinge en blijdschap opgerecht, tot een eerbiedig teeken van verplichte erkentenis en dankbaar geheugen zyner meenigvuldige weldaaden, hen en hunne vroome Ingezétene door zyne goedertierenheid beweezen: bestaande de Regeringe deezes Plaats als nu, in de jaare 1691. in de volgende Heeren;

Mr. PIETER DIERQUENS, Bailli en Schout.

BURGEMEESTEREN.

Mr. JOAN DEDEL.
Mr. NICOLAS SPLINTER.
Mr. EWOUD BRANT.

SCHEPENEN.

Mr. JOAN ROSA.
JOAN van BYEMONT.
Mr. PAULUS van ASSENDELFT. } Oud Burgemeesteren.
WILLEM TURNHOUT.
Mr. HENDRIK POTS.
FRANCOIS LOUIS vander WIELE.

CORNELIS van SCHUILENBURG, Thesaurier.

Mr. NICOLAS vander HOEK, Pensionaris.

Mr. ANTONI de VEER, Secretaris.

OM de tot hier toe gemelde Intréde, volgens den weg, welke zijn Koninglijke Majesteit genoomen heeft, te verhaalen; ben ik gedwongen geworden, de Eer-en Zeegepoort, het Konstvuurwerk en andere toestellingen by de Eed: Moog: Heeren * Gecommitteerde Raaden der Eed: Groot Moog: Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, ter deezer inzichte opgerecht en gemaakt, na het nu vertoonde werk der Heeren Burgemeesteren en Regeerders van 's Graavenhaage, te beschrijven: vertrouwende dat ieder, die zich zal gewaardigen dit werk te doorblâderen, deezen order goed en mijne beschrijfschikking onvermijdelijken noodzaakelijk zal vinden; ja dat zich niemand zal kunnen inbeelden, dat de Hooge gebiedende Vergaadering deezes Lands en der zelver zaaken, door onbedachtzaamheid, haast, ofte onkunde, haaren behoorlijken eerstand en eygene plaatze niet is gegeeven geweest. Besluitende dan, dat geen redelijk mensch, aan de eerbiedige wille, welke alle eerelijke Ingezétene hunne gebiedende Heeren schuldig zijn, ter mijner opzichte, omtrent haar Eed: Moog: twijfelen durft, zal ik wederom, van daar ik de Koninglijken stoet gelaaten heb, voortvaaren.

* *Gemagtigde tot de geldmiddelen.*

De Koning van de Plaats, door de Voorpoorte van den Hoove van Holland, gemeenelijken de gevangene Poort genoemd, op het Buitenhof gereeden zynde, wierd aldaar door de Ruitery en het Voetvolk, alhier in bezetting leggende, ontfangen en zag men eerst de welgeoefende benden der Granaadwerpers van den Heere Jan Theodor, Baron van Friesheim, van de voorgenoemde Poort, tot aan den hoek van het Buitenhof, in dubbele reyen gesteld. Na dat zijn Majesteit, naar Krijgsplicht, zoo van zyn Eedelheid, gelijk ook alle de andere Bevelhebberen, de uiterste teekenen van eerbiedigheid, als het nederleggen der Vaandelen en buigen der Pieken, hadde ontfangen, reed Hy voorby en door de andere Benden, geplaatst van den hoek des Vyvers tot by-en voorby de Zeegeboog en het afschutzel van de Hof-brug; voorts aan de andere, ofte overzijde, van de plaats daar de Ruitery gewoonelijk wacht houd, tot op de hoogte van het huis der Heeren Afgezondene ter dagvaard van Holland,

De Koning komt op het Buitenhof.

land, wegens de ſtad Leiden. Hier ſtonden de Ruiterbenden vande Ed: Heer Hendrik van Itterſum, Heer van Leeuwenberg, vlak voor de Zeegeboog en dit met eevenwydige en gelijkloopende reyen, op de wijte van het middenhof. Wat den opſchik der Bevelhebberen, der Manſchap en der Paarden belangd, de zelve was buiten gemeen koſtelijk: toch het geen meerder verwondering verdiende, was, dat niet de alderminſte wanorden in al den tijd, dat zyn Majeſteid door de zelve ſtapsvoets reed, gemerkt wierd; niet tegenſtaande de menſchen by duizenden aandrongen en niet, dan met hebbelijkheid, uit de binneruimte geweerd wierden.

De Koning en al het nu meerdermaalen gemeld gevolg, ter midden van het Buitenhof gevorderd zynde, reed onder het geroep van duizende zeegenwenſchen en het geluid van trommen en trompetten, waar van ook een meenigte op de Hoftooren geplaatſt was, het Hof in, door de Zeege-ofte Eereboog, op ordre van haar Eedele Moogende, vooren gemeld, opgerecht. Om dit alles noch duidelijker voor te ſtellen en den Lézer een leevende verbeelding der voorgemelde ſchikking van het Krijgsvolk te geeven, is de hier bygevoegde Prent gemaakt: waar in de zelve op het alderbequaamſte is afgeſchetſt; vertoonende wyders den Koning in zyn koets, al het Hofgevolg, de Zeegeboog op zy en in het verſchiet de Voorpoort, Vyverberg en andere, tot dit vertoog noodzaakelijke, omſtandigheeden.

Eer ik voortga met deeze Poort, des zelfs ſchilderijen, beelden, ſieraaden en ander by-en omwerk te beſchrijven, weete de Lézer, dat alles op de oude, zoo Griekſche, als Roomſche wijze in deezen geſchikt en uitgewrocht is; dat ook al het geene, van deezen tijd in-op-en aan dezelve heeft moeten verbeeld werden, op dien voet gehouden, en naar die ordere genoomen is; om alzoo de gelijkheid der uitbeeldingen, met die van de voorgaande gebouwen, zoo veel moogelijk was, te vermijden; want zullende het Geſlacht, Leeven, Voorvallen en Daaden van zyne Majeſteit verbeelden, kon men niet buiten de voorgaande gedachten blijven en zoude alzoo het een en ander werk by naar geen verſchil kunnen gehad hebben.

INTRÉDE VAN ZYN MAJESTEIT DOOR DE ZEEGEBOOG VOOR t HOF
ENTRÉE DE SA MAJESTÉ PAR DESSOUS L'ARC DE TRIOMPHE QUI EST DEVANT LA COUR

Hoe de Poort zelve zich van vooren vertoonde, kan in de volgende Prent gezien werden: zynde het geheele gebouw wit hartſteen verbeeldende, geſchikt in dry Poorten, dat is eene groote in het midden en twee kleene ter zyden; ruſtende van wederzijden de borſtweering en het lijſtwerk op acht kolommen. De groote Poort was met een Kopdek, ofte Welf-Coupel boven geſlooten: op de zelve ſtond een vierkant opſcheppend Voetſtuk, dragende een gantſch verguld Beeld van zyne Majeſteit, zittende op een ſpringend oorlogspaard, hebbende het Hoofd gelaurierd en een légerſtaf in de hand. Op het Voetſtuk wierd gelézen,

Vertoog en beſchrijving van de Zeege- en Eere-poort, op het buitenhof geſteld.

Van vooren;

POPULI. SALUS.

Het heil des Volks.

Van achteren;

PROCERUM. DECUS.

Het ſieraad der Staaten.

Op de rechter zyde;

MUNIT.

Hy verſterkt.

Op de linker zyde;

UNIT.

Hy vereenigd.

Ter wederzyden van het Voetſtuk zat een gebronſt geboeid ſlaavenbeeld; vertoonende het eene, een geweldige vyand, het andere, een muitijn. Onder den Coupel, ofte het Kopwelfzel, was op het plint, allerley waapenwerk-en konſttuig geſchilderd, zoo wel het geene in oorlogs, als ten tijde van vrede, ten dienſte van Koningrijken, Landen en Volkeren aan alle hooge en laage Vorſten, Vergaaderingen en Amptenaaren, noodig is. Hier onder wierd op de vier kanten van den omgaanden lijſt, dit opſchrift gelézen;

PIO. FEL. INCL. GUIELMO. III. M. BRIT. R. TRIUMPH. PATRIÆ. PATRI. GUB. P. C. L. P. REST. BELG. FOED. LIB. ANGL. SERV. SCOT. PAC. HIB. REDUCI.

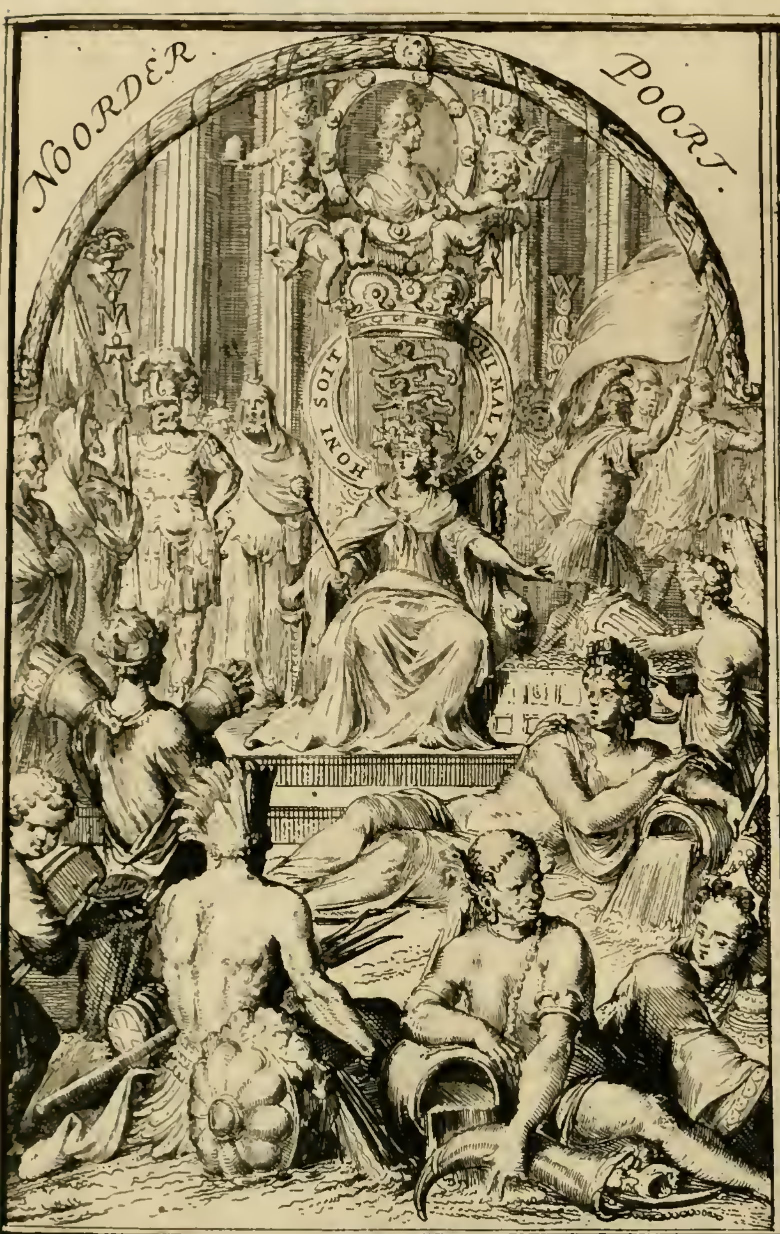
VOOR

Den. Godvruchtigen. Gelukkigen. Grooten. Willem. de. derde. Koning. van. Groot. Britanniën. den. zeegepraalende. Vader. des. Vaderlands. Stadhouder. Opperhoofd. te. Water. en. te. Lande. herſteller. der. Vereenigde. Nederlanden. na. het. verloſzen. van. Engeland. behouden. van. Schotland. bevreedigen. van. Yrland. wedergekeerd.

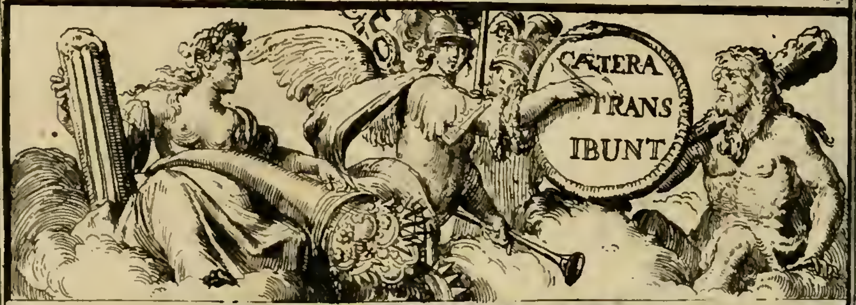
De voorgemelde ſeſtien kolommen, dat is, ter wederzyden acht, waaren zoodaanig geſchikt en vooruit geboud, dat twee der zelve t'elkens met hun onder-boven en achterwerk de gedaante van een Portaal, ofte Porticus maakten; ieder van deeze Portaalen nu had de volgende ſieraaden. Boven op de borſtweering ter wederkanten op de kolommen een Beeld; daar tuſschen, in een Nis, een opſchrift; in het Portaal een bovennis, gevuld met een door ſchilderwerk vertoond Devis, ofte Zinſpreuk; daar onder een geſchiedenis, als by wijze van aanduidende Beelden geſchikt en ten laatſten, tegen het verhemelte, ofte Platfond van het Portaal, een Zinnebeeld, dienende tot noch nader, of klaarder begrip van de daar onder geſtelde geſchiedeniszen; welke met de dood van zyn Koninglijke Majeſteits Doorluchtig gemelde Heer en Vader beginnen en na het vertoog van het leven des Konings en zyne verheffinge tot den Troon der vier bekende Koningrijken; met de zeege, by zyn Majeſteit in Yrland bevochten, eyndigen. Hoewel nu, de Bouworden, moogelijk met meerder billijkheid, vorderen zou; dat men deeze Beſchrijving uit den grond en aldus van de geſchiedenis zelve aanving; zoo zal ik echter van het Beeld, dat is, van boven naar onderen gaan, eerſt ieder Portaal; daar na de uitbeeldingen buiten op de zyden geplaatſt en eyndelijken die binnen de Poorten, dat is, in de doorgangen gevoegd waaren, aenwijzen: om dat ik alhier zoo zeer niet het Gebouw, als wel de in-en bygevoegde ſchilderyen en ſieraaden tracht te beſchrijven en den Lézer voor oogen te ſtellen.

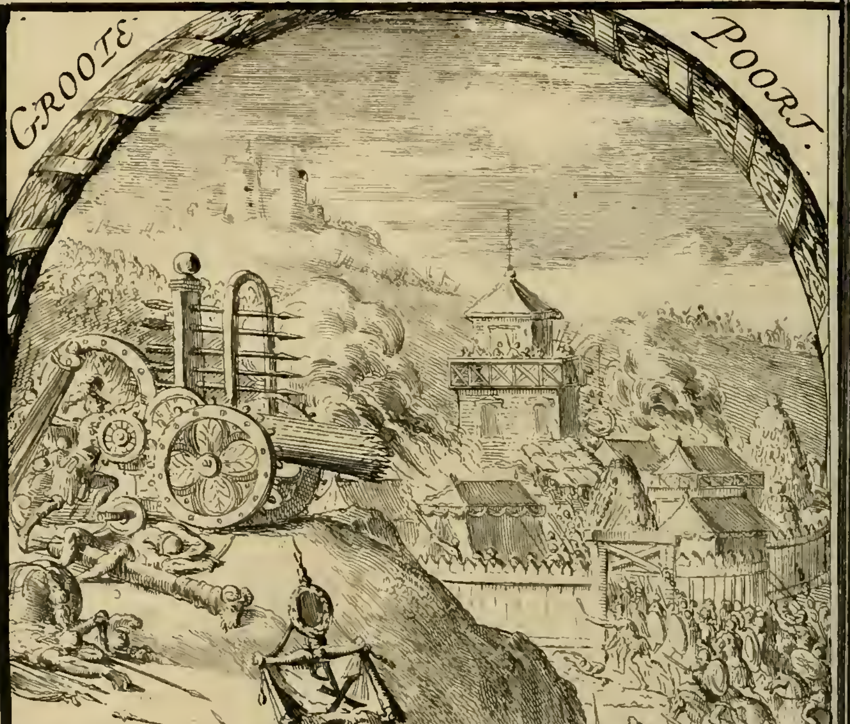
Het

SCHILDERYEN BINNEN DE ZEEGE- EN EEREPOORTEN VOOR HET HOF.

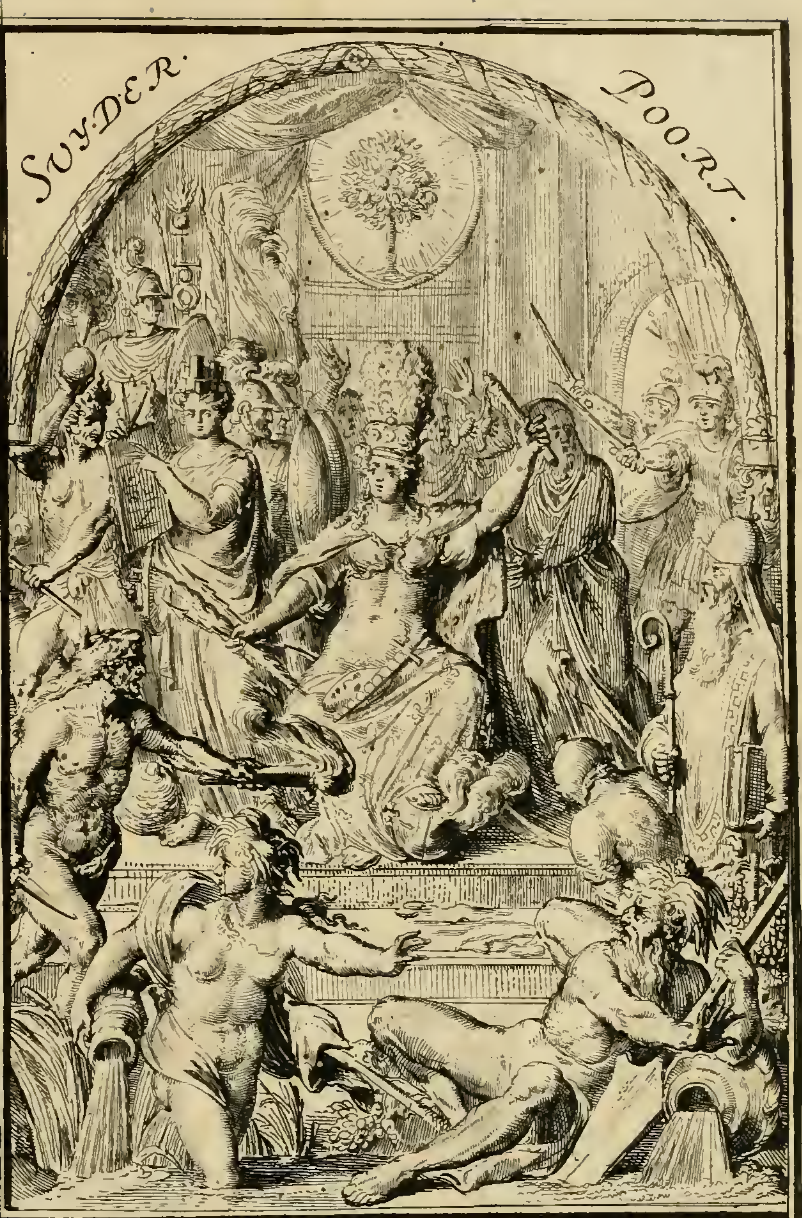

PEINTURES DU DEDANS DE L'ARC DE TRIOMPHE QUI EST DEVANT LA COUR.

Het eerste deezer beelden GENEALOGIA NASSAVIORUM, *Het Geslacht, ofte de Stam van Nassau*, vertoonde een staatige, bedaagde Vrouw, hebbende een Keizerlijke Kroon op het hoofd, Schepters en Staven in de hand en onder het Vorstelijke Kleed, ofte den Rijksmantel een harnas; voorts in de rechterhand een reeks van oude en nieuwe eeremunten, op welke men de Beelden en Daaden der Doorluchtige Vorsten, uit dien Stam gesprooten, gestempeld en met die van den Hooggemelde Prinsce Willem de tweede, geeyndigd ziet. Van onder haaren mantel komt de Leeuw van Nassau te voorschyn, als brullende van ongeneuchte, dat zyn Stamhelden geen nazaaten hebben.

Beschryving van het eerste beeld.

Het beeld hier tegengesteld, was JUPITER, al te wel bekend en niet noodig af te schetzen, zullende ik derhalven ook alleen in het gevolg van de acht zinbeduidende beelden en niet van de bygevoegde acht Goden en Godinnen, welke ook in de prent niet gebragt zyn, spreeken.

Tusschen deeze twee beelden wierd het volgende opschrift gelézen;

LUGENTE. PATRIA. MOERENTE. EUROPA. AFFLICTA. ANTIQUISSIMA. NASSAVIARUM. STIRPE. HEROUM. IMPERATORUM. PRINCIPUM. FOECUNDA.

Opschrift.

Wanneer. het. Vaderland. rouklachte. storte. Europe. treurde. de. aloude. Stam. van. Nassau. vruchtbaar. van. helden. Keizeren. Vorsten. verslagen. was.

De afgebeelde zinspreuk, hier op volgende;

PRÆLUCET POSTHUMA PROLES.

De vrucht na des Vaders dood gebooren, blinkt boven alle.

Afgebeelde zinspreuk.

Was vertoond, door een Phœnix, ryzende met schoone pluimen en breed gespreide wieken, uit het noch brandende kaaneele lijkvuur zynes voorzaads; hier onder zag men het groote stuk, zynde een uitbeelding by wyze van geschiedenis.

Op het veld van Mars wierd een lijkstacy gezien en rondom den houtmijt balzembuszen en olifleszen; in der

Geschiedenis. zelver midden het lijk van den Prinsce Willem de tweede, omzet met een meenigte Vaandelen, Standaarden en andere krygsbuit en zeegeteekenen, om neffens het lijk verbrand te werden. Men zag 'er veele oude Bevelhebberen en Soldaaten, die onder hem gelukkig geoorlogt hadden, hunne krygsſieraaden langs den grond ſleepen, bewys van rouw doen en den lijkſtapel met hunne traanen beſproeien. Het bedroefde Vaderland geleide hen, in de gedaante van een Maagd, gekleed als een Veſtaalſche Nonne, houdende een brandende toorts, om den mijt te ontſteeken. De Burgerliefde, afgebeeld door een oud man, vergaaderde zyne traanen in een lijkpot, om de zelve met de heldenaſch te vermengen. Op de voorgrond lâgen lauweren, eyken en het ſchild des Vaderlands, als verwaarelooſt. In het verſchiet zag men vier beelden, naamelijken; Willem de eerſte, Maurits en Henrik, Prinscen van Oranje, des overleedenen Voorouders en ook het zyne, op hooge voetſtukken praalen: tuſſchen hen zag men, op de verder grond des verſchiets, den Tempel van Jupiter Capitolinus en den zelven vertoond in den perzoon van den Keizer Adolph van Naſſau, hebbende den blixem des Roomſchen Rijks in de hand. Uit het opene tempelgewelf ziet men een Adelaar, als voerende de ziel, naar der ouder heidenen meening, ten Heemel, opvliegen en boven den tempel een ſchild vallen, met het Vorſtelijke waapen van Naſſau geſierd, als verzeekerende de herſtelling van den bouwvalligen Staat en dat bynaar uitgeſturvene hooge Geſlagt.

Hier onder volgd in de prend, toch moet in het gebouw zelve, boven tegen het verheemelte, ofte platfond van het Portaal, gelijk gezegt is, aangemerkt werden, een zinnebeeld, vertoonende den roem van het gemelde Vorſtelijke huis. Men zag in het zelve een gelauwerd Doodshoofd, uitgedoofde Fakkel, gebrooken Uurglas, Traanvaten, Lijkpotten, geſleurde Feſtonnen, Doodkleeden, een Kraay, gewoon lang te leeven, ſchynd op een Zark te zuchten, 's Lands waapen, Krygsbazuyn en ten teeken van de eeuwigheid deezer

Zinnebeeld.

BEELDEN, DEVISEN, SCHILDERYEN EN ZINNEBEELDEN ZICH VAN BUYTEN VERTOONENDE OPDE ZEEGE-EN EEREPOORTEN VOOR HET HOF.

STATUES, DEVISES, PEINTURES ET EMBLEMES DU DEHORS DE L' ARC DE TRIOMPHE DEVANT LA COUR.

zer gedachtenis,voor,een rondgeleiden Slang en achter,een Grafnaald.

Het twede Beeld, REDIVIVA SALUS. *Herleevende welvaart*, op de geboorte van zyn Majesteit gepast: wierd vertoond door een jonge, schoone maagd, hebbende, als teekenen van goede hoope, uitspruitende zaaden, vruchten en bloemen op haar hoofd en een anker aan haar voeten. Met haar rechterhand grypt zy een scheut, voortkoomende uit den stam van een oranjeboom, de linkerhand is met een bloem van de zelve boom gevuld; haare armen zijn bekranst, haar kleed, volgens haare jeugdigen aart en luchtig. Het beeld hier tegen overgeplaatst, was VULCANUS.

Tweede Beeld.

GUILHELMUS. POSTHUMUS. BRITTANNIORUM. AURAUSIONENSIUMQUE. TERTIUS. PATRIÆ. SPES. REIPUBLICÆ. PALLADIUM.

Opschrift.

Willem. na. des. Vaders. dood. gebooren. de. derde. van. Engeland. en. Oranje. de. hoop. van. het. Vaderland. het. behoud. van. het. gemeene. best.

De zinspreuk hier onder uitgebeeld;

TENUES ORNANT DIADEMATA CUNÆ.

De tedere wieg versierd de Rijkskroonen.

Zinspreuk.

Was aldus afgeschilderd:

Een groote Schelp, van zelf ontslooten, deed een schoone parel zien; aanwyzende zyn Majesteits Doorluchtige geboorte in een geringe plaats. Voorts zag men op den tafel, voor een Vorstelijke gordijn staande, een Keizer-Koning- en Prinscelijke Kroon en tusschen deeze een Schepter uitsteeken.

De Geboorte zelf wierd, op de volgende wijze, afgemaald:

Geschiedenis.

De Vorst, pas ter waereld gekoomen, rust op een Leeuwehuid, geschraagd door het Schild van Zynen hooggemelden Vader. Zyn tedere handen wringen slangen dood, waar in het verblijde Vaderland, als een Krijgsheldin toegerust, hem te hulpe komt; haar Speer, met het teeken der vryheid gesierd, steund op den hoeksteen van gezeegende hoop. Achter haar ziet men Mars, met vreugde de

voorzegginge hoorende van de Eeuwige schikking der waereldsche zaaken. De Hooge gebiedende Heeren des Vaderlands, brengen, als beschreevene Vaders en Gevaders, het jonge Kind geschenken. In het verschiet ziet men Juno Lucina, met de armen van een gespreid, de Zon om het hoofd en negen Zonneteekenen om haar middel, als deeze geboorte bevorderd hebbende: de Moeien en Bloedvrinden van den jonggeboorne, in witte en groene kleederen en verders met bloemen getooid, offeren aan haar jonge Looten van vruchtbaare boomen en planten. Boven de Poort ziet men het waapen van Nassau.

Zinnebeeld. Het Zinnebeeld hier by gevoegd, bekrachtigde den zin van het voorgaande, op deeze wijze:

Men zag in het zelve een Vorstelijk Waschvat, Doeken en andere toestel by de baaringen der Vorsten noodzaakelijk; voorts een zilvere A, der Grieken gift aan kinderen van het Mannelijk geslagt; een Wierooks vat, Teekenen der Huisgoden, Bloemkranzen, om boven de deur der Kraamzaal te hangen, een scheut van een Oranje stam en eyndelijken het Leeuweschild van Nassau, achter dit alles, opgerecht en als met zyn oude luister praalende.

Derde Beeld. Het derde Beeld, op de andere zijde van de Zeegeboog, dat is, tegen het Hof ziende, geplaatst; EDUCATIO PIA. *Godvruchtige opvoeding*, wierd uitgebeeld door een zeedige Vrouw, in een Raads tabberd boven en onder in een welsluitend wit kleed gestooken, hebbende een Priesteresse Myter op het hoofd, gelijk de Voorzitster der Vestaalsche Maagden, wien de leering en voorzorg der jeugd wierd aanbevoolen. Een Zon, verbeeldende waarheid en zuiverheid, blonk op haar boezem, haar eene hand was met een wandelstaf, de andere met een krans van veelerhande bladeren gevuld, het eerste, ten teeken van voorzichtigheid, het tweede, van belooning. Aan haar rechter zyde stond een Altaar, bereid tot Godvruchtige diensten.

Het beeld, hier by gevoegd, was HERCULES; het byofte tusschenschrift;

FATUM.

FATUM. EUROPÆ. FAVENS. DEDIT. DE. COELO. FUTURAM. PORTENDENS. MAJESTATEM. ADMODUM. PUERUM. EXEMPLAR. CONSTITUIT.

Opschrift.

Het. noodlot. Europe. gunstig. zynde. heeft. van. den. Hemel. hem. gegeeven. voorschaaduwende. zyne. toekoomende. Heerlijkheid. in. zyne. zeer. jonge. jaren. om. tot. een. voorbeeld. te. dienen.

De zeekere merkteekenen van zyne Majesteits Aart, Staat en hoedanigheeden, wierden afgebeeld door de zinspreuk;

TENER, ADVERSIS ENITITUR ALIS.

Zinspreuk.

Hoe teeder hy is, noch poogd hy tegen de Zon in te vliegen.

Voorts door de schildery van een jongen Arend, die naauwelijks gepluimd, boven land en zee, door nevelen en wolken streevende en krachtelijken zyn wieken reppende, het sterke licht van de Zon, zonder de oogen te verzetten, of te sluiten, meerder stout, dan verwonderd-of schroomachtig, aanschoud.

Geschiedenis.

De Geschiedenis, hier onder vertoond, behelsde des Konings opvoeding: verbeeldende den jongen Held, in de gedaante van een Hercules, op de verleydende Tweesprong: staande de Deugd met een Leeuwehuid gedekt en een kolom op de schouder, op de rechter, de Wellust, kennelijk aan haar lichtvaardige gelaat, dertele kleeding, speeltuig, kranszen en blanketzel, zittende op de linker zyde.

De ongebaande en gemakkelijke wegen, deeze in het begin en die in het eynde, wierden door Rotzen, Doornen, Bloemen en Meyen uitgebeeld. In het verschiet zag men het geval, op zyne Majesteits Huldiging binnen Oranje voorgevallen, uitgebeeld en achter het zelve de Berg Parnassus.

Zinnebeeld.

Het middelicchaam van het hier toebehoorende Zinnebeeld, was een Harp, de bysieraaden een Pijlkooker, Boog, Wasse Schrijfberderen en Priemen, een Tabberd, Boeken, Papieren, een Altaar en op het zelve een brandende Lamp, Lauwerkranszen en toegelaaten Speeltuig: al te zaamen Vorstelijke letter-en licchaams oefeningen aanwyzende.

Vierde Beeld. Het vierde Beeld, SCIENTIA MARTIS. *Krijgskunde*, is verbeeld, door een welgemaakte, ſterke, ſtoute Vrouw, gekleed en geſierd als een Pallas, ofte Amazone: dat is, met een Helmet op het hoofd; pronkende met gedreevene ribſchelpen, een vuurſpouwende Draak en zwadderende pluimagiën; dienſtig ter zee en land. Van de ſchouderen vloeid een Opperveldheers, of Keizerlijken Krijgsmantel. Het geſchubde Borſtwaapen, de Piek, welke zy in de rechter hand houd, het Schild met het Hoofd van Meduſa, het welk aan haar linker arm hangd, betoonen, dat zy ruſtig en gereed is, om aan te vallen en af te keeren. Het Paardehoofdſtel, wijſt haar Ruiteroefening, de Stormram, haar belégerkunde en de dryhoekige Steen, haar ervarenheid in Veſtingbou aan. Het Beeld hier by gevoegd, was MARS; Het tuſſchenſchrift;

Opſchrift.

QUI. JUVENTUTE. STRENUE. TRANSACTA. FUNESTIS. JACTATA. BELLIS. AC. DISSIDIIS. IN. TANTO. RERUM. DISCRIMINE.

Die. zyn. jonger. jaaren. in. dappere. oefening. beſteed. hebbende. door. rampzaalige. oorlogen. en. geſchillen. in. het. grootſte. gevaar. is. geweeſt.

De Zinſpreuk;

Zinſpreuk.

CONTORTA TRIUMPHOS PORTENDIT.

Zy vat den grond niet, of voorſchaduwd overwinningen.

Wierd vertoond, door de afbeelding van den Speer van Romulus, welke door dien Held in de Aarde gezet, aanſtonds lauwerbladeren droeg. De Rievier, welke men op de zyde ziet vloeien, is de Tyber; de Muuren, de Albaanſche Veſtingen, wiër hooge Burgten, door deeze Speer geſchud, ter neder ſtorten moeten.

Geſchiedenis. In het grooter ſchildery wierden de proeven van des Konings deugden en krachten, mitsgaaders wat het Vaderland van Hem te wachten had, vertoond. Men zag in het zelve Vulkanus, met zyn Reuzen, op het verzoek van Venus, beezig in het ſmeeden van Waapenen voor den jongen Vorſt; hebbende den Helm, Schild en Borſtwaapen reeds vaardig; beziende Venus vol genoegen het

Schild met de Waapenen der Vereenigde Nederlanden en der zelver Bondgenooten, gesierd; wijders vond men de Noordzee, de engte tusschen de Hoofden en een gedeelte van Vrankrijk op het zelve. Pallas, welke haar Speer met werktuigen, noodig tot de Wiskunst, heeft opgetooid, toond, dat de jonge Vorst hier in van haar is onderweezen geworden: Mars gord hem, te Paard gezéten, het zwaard op zy en moedigd zyn arm aan, om den Speer, die in zyn vuist drild, ter wraake van geleede hoon, schaade en ongelijk, op zynen vyand te werpen: want men ziet op den achtergrond het Kasteel van Oranje in de lucht springen. De Vuurstraal, welke op zyn hoofd blinkt, toond dat des Hemels zorge en liefde voor hem waakt en zyn zaaken ter herten neemt.

Zinnebeeld. Een Sphinx, wijst alhier, by wyze van zinnebeeld, de oefeningen der Rechtsgeleerdheid aan; het Harnas, Dégen, Geschut en andere Rustingen, den Waapenhandel; het Compas, de Kaart en Graadboog, het Zeemanschap; de Keeten, Drijhoek en Winkelhaak, Landmeetingkunst; de Boeken, Pieken en Schijven, de algemeene geests-en licchaams oefeningen; de Tabberd, over het Schild gehangen, dat zyn Majesteit, in zyn zoo jonge jaaren, reeds bequaam was, om raad en daad te kunnen geeven.

De Lézer merke aan, dat deeze vier beschreevene Portaalen, gevuld zyn met afbeeldingen der voorzegginge van zyne Majesteits toekoomende daaden en grootheid, zullende de vier volgende, gelijk ook het verdere werk, buiten op de zyden en binnen in de Poorten, de vervulling der zelve behelzen.

Vijfde Beeld. Het vijfde Beeld, PRÆSIDIUM PATRIÆ. *Steunizel des Vaderlands*, was vertoond door een rustige, kloeke Vrouw, beteekenende met den band, welke om haar Voorhoofd eenige Lauwerbladeren sluit, de magt en het gezag, waar toe zyne Majesteit, door het opdragen der Eer-Staat en Krijgsampten, bekleed by zyne loffelijke Voorouderen, gevorderd is. In haar kleeding zag men Staat en Krijgsvermoogen, in haar rechter hand den Stadhouderlijken Staf en tusschen haare armen de ten deele losgeraakte Pijl-

 bundel

bundel der Vereenigde Nederlanden, welke zy wederom te zaamen voegd. Achter het Beeld vertoonde zich een Waapenbuit, een gebrooke Knodze en gesleurde Goudbeurs, als aanduidende, dat het vyandelijk geweld, list en Stedekoop gebrooken en gestuit werd.

Het Beeld, hier by gevoegd, was MERCURIUS; met eenig toestel van Pallas voorzien: het tusschenschrift;

Opschrift.

NUTANTIS. BELGII. QUA. MARI. QUA. TERRA. ADMOTUS. IN. PRISTINUM. DECUS. GUBERNACULI. GLORIAM. ARAS. ET. FOCOS. ASSERUIT.

Tot. het. Staatsbestier. gekoomen. zynde. heeft. hy. te. Water. en. te. Lande. den. ouden. luister. eere. Staat. en. Kerk. van. het. waggelend. Nederland. voor. den. val. verzeekerd.

Dit wierd noch klaarder aangeweezen, door den Zinspreuk;

Zinspreuk.

ALTER ERIT TYPHIS.

Ziet hier een tweeden Typhis.

Uitgebeeld door den togt der Argonauten, werdende het Schip door stormen tusschen gevaarelijke rotzen geslingerd en in gevaar van te vergaan, door den nieuwen Stuurman, uit de zelve, in spijt en tegen het geweld der vyanden, gereddered. Men zag in het zelve den lust en arbeid der braave Soldaaten, met al hun krachten de riemen door het ontstuime waater dryvende; maar boven alles den grooten Stuurman het naarstig oog in het zeil en den kloeken hand aan het roer houden, terwijl een voorwind van den Hemel gezonden, de zeilen doed zwellen.

Geschiedenis.

Het Schildery hier onder geplaatst, deed den Held, met de Veldheersstaf in de hand, in het opene veld, naar de oude Duitsche en Bataafsche wijze, op een Schild gehéven zien; wyzende met de linkerhand zyne benden aan, dat zy hem op zyne Heldetogten te volgen hebben; daar Duitschland, alwaar hy den vyand aangreep, de eerste van was, dwingende aldus den zelven uit het hert der Nederlanden te wijken.

Het Schild, waar op de Vorst staat, werd door vijf Helden gehouden kennelijk aan hunnen Waapenschilden voor

de vijf Provintiën door Vrankrijk niet bemagtigd: onder deeze ziet men Groeningen, als mishandeld en Vriesland, als vermoeid, afgebeeld.

Op de voorgrond zag men de Ruiterbenden en Voetknechten, hunnen Opperveldheer trouw zweeren, zich ten ſtrijde bereiden en op het ſteeken van den Krijgsklaroen, hunne Vaandelen en Standaarden ontwinden. Op de achtergrond wierd 's Lands Watermagt, door verſcheidene groote ſchépen, aangeweezen:

Zinnebeeld. Het Schild van Meduſa, omzet met Palmtakken, Lauwrieren en Eykeblàderen, teekenen van Deugd, Overwinning en Standvaſtigheid, maakte het binnewerk van het hier toegeſchikte Zinnebeeld: boven het zelve zag men een Steeve- en onder een Muurkroon; achter den Stadhouderlijken Staf en Opperveldheers Dégen gekruiſt; dwers achter dit alles de weder te zaamengevoegde Pijlen der vrye Nederlanden; op het Papier onder uitgerold, wierd door de woorden;

QUID? QUOT? QUO?

Wat? hoe veel? waar heen?

Des Vorſten Veltgezag, en ſchikking en vergunning der vrygeley-veilige bewaârenis- inlégering -togt-en afſcheidbrieven aangeweezen.

Sesde Beeld. Het zesde Beeld, NUPTIÆ AUGUSTÆ. *Het Vorſtelijk Huwelijk*, op de bynaar geheele herſtelling der Nederlanden en zyn Majeſteits Trouwverbond gepaſt; was een jonge, eerbaare, ſchoone Maagd; gelijkende naar der ouden VENUS DOMIDUCA. Haar Tuiten en Armen met Bloemkranskens, de Bruidsgiften der Maagden, geſierd; de Bruiloftstoorts, welke zy in haar rechter-en de twee gekoppelde herten, welke zy met de linker hand op haar boezem drukt, toonen neffens den Diamanten Lendeſnoer, gordende, door een Gouden ring, de witte kleederen op, dat zy een Vorſtelijke bruiloft vierd. Het bekranſte Altaar en de trekbekkende Duiven, wyzen de plechtige bekrachtiging van het Trouwverbond en de Schelp, welke aan de andere zyde legt, de geboorte van de Moeder der Liefde aan.

 Het

Het Beeld, hier tegen over ſtaande, was HYMEN, hebbende de teekenen van Caſtor en Pollux, neffens andere, tot byſieraad; Het tuſſchen-ofte opſchrift;

Opſchrift.

MERITIS. FAMAM. SUPERANTIBUS. TROPHÆIS. PRINCIPI. ATAVIS. REGIBUS. EDITÆ. FELICIBUS. JUNCTIS. HYMENÆIS.

Door. Zeegepraalen.de. Faam. zelf. te.boven. geſtreefd. zijnde. heeft. hy. zich. gelukkiglijken. in. den. Echt. verbonden. met. een. Prinsceſse. van. Koninglijke. ouderen. voortgebragt.

De Zinſpreuk, hier onder door ſchildery vertoond;

Zinſpreuk.

VIRUSQUE FUGANT, VIRESQUE REPELLUNT.

Zy verjagen het vergift en drijven het geweld te rugge.

Had tot onderwerp een Leeuw, der dieren Koning, vertoond als brullende, onder een hoop vlugtende beeſten: hier by was een Eenhoorn gevoegd, ſteekende onder vergiftend ongedierte en onkruid. Men zag'er ook Padden (zoodanig als men in het oude Waapen van Vrankrijk vind) en Slangen, voor de zuiverheid van dien hoorn aarzelen en wegkruipen. Noch kon deeze Zinſpreuk en verbeelding op de zaamengevoegde Magten van Groot Britanje en de Nederlanden, ofte de Leeuw van Naſſau en Eenhoorn van Schotland, der vereenigder hooggemelder Perzoonen Stamhuizen en Landen, gepaſt werden.

Geſchiedenis.

De welgeſchiktheid en vriendelijke toeſtel van het ſchildery, waar in dit Huwelijk, by wijze van geſchiedenis, ofte vertoog was uitgebeeld, bekoorde ieders oogen: want men zag alhier het Koninglijke Paar uit den Tempel van Juno Britannica tréden in het aanzien van Hymenæus: welke beide in Hen liefde en gezach vereenigen. Een aanzienelijke ſtoet van Vorſten, Eedelen en Jufferen geleide Hen naar het Schip, wiens Steeven met een Scylla, eertijds een ſchoone Maagd, nu een Zeegedrogt, half Vrouw en Dier, bezet is, tot hun overtogt vervaardigd. Op den Snuit zag men een Ysvogel, in zyn Neſt. Op de voorgrond, het ſtrand verbeeldende, zag men een witten Stier door Prieſteren, ten offer van Neptunus, den ſtrot afſteeken; het verder offertuig was, als de Tempelkleeden der Knaapen, met teekenen van een Huwelijksfeeſt verſierd. Het

Het Zinnebeeld, hier by geſchikt, beſtond uit een Huwelijks kroon van Oranje bloezem, roode en witte Roozen; twee Huwelijks toortzen, ruſtende tegen een wit, Wolle kleed; de Boog en Pylen der liefde waaren aan de eene en aan de andere zyde Kroonen en Scepters geplaatſt.

Zinne-beeld.

Het zevende Beeld, EUROPÆ FŒDERA. *Het Verbond der Europeesſche Vorſten*, vertoonde een ſtoute, Krijgshaftige Vrouw, gedekt door een Helmet, met zoo veelerhande geverfde Pluimen geſierd, als'er hoofdverwen in de Waapenen der Vorſten en Staaten zyn, die zich tegen de dwinglandy en het Rijksgeweld van Vrankrijk aan kanten. Tuſschen haar boezem pronkte een Granaadappel, het verbeeldzel van waare Eenigheid; zy had twee Standaarden en elk met bizondere Krijgsteekenen voorzien, in de rechter- en in de linkerhand, ruſtende op haar Zwaard, het Beeld van Overwinning, dragende Lauwerkranſzen in beide de handen. Een Leeuwehuid was haar Schouderkleed, een Panſer, Slipkleed en Broozen, haar verdere lijfſieraad. Achter haar vertoonde zich een Waereldkloot, welke door liſt en geweld in brand geraakt, haar ſcheen te noopen, om het juk, het welk zy reeds onder de voeten heeft, geheel en al weg te neemen. Terwijl het Beeld der Eendragd, by de Ouden door een Kraay beduid, haar tot deeze heldendaad aanmoedigd.

Zevende beeld.

Hier over was het Beeld van PLUTUS geplaatſt;
Het byſchrift, hier tuſſchen gevoegd, als volgd.

POST. MAXIMAS. RES. DOMI FORISQUE. GESTAS. ARCTISSIMO. CUM. PRINCIPIBUS. ICTO. FOEDERE. SUORUM. VINDEX. DEFENSOR. OPPRESSORUM.

Op-ſchrift.

Na. het. uitvoeren. van. de grootſte. zaaken. zoo. binnen. als. buiten. Lands. is. hy. een. naauw. verbond. met. Vorſten. geſlooten. hebbende. een. verdeediger. van. zyn. volk. en. een. beſchermer. der. verdrukte. geworden.

De Zinſpreuk ter deezer ſtoffe welverzonnen;

UNITI FORTIUS OBSTANT.

Zin-ſpreuk.

Te zaamen vereenigd, ſtaan zy het geweld ſterker tegen.

Was uitgebeeld, door een Krokodil, een ſterk ondier,

gewoon te water en te lande de menschen te bedriegen en te beschaadigen, alzulk een schrikdier kan op een geweldig en listig vyand gepast, toch overwonnen en gedood werden door een Ichneumon, een gering en ongeacht diertje, het welk hem ter ingewand inboorende, doed zneuvelen. In dit schildery zag men het zelve door veele helden, kennelijk aan hunne schildebeelden als de Leeuw, Eenhoorn, Adelaar en Graanaadappel, besprongen: zommige deezer stonden in het water, andere op het land.

Geschiedenis. In het hier onderstaande schildery vertoonde zich, op den voorgrond, Godsdienst en Vryheid, gesleurd, beroofd en mishandeld by haaren Hoed en Altaar, als elendige en verstootene, op den voordrempel des Tempels, aan JUPITER HOMORIUS gewijd; dit heydensche en zeer oude Godebeeld, was gelijk een borststuk, op het altaar gehouwen, hebbende een kroonband om het voorhoofd en een Graanaadappel, hangende aan een Diamanten keeten, om den hals; zynde die Godheid, op wiens altaar, in opene lucht, buiten den Tempel staande, de Griekſche, vrye Staaten, tegen den geweldenaar Philippus, door zaamenzweering, een verbond staafden. Rondsom dit altaar wierden Koningen en Vorsten gezien met uitgetoogene zwaarden boven het vuur, in het welk een Adder verbrand werd, ter wraake van geléde hoon en schaade elkander trouw zweerende: achter deeze zag men in het verschiet de Tempelen van Vreede en Gerechtigheid verbrooken en het landschap alom van Inwoonders, Vee en Vruchten beroofd.

Zinnebeeld. Alles wat men tot uitbeelding van Vereeniging, met duidelijkheid, zou kunnen uitvinden, was in het bygevoegde zinnebeeld te zaamen gebragt: eerstelijken, twee Geslootene Handen en op den arm van de rechter een Paardestaart, op die van de linker een Bundel gaaren: Waar mede Sartorius en Koning Erik betoonden, dat hun magt, deel voor deel, maar te zaamen gevoegd, niet konden gebrooken werden. Achter deeze zag men, steunende op een Bos van welgevoegde Pijlen, twee Hoornen van Overvloed, van achteren gedekt, door welgeschikte Vaan-

delen

delen en Standaarden, onder dit alles lag een geknakte knodze.

Het laatste, dat is, het achtste deezer beelden, AUXILIUM COELESTE, *Hemelsche bystand*, werd vertoond in een sterke Maagd, welke door een Ster; flonkerende op haar voorhoofd, haare goddelijke Oirsprong en geboorte; door haar Vleugelen, haare Vaardigheid; door dry Borsten, haare milde Overvloed; door den Zlang, om haar armen krullende, haar Eeuwigduurzaamheid, aanwijst. Zy houd met de rechter-Weer en Wind, met de linkerhand Zeeker Geleide, door een Wolk-en Vuurkolom verbeeld, in haar vermoogen. Onder haare voeten ziet men de Nijd, als een Harpy getréden, wegduiken. Hier over stond het beeld van NEPTUNUS.

Achtste Beeld.

De woorden alhier by gevoegd en den zin van alle de voorgaande Opschriften sluitende, waaren,

MARE. TRANSVECTUS. LIBERAT. BRITANNIAM. ET. LATE. DOMINANTIBUS. ORNATUS. SCEPTRIS. IN PATRIAM. PUBLICA. CUM. LÆTITIA. RECEPTUS. EST.

Opschrift.

Over. Zee. gevoerd. verloste. hy. Engeland. en. met. wijd. en. zijd. heerschende. Schepters. versierd. is. hy. wederom. met. algemeene. blijdschap. in. zijn. Vaderland. ontfangen.

Ter erkentenis van zyne Majesteits Geboorte, Hoedaanigheeden en Heldedaaden, was deeze zinspreuk gesteld;

PRÆMIA. NON. ÆQUANT.

Zinspreuk.

De belooningen zyn minder dan de verdiensten.

Deeze wierd afgemaald, door een Weegschael, waar in veele kroonen, in wederwicht van eén deegen gelegt, in zwaarte te kort schieten.

Hier onder vertoonde zich de aldergedenkwaardigste en heldhaftigste overtogt van zijne Majesteit, tot verlossing der dry bekende Koningrijken. In de zelve zag men Engeland en Schotland als Juffers verbeeld, zyne Majesteit, ten dank van de herstelling haarer Rijkswetten, Rechten en Voorrechten, haaren Kroon en Schepter aanbieden, van lijftogt en volk verzorgen: de hoofden des

Geschiedenis.

Adels en der Gemeenten, ofte Vaderen des Volks, als Léden der Rijksvergaadering, mitsgaaders de Priesterschap, den Vorst, op een draavend Paard en verder in den toestel van een Helddaadig Veldheer, hunne eerbiedigheid betoonen; werdende de Standaard, opgestooken voor Godsdienst en Vryheid van hem zelve gehandhaafd.

In het verschiet laaten zich de Vloot en op het omleggende Strand en Gebergte de geschaarde Drommen der Helden zien, die de eere genooten hebben, van onder het hoogwijze beleid van zyne Majesteit deeze gezeegende togt te hebben helpen uitvoeren.

Zinnebeeld. Het laatste Zinnebeeld was, noch ten opzichte van de vinding, noch daar in voorgeschaauwde, gewenschte en uitgewrochte zaaken, het minste niet: bestaande het zelve in een Vertoog der heilzaame en wonderlijke hulpe die God Almagtig aan het verlége Rijk en alzoo aan geheel Europe, door deezen grooten Vorst, heeft gelieven te verleenen: want men zag in het zelve een Altaar, rustende op een Boek, gelijk een Bybel en daar op het teeken der Vryheid, de vier Rijksstàven van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland. Een Scheepsriem en Drijtaand, het Zeegezag verbeeldende en dit alles geslooten in den Ridderlijken Kouzeband, waar op zyn Majesteits eygene Zinspreuk, JE MAINTIENDRAY, *Ik zal het handhaavenen*, was uitgedrukt.

Aldus wierd in deeze vier laatste Beelden en hun bywerken, gelijk ik voor aangeroerd heb, de vervulling en verdere geschiedenis der vier eerste getoond en afgehandeld.

Eer ik tot het binnewerk over ga, zal ik de schilderyen en sieraden buiten aan en boven op het werk gevoegd, vertoonen en beschrijven.

Beschryving der Schilderyen en sieraaden op de zyden gevoegd. Deeze bestonden voornaamentlijken in twee zeer groote en zoo wel uitgevoerde, als geschikte Schilderijen, ofte Rondassen, vertoonende, by wijze van half uit den grond gehouwen Hartsteen Beeldwerk, het eene, een Romeinsche Zeegepraal te Lande, het andere, een zelve te Water.

Deeze beide, zeer groot (naar maate van het andere Prentwerk) afgeteekend, ziet men in de volgende Prenten.

In het eerste, dat is, de Zeegepraal te Lande, aan de noordzy

ZYSCHILDERYEN DER ZEEGE-EN EEREPOORTEN VOOR HET HOF.

zy van het gebouw geplaatſt; zag men (zullende ik de beſchrijving van de achtergrond, ofte uit het verſchiet, om de order van den gang deezer ſtaacije te houden, beginnen) op de eene zyde een zeer grootſche Zeegepoort, met het voorſchrift GUILIELMO; aan *VVillem.* Op de andere eenige hoofdgebouwen, als een Schouwtooneel, geſlingerde Eerezuil, Renbaan, Grafnaald en Muurtooren: in het midden den koſtelijken Tempel van JUPITER VICTOR ET VINDEX, van *Jupiter de Overwinnaar en Beſchermer*; Zittende het Beeld van Overwinning op des zelfs top en de blixemvoerende Arend in het vlak van het geevelſpits, wiens zyden met zeegeteekenen verſierd waaren. Ter rechter hand van de Poort, ſtaan te voet en te paard, de Ridderſchap, Raadsheeren en Hooge Staats- en Stads Bedienden in hunne witte Tabberden en Stacykleederen, met de eereteekenen van het Roomſche gebied en het geſlagt des zeegepraalenden Veldheers, den zelven verwelkoomende en hem, als juichende en in de handen klappende, gelijk de gantſche Gemeente, voor het brandende Altaar, hunne eerſchuldigheid bewyzende.

Eerſte Schilde- ry.

In de voorgemelde Poort ziet men, als volgende de voorgegaane, voor af een meenigte gevangene en na deeze zwaar-en licht gewaapende Soldaaten, ook ſlinger-netwerpers en behoeftdragers trekken. Deeze werden van verſcheide Staat-en Eerewaagens, gevuld met den waapenbuit en roof van Tempel-hof en Huisgeraad, Schilderyen, Schatten, Gout, Zilver, Elpenbeen en andere goederen der vyanden, gevolgd; op zommige der zelve ziet men de Helden, dieze veroverd hebben, ſtaande mede voeren, om iets van deeze, naamelijken Stormhoeden, Schilden, Harnaſſen, Vaandelen, of andere Veldteekenen in den Tempel, het Portaal, aan de Deuren, ofte op de Kolommen en Muuren, buiten de zelve, of wel voor hunne eygene Hóven en Huizen ter eeuwiger geheugen, aanmoediging en voorbeeld aan de naakoomelingen op te hangen en te hechten. Op de tuſſchen ruimte ziet men de Offerhande van verſcheidene beeſten, leggende een Verken gekeeld en terwijl de eene vette Os geſlagt werd, voerd men den anderen met zyn volle tooi-

zel aan: hebbende de hoornen verguld en met ſtrikbanden bevlochten, het lijf met een goud en purper Laaken gedekt, noch ziet men'er een meenigte Rammen en andere beeſten aandryven, mitsgaaders Prieſters en Altaarknaapen in volle beezigheid; deeze met Wyn en Oli, die met Lauren en Yzenkruid, ten godendienſte, aan te brengen. Na eenige reijen en drommen van Staatelijke Perzoonagiën in lange praalkleederen en Hof-en Gerechtsbedienden, koomen de Pypers, Bazuin en Klaaroenblaazers, Reukwerkdragers, Bomme-en Tromſlagers, Dryhoek-en Harpſpeelders, Zangers, Danszers, Schermvechters, Bootzemaakers en andere vreugdebedryvende, te voorſchijn: gaande voor en achter den zeegepraalenden Vorſt: deeze alle, zoo Mans als Vrouwen, gelijk zijnde de Jongelingen die de Paarden van den zeegewaagen leyden, zyn om het hoofd gelaurierd en in prachtige kleederen geſtooken:

Hier op vertoond zich de zeegepraalende Veldheer zelf, in een koſtelijk Purper kleed, met een Lauwerkrans om het Hoofd en een Krijgs-of Keizerlijken Mantel op zyne ſchouderen en rug; voorts met een konſtelijk gedreeven Borſtwaapen gedekt; houdende in de linker-den teugel der vier Paarden, die zyn Koets trekken en in de rechterhand een vergulde Lauwertak. De Waagen, waar in hy overend ſtaat, is met goude Feſtoenen, Bloem-blàder en vlamwerk geſierd; op des zelf achterſte gedeelte verheft zich een bekranſt Voetſtuk en boven het zelve het Beeld van den Roem des Oorlogs, ofte de Overwinning; houdende in de eene hand, boven het Hoofd van den Veldheer, een Krans; in de andere den handdragenden Rijksſtaf; ten teeken van uitbreiding des gebieds. Door de vleugelen, wijſt dit Beeld aan, dat zy de waereld alom overzwierd. Op den voorgrond ziet men, volgende deezen rey, beſcheidenlijken de verdere teekenen en toeſtel des zeegepraals; eerſtelijken te Paard en te Voet een hoop hooge en laage Krijgshoofden en Bevelhebberen, wiërz ommige over legioenen, zommige over duizend, andere over honderd en minder mannen gezag hebben; de eerſte van deeze, met een Leeuwehuid op het Hoofd, voerd zyn Waapenroof te Paard mede. De twede, dragende een Standaard, met

een

een Burgkroon en het Beeld van den Veldheer, wien hy gediend heeft, opgesierd, maakt plaats voor een derde, voerende mede een Standaard, toch, als een Hoofdlegerteeken, met des grooten Veldheers en Konings naam, door een Kroon gedekt, verheerlijkt: onder deeze ziet men een Eykekroon en ter zyden afhangende strikken, groente en quasten: des zelf paard is van eyzere schalistukken en een veeterkleed, op verscheidene plaatzen, voorzien.

Onder de Bevelhebberen te voet, vind men, behalven andere, die afbeeldingen van overwonnene Landen, Stéden en Stroomen; ook eenige die de uitbeeldingen der Dieren, Vruchten en Dragten van de vyanden vertoonen; eenige die gemeene versieringen der Légerbenden, andere die Rotteekenen en Vaandelen dragen: boven dien in het midden van hen een Held, die op zynen Staf een Leeuw (als die van Holland) en beneden de zelve, de beeldenissen van overleedene Veldheeren, schraagd; hier onder en na ziet men de gemeene soldaaten, de geboeide gevangene, als slaaven, mishandelen en sleuren; groot en kleen van allerhande kunne by het hair en kleederen voortsleepen: op deezen drang doen zich, wijzende het verder diergelijk gevolg aan, vervaarlijke Oliphanten en lastdragende Kameelen, met hunne leidsluiden zien.

Boven dit schildery wierd gelézen;

ATTINGAT SOLIUM JOVIS!
Zijn Lof klimme ten Hemel!

Ter wederzijden van dit Opschrift, vertoonden zich in twee Nissen, aan de eene zij Waapenen; als Schilden, Zwaarden, Pieken en ander Krijgstuig:

Aan de andere, Konstgereedschap; als Boeken, Passers, Boogen en diergelijke.

Op den lijst zag men een scheppend plat Voetstuk, dragende, mede gelijk uit Hartsteen gehouden, de teekenen van een overwinning te Lande, in dervoegen geschikt, als ik in deeze Beschrijving meerder maalen heb aangeweezen: ook zag men boven het volgende stuk een diergelijke, tot een zeegepraal te Water bevochten, opgerecht.

Beschryving van het twede Schildery.

Aan de andere, dat is de Noordzyde van de Zeegepoort, wierd, op de zelve wijze, een zeegepraal te Water behaald, vertoond: op den voorgrond van het ſchildery, zag men de Booten en kleene Schuiten en verder in het water de Oorlogs en Snuitſchépen der Ouden, waar van zommige met twee, andere met dry en vijf Roeybanken voorzien zijn. Door en in de eerſte ziet men geboeide Slaaven en vyandelijke Scheepsſieraaden, Vlaggen, Wimpels, Waapens; Scheeps tuig, Schep-en Roeyriemen, Stangen, Zeilen, Roers; Ruſtingen, Lijfsbehoeften en andere buit uit de grooter Scheepen haalen en naar land voeren. In de twéde vertoonen zich het buiten boord hangend Geweer, Schilden, Spieſſen, de opgerechte Waapen-en Zeegetronken en in het grootſte van deeze, een Vijfriemſchip, voerende den Hoofdwimpel en Waapenſtandaard, ten teeken van het Opperſte Gezag, den Vorſt als Verwinnaar; hebbende een Scheeps-ofte Steevenkroon, beſchaaduwd van Pluimen, gevat in het licchaam van een Dolphijn, op het hoofd; een Zeeblaauwe en goudlaaken geſchilderden Mantel, Palmharnas en Slipſieraaden, beide met Schelpen geborduurd en beleid, om den hals en het licchaam. Hy heeft een halve Werpſpiets in de hand en een Zwaard op zijde: men ziet hem alom beſtuwd van zyn Hooge bevelhebberen, de teekenen zyner en hunner overwinning op Standaarden vertoonende. Aan de andere zijde van het ſchildery ziet men de verblijde Overſten en Zeeſoldaaten met hun buit, Dolphijn-en Roerſtandaarden te lande tréden: hier naaſt aan, de koopere Voorſteeven van een groot Schip, met kracht van Mannen, aan land rukken; terwijl de vervrolijkte Gemeente hen met Eerzangen, Dansreijen en alderhande Speeltuig ontfangd. In het midden, verbeeldende een Berg, als die van Alba, vind men een Kolom, uit het Kooper der gewonnene vyandelijke Schipſteevens, opgerecht. Op de zelve praald de Overwinnaar met een Zeewaereld in de eene en een Scheepsſtandaard in de andere hand en Waterbuit aan zyn voeten. De Zuil zelve is met alderley maakzel van Schépen, in die tijden gebruikelijk, verſierd en doorboord. Ter wederzijden van de zelve ziet men de Geeſtelijke en Waereldlijke Hoo-

ge

ge Amptenaaren in trappe-witte en purpere Kleedingen met hunne Bedienden, den Overwinnaar en zyn Bevelhebberen en Soldaaten te gemoet tréden, verwelkommen en plechtiglijken onthaalen. Op de achtergrond en in des zelfs wijder verschiet, vertoonen zich de Tempelen van JUPITER ULTOR; *Jupiter de wreeker*; NEPTUNUS VINDEX; *Neptunus de Verdeediger* en BELLONA VICTRIX, *de Overwinnende Krijgsgodinne, Bellona.* De mindere zaaken, als de kleeding der gemeene Scheepsluiden, het geheele maakzel en toetaakeling der Schépen zelve, mitsgaaders haare sieraaden en onderscheiden, heb ik, om niet langwijlig te zyn, raadzaamer geoordeeld aan het oog van den Aanschouwer, te bevélen, dan wijdloopiger daar over te schrijven.

De schilderij had tot bovenschrift deeze woorden;

TRIUMPHET IN UNDIS!

Hy zeegepraale op Zee!

De wederzijdsche Niszen zag men, gelijk aan de andere zijde, met Krijgs-en Kunstgereedschap gevuld.

Twee Schilderyen welke niet in Prent gebragt zyn.

Aan beide de onderste buitenkanten van het Kapgewelf, ofte Coupel, was een schildery geschikt: toch alzoo de zelve, vermits de hoogte van het zijde werk en den omgaanden borstweering, niet wel konden gezien werden; heeft men onnoodig geoordeeld, de zelve in Prent te vertoonen. Het eene aan de Noordzijde geplaatst; verbeelde de uitbreiding van zyn Majesteits roem, deeze als een Heldin gekleed, poogd haar Vaandelen en Standaarden verder te planten: vattende de Zeiszen van de Tijd, beezig met de gedenkteekenen der braaver Helden en hunne lofwaardige geschiedenisz̈en te verwoesten.

Het Schildery aan de andere, dat is, Zuidzijde geschikt, deed het zelve Beeld, te weeten, de Roem des Oorlogs, in de gedaante van de Faam zien, trompettende des Konings dappere Heldendaaden, over de gantsche waereld; pletterende met de andere hand verscheide Gedrochten, die met schreeuwen, krabben en bijten, gehulpen van de Nijd en Tweedragd, haar in haaren vaard trachten te verhinderen. Het wederzijdsche byschrift was;

NEC TEMPUS EDAX, NEC LIVOR INIQUUS.

Noch de alverslindende Tijd, noch de onrechtvaardige Nijd.

Belangende het verdere sieraad, buiten aan deeze Zeegepoort geschikt; het zelve bestond in vier Hoofdwaapens en der zelver toebehooren, van het Koningrijk van Engeland en des zelfs wijder gebied; zynde deeze, ter wederzyde twee, ieder boven de kleene Poorten, ofte Doorgangen, tegen de borstweering gevoegd. Noch was in ieder drijkantige ruimte, boven de toog van de groote Poort, ter wederzijden een Faam en op het Sluitstuk, het Waapen van Holland, gehouwen.

De Niszen nu in, ofte binnen de doorgangen der meerdermaalen gemelde drij Poorten, waaren met verscheide schilderijen, op de volgende wijze, gevuld: In de groote Poort, wiens eene zijde tot verbeeldingen op den Koning, de andere op de Koningin, paszende, was geschikt, zag men ses schilderijën, twee groote in het licchaam van den doorgang en vier mindere in-en aan het gewelf.

Vertoog der Schilderyen binnen de groote Poort.

Het eerste in de volgende Prent, onder de naam van groote Poort, aangeweezen; vertoonde het treffen der Vyanden aan de Reviere de Boine: dit was, gelijk het geheele werk, op de oude wijze uitgebeeld. Op de voorgrond lag de Rievier de Boine, leunende op zyn Tinne Watervat; het welk met de opene Zee gemeenschap heeft. Door den Schepper wijst hy het Vaartuig, op dat Water gebruikelijk, aan. Zyn Hoofd is met Duilen, Lis, Wiër, Moer en andere blâderen en ruigte gedekt. In deezen Stroom, met bloed geverfd, ziet hy, met verbaastheid, de deugd des Oorlogs haaren arbeid volvoeren. De draf der vlugtende Ruiterbenden en het woelen der doorwaadende Soldaaten, doed het water schuimen; onder hen allen ziet men'er een, die met een Werpspiets en een Schild, waar op een Hyëna, het oude Waapen van Yrland, gedreeven is, zyn landaard aanwijst. Terwijl de gemeene Soldaaten onder malkander om de zeege worstelen, ziet men een Vaan-ofte Légerteekendrager, met een Leeuwehuid gedekt, zyn Zeegestanderd rustiglijken door het Water voeren, als Voorganger van een groote magt, die onder de Leeuwestanderd

ZEEGE-EN EEREPOORTEN
VOOR HET HOF.
ARC DE TRIOMPHE
DEVANT LA COUR.

daard, uit den hoek op komt dringen. In het midden zietmen de Koning, wiens kleeding, paardedek en verder toestel zyne Majesteit waardig en eygen is, het leger door zyn voorgang aanmoedigende en hoe zwaar, dags te vooren, gewond, met meerder, dan menschelijke, dapperheid de overkant van het water beklimmen; doende den vyand, waar hy zich vertoond, verstuiven en vlugten.

Het Hoofdvaandel gedragen door den Rijksvaandrig, is met de teekenen, welke Konstantinus de Groote gewoon was te voeren, gevuld, zynde de voorletteren van de naame Christus; het gebergte ziet men met het schutgevaart, steen-en pijl werpende tuigen bezet. In het verschiet werd de gantsche legermagt vertoond, overhompelende de vyandlijke roofnesten, schuilplaatzen en légersterktens met schilden bevlogten, een gedeelte te voet met het zwaard en het hooger geboude gedeelte met de schilpadswyze bestorming overmeesterende, hunne koorenhokken in den brand steekende en alles onder hunne magt brengende.

Hier boven zagmen in het gewelf de eere der Leger- of Overtogt van zyn Majesteit: dit beeld, als een gevleugelde krygsheldin afgemaald, schryft met de vinger, zynde den arm met Eyk-en Lauwerkranszen behangen, in de Eeuwigheid;

CÆTERA TRANSIBUNT.

De rest zal vergaan.

Heldedeugd, kennelijk aan de Kolom, welke zy met de rechterhand houd, stort rijkelijken de belooningen der zeeghaftige daaden uit een Hoorn van Overvloed: terwijl Mars de heldestandaard handhaafd en Hercules, als aanduidende dat 'er noch meerder ondieren te verslaan en meerder vyanden staan te overwinnen, in zyn volle kracht te voorschyn komt. Deeze gedachten, ofte vinding wierd vervolgd in het stuk boven dit beschreevene gevoegd; behelzende het waare schets van zyn Majesteits inboezem: want men zag in het zelve Jupiter, houdende met de eene den blixzem, met de andere hand zynen Arend in toom; hy was afgebeeld, als spreekende met de

Genaade, houdende Olijf en Palmtakken in de handen. Het byſchrift, verby het Perkbeeld van Janus zwierende, was;

SUPERARE ET PARCERE VESTRUM EST.

Overwinnen en verſchoonen is u eygen.

Verder werd in den Prent, onder den naam van groote Poort, het groote Schildery aangeweezen, waar by de twee volgende gevoegd, de ſieraaden van de andere zyde des doorgangs en gewelfs van het gebouw maaken.

In dit Schildery wierd de onvergelijkelijke Koningin, met den Rijkskroon op het Hoofd en den Staf in de Hand, als het Koningrijk, by het afzijn van zijn Majeſteit, gelukkig en voorzichtiglijken beſtierende, gezien; ſtortende uit een vollen Hoorn alles, wat tot welzijn en onderhoud van het Gemeen noodig is. Dit Beeld ſtaat op het verhéven Voorportaal van den Tempel des Eendragts, wiens beeld in een Nis, tuſſchen de kolommen, gezien werd. Achter en ter zijde haar Majeſteit, ziet men de grootſte der Goden en Godinnen haare gaaven, als Wijsheid, Oorlogs- en Zeekunde, Schepters, Kroonen, Schoonheid en verdere behaagelijkheeden, Weetenſchappen en Zeegeningen aan dezelve op offeren.

Langs de trappen ziet men een meenigte Verminkte, Zieken en Armen, in een eerbiedige geſtalte, haare Majeſteit naaderen: deeze alle werden, gelijk de Weduwen en Weezen, door de Rentemeeſters en Schatbeſtierders, zoo wel buiten als binnen haar Koningrijken, van haare Majeſteit met onderhoud bezorgd. Op de voorſte grond ziet men de Zorge des Hemels, met een Sterrekroon geſierd, verraad ontdekkende, daar zy een Man met een Onruſt op het hoofd, waſſche Schryf berderen, Stift en Ontcyffertuig ontweldigd; de Goddelijke Wraak geblind, als de Rechtvaardigheid, gevleugeld en van helm en zwaard voorzien, keetend een andere Rijkspeſt, hebbende ſlangen, die elkander bevruchten, tot zyn borſtſieraad.

Op de achtergrond ziet men de Oorlogs Vloot toetaakelen en gereed maaken en verder in het verſchiet

eeni-

eenige schépen de steevens van de kusten en sterktens wenden.

Het twede stuk, hier booven geplaatst, in de Prent mede uitgebeeld en aangeweezen, vertoonde Hebe, dat is de gezeegende jeugd; hebbende, als schenster der Goden, den gouden Nektarkan in haare armen; de Hemelspys by haar en het licchaam met vrolijk gewaad en bloemvlechtingen versierd: aan haare zyde ziet men de Liefde en Mildheid, ieder aan haare byvoegzelen kennelijk. Het byschrift;

REFERT SATURNIA REGNA.

Zy geeft de gulde Eeuwen.

Begind daar de zuide wind hen Roozen, Violen en alle vrindelijke bloemen toeblaast; terwijl de weste wind met vruchtbaare Régen en Daauw de landen van deeze Koningrijken besprengd. De Regenboog, als voorboode van een schoonder dag en eeuw, ziet men in het verschiet aan den blyden Hemel.

Het sesde Schildery, deed in dry Beelden en hun bywerk, den zin van het volgende opschrift;

NOVOS ORBES, NOVA SCEPTRA PARAMUS.

Wy verschaffen u nieuwe Waerelden en nieuwe Koningrijken.

Zien. Het eerste deezer Beelden VESTA, met een muurofte toorenkroon, als Moeder der Goden op het hoofd en Schepter der Staatkunde in de hand, praalende, heeft deeze en een nieuwe waereld aan haar zyde, moedigende APOLLO aan, om de ontdekkingen der nieuwe landen in het Ooste, Weste en Zuyden met zyne alverlichtende straalen en zynen geest te begunstigen. De HELDEFAAM, blaast op een Krijgsklaaroen den lof der gemelde Waereldwinningen over den gantschen aardbodem.

Omtrent de vier gemelde stukken in het gewelf, ofte platfond geschikt, is aan te merken, dat zy alle, als in de lucht en op de Wolken hunne verbeeldingen vertoonen.

In de twee mindere Poorten, ofte doorgangen, wierd de tegenwoordige staat van Engeland en des zelfs aanbehoo-

Vertoog der Schilderijen aan de Noordzijde ofte in de eerste kleine Poort geplaatst.

rende Rijken en Landen vertoond en wel eerstelijken in de Noorderpoort (men zie het eerste stuk in de Prent naar) aan de eene zyde de Spaansche, Perusche en Æthiopische zee, de Koninglijke Oostindische Maatschappij en Handel op de Barbados: deeze alle zyn beezig met hunne Schatten in de schoot van den Theems te werpen. Deeze Zeën en Rijkswateren zyn alle en ieder in het bizonder, aan haare sieraaden, kleedingen en gaaven kenbaar; zoo vertoonen zich de Oosterlijke Indiën, met Paarlen, Gesteente en Porcelein: de Westerlijke, met Oliphants Tanden, Toebak, Indigo en andere waaren: De Koninglijke Maatschappy der Barbadosvaarders, met een Scheepskroon op het Hoofd en den Arm vol overvloed. Tusschen deeze staat het Zeemanschap, houdende een Scheepsroer en Kompas in de hand. De Theems, als een welgemaakte en kostelijk getooide Vrouw, hebbende de Brug van London tot een hoofdsieraad leid, rustende op haar Waterkruik, om deeze schatten te ontfangen.

In het midden van het schildery ziet men Engeland, uitgebeeld door een Koninglijke Vorstinne, gekleed in een gewaad met Roozen gestikt; zittende in den omring van Hertogen, Graaven, Bisschoppen en andere Eedelen en Grooten, vertoonende de hooge en laage Rijksvergaadering. Ter linker zyde van dit Beeld ziet men de Helden, die, voor het welvaaren van dit Koningrijk in het bizonder en voor Europe in het algemeen, onder den Koning Willem, te veld en te water gaan oorlogen, zwaaïende des zelfs banieren, ten teeken van hunne trouw, moed en blijdschap. Boven deezen Zétel, pronkende met het waapen van dit Koningrijk, ziet men de beeldenis van haare Majesteit ter eenre, door de vrye Godsdienst en Rijks Voorrechten, ter andere kant, door het Recht der Volkeren en des Oorlogs gehouden en ondersteund.

Het twede stuk in deeze kleine Poort.

Hier tegen over zag men een schilderij, in de Prent onder het voorbeschreevene gesteld, verbeeldende den tegenwoordigen toestand van Schotland: Op des zelfs voorgrond Geweld, Roof en Moord, zwadderende in het bloedbad, het welk zy hebben beginnen te maaken. Tusschen hen ziet men den geschonden Teugel der gehoorzaam-

zaamheid, Zwaarden, Stroppen en Pynigtuig. Op de Trappen voor den Rijkstroon, welke in het midden gezien werd, vind men eenige geboeide Oproermaakers; het gemeene Best en de Oorlogszeege, wiër Helmetten, de eerste met een Engelsche en Hollandsche Leeuw, de tweede met een Schotsen Eenhoorn, versierd zyn, brengende eenige, als Schotsche Hooglanders gekleed, gevangen: zommige van deeze ontfangen de Koninglijke vergeevenis, welke hen met een Olijftak werd toegereikt, door een Koninglijke Vrou, eeniger maate naar de oude Schotsche wijze gekleed, staande voor den Rijkstroon, omringd van welvereenigde en vergenoegde Staats-en Krijgsamptenaaren. Aan het Welfzel van de Rijkszaal, alom met een Tapijt, vol Distelbloemen behangen, ziet men de Beeldenissen van haare gezeegende Majesteiten WILLEM en MARIE. De eenvoudige Godsdienst, met een heilig vuur op het hoofd en het eeuwige woord in de handen, verschijnd gerust voor den troon, verzeld van de Bescherming der Burgerlijke voorrechten en waardige Handvesten, al te zaamen, door het teeken der vryheid in het algemeen, gedekt. De Zeevaart laat zich ten deele zien, om door deeze nieuwe, gelukkige en wijze Regeering mede hersteld en gehandhaafd te werden. De Landbouw, groote en kleene Visschery offeren haare overwinsten; om, als de andere rechtschaapene Ingezétene, meede het haare, ten dienste der Majesteiten, by te brengen.

Beschrijving van de Schilderijen in de Zuiderpoort.

De andere kleene Poort, aan het zuider gedeelte van het gebouw, behelsde een uitbeelding van den Staat van Vrankrijk, zoodaanig, als de zelve in deezen tijd is aan te merken.

Op de voorgrond van het eerste Schildery ziet men den Rijn, een oud, sterk Stroomgod, wiens gryze hairen, in Biezen, Riet en ander watergroen, verward, nevens zynen golvenden Baard, langs rug en hals zwadderen; de schrik doed hem zyn bynaar uitgedroogde watervat, alom met Wyngaard en Eykenhout, welker veele verwoest en bedurven zyn, bezet, loslaaten; houdende naauwelijken de hand noch aan den Rievier- ofte Schepriem. De Maas, als een fluxe Stroomgodinne afgemaald, stapt tusschen Kool-Steen- en Yzerberg kluiten heen, om het gevaar van

 ont-

onteering te ontgaan; ſtortende, daar zy haar wateren niet veilig beſtieren kan, ja gedwongen werd de zelve te verlaaten, zoo veel haar moogelijk is, haar kruik in de Sambre en andere Byſtroomen, op hoop van door het dras maaken der omgelégene Landen, deeze haare Zuſters, voor verder overval te beveiligen; mitsgaaders Burgten, Slóten en Hóven, tegen het geweld des dollen Soldaats, uitgebeeld door een Man met een Wolfshuid op den kop, een Moordbranders Fakkel in de eene en een dolk in de andere hand. Dit Beeld, by naar de waare ſchets van een Franſchen Moordbrander, heeft het grimmige en verwoede aangezicht naar een Vrouw gewend, haar aanbiedende alles wat zy zal bevélen, zelf boven het ontzag van God en Godsdienſt, uit te voeren.

Deeze Vrouw, hebbende de alderuitvoerigſte gebaaren van hovaardy, heeft een waggelende Kroon, waar op de ſtaart van een Paauw blinkt, op het hoofd; den Rijksmantel, met een Tigerhuid gevoerd, om den hals; Slangen tot borſtſieraad; een Blixem in de eene; een Schorpioengeeszel in de andere hand; Bedrog, Laſt en Geweld, in haar ſchoot, gedekt met een Rok, waar op Leliën geſtikt zijn; onder haar voeten een Waereld, wiën een vuur, zoo in- als uitwendig dreigd te verteeren. Benéden den eerſten trap des troons, ziet men het Bygeloof, uitgebeeld door een Hoogenprieſter, hebbende een Slingerſtaf in de hand en onder den arm een Boek, begrypende de Leerſtukken, welke hy, door Dwang en Liſt poogd voort te zetten: voor deezen vind men een elendig Ingezeten, hebbende het hoofd geſchooren, om den hals en om de armen, als een Galeyſlaaf, of doodſchuldige miſdaadiger Boeiens, Banden en Kneeveltuig: voor den deezen leggen de verſcheurde Verbonden, Verdrag en ruſtverzeekerende Geſchriften en openbaare bekendmaakingen van des Volks veiligheid, tot Nantes geſtaafd, als nietige zaaken, op de trappen geſtrooid. Ter zyden van het ſchroomelijke Vrouwebeeld, ziet men haare magt te Waater en te Lande, als jankende om de Waereld te bederven, met de waapenen in de hand gereed ſtaan. De Veſtingbouwkunde, kennelijk aan het Kaſteel, het welk ze op haar hoofd; het Kunſtſtuk, het

welk

welk zy in haar hand en de verdere Landmeeting-en Wiskunſtige werktuigen, welke zy by haar heeft; volgd hem, gelijk de Helſche Raazerny, de welke met een Granaad en Londſtok in de hand, Bomben, Stinkpotten en andere Stad, Menſch-en Huysvernielende vindingen aan haare voeten ſtaat. Ter linker zyde verneemd men de verbondene Vorſten, toetrédende om het verderfelijke rot in hun booze opzet te ſtuiten. Achter den Troon vertoonen zich eenige verſchrikte en op uitkomſt hoopende menſchen, opziende naar een zinverbeelding, te vooren ſtellende een Oranjeboom, verdragende, zonder dat zyn loof, bloem, of vrucht ſchrookt, verwelkt, of afvalt, de brandende ſtraalen van een flikkerende Zon: waar op zy toepaszen;

TUA NOS REFRIGERET UMBRA!

Laat ons uwe ſchaduw verquikken!

Het ſchildery hier tegen over, toch in de Prent onder het beſchreevene geplaatſt, begreep een vertoog van de Rijksſtand in Yrland: in den hoek van de voorgrond zag men de afgematte Rieviergod der Boine, werdende door een Koninglijk Zeegebeeld van het juk en de keetenen der Franſche dwinglandy en het Yrſche Vloekverwantſchap ontſlagen. Op de middegrond vertoonde zich de Zeegerijke Koning te Paard, met den gevreesden Deegen in de vuiſt, ſtappende over den voorgenoemden Stroom, daar Dublin, Drogeda, Kork en Kingſale zich voor zyne voeten werpen en ieder Hem om het yverigſte en het eerſchuldigſte de ſleutelen van haare Stéden en Sterktens aanbied en den overwinnaar, beſtuwd van zyne grootdaadige Legerbenden, met dankbaar lofgeſchal begroeten en inhaalen. De Landzaaten vliegen op het aanſchouwen van den Held en zyne Standaarden, voor Vryheid en tegen Geloofsdwang, opgerecht, van alle oorden te zaamen en toe om Vee, Vruchten en andere leevens middelen en nootwendigheeden en ververſchingen aan zyne ſoldaaten te brengen.

Tweede Schildery.

Yrland zelf, brengd in de gedaante van een verblijde Vorſtelijke Vrouw, den Rijkskroon en Staf Hem tegemoet, biddende zyne Majeſteit wijders haaren bodem van

 het

het baldaadige ſchuim der muitelingen en vyanden te willen vaagen en veiligen. De achtergrond vertoond de Stad Dublin, wiens Burgery, ter Poorten uitbarſtende, hun geluk in de zeegewenſchen van zyne Majeſteit vermengd en uitgalmd.

Aldus de ſieraaden van het meerdermaalen gemelde gebouw beſchreeven en vertoond hebbende, ſtaat te weeten, dat zyn Majeſteit door deeze Poort over het Binnenhof naar zyn Kaamer gegaan zynde, ter welker tijd het Geſchut, op de Vyverberg geplaatſt, veelmaal geloſt en het luiden der klokken vervolgd wierd, van veele Grooten is begroet en door de Eedele Moogende Heeren Gecommitteerde Raaden van de Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Weſtvrieſland verzocht geworden, zyne Hooggemelde Perzoon tot het beſchouwen der Vuurwerken en ter aangeſtelde onthaal, door ordre van haar Eedele Moogende op-en aangerecht, te willen verleedigen. Het welk zyn Majeſteit met veel heuſcheid heeft toegeſtaan.

De Koning komt op het Hof.

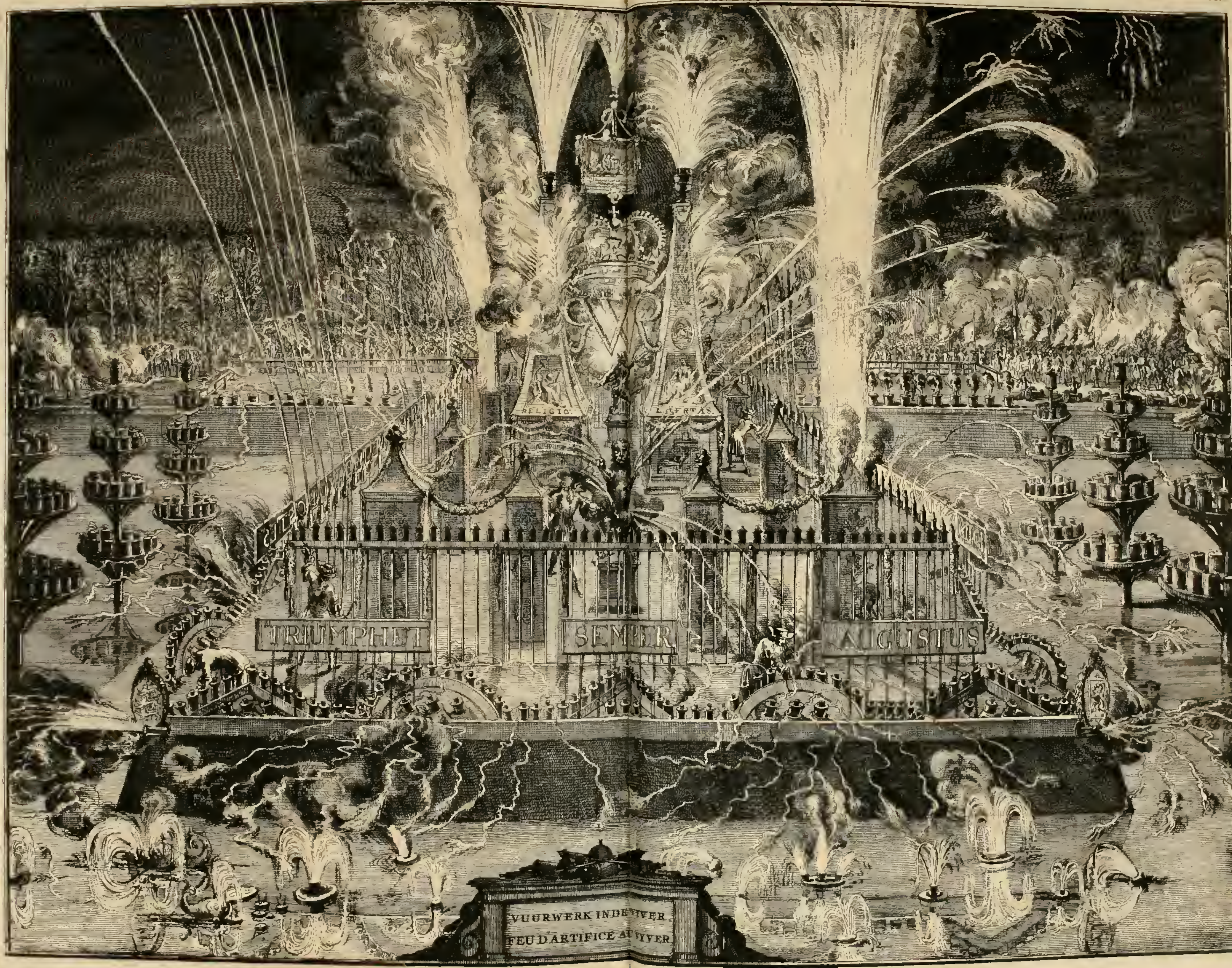
Dit Konſtvuurwerk, het Heerlijkſte en zeeker naar alle betaamen, als zullende ter inhaaling en eerbewijs van een Koning; ik zegge van Koning W I L L E M dienen, dat ooit in deeze Landen is gezien geweeſt, was in deezer voegen opgeſteld.

Beſchryving van het Konſt-Vuurwerk, opgerecht in de Vyver.

In de Vyver van het Hof (de Lézer zie de volgende Prent naar) was tegen over de Kaamer van haare Eedele Groot Moogende een Schouw- en Bouwplaats van 80. in het vierkant, en 10. voet boven het Water opgerecht, hebbende de gedaante van een Veldſchans, met vier Bolwerken, welke alle met groente bekleed, net gevoegde zooden, of bewóſzen Aarde vertoonden. Deeze Bolwerken waaren door de Naamen en Waapenen van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland onderſcheiden; toch wederom, door Feſtonnen van Laurieren, onderling aan elkander gehecht. Men ging tot de zelve langs een Brug van de Vyverberg, alwaar in een van hout opgeſlagene hut, al het Konſtvuurwerk bewaard wierd.

In de buitentrans van de voorgemelde Schans ſtonden, zes aan zes gevoegd, Mortieren, Moordſlagen, Pompen,

Vreugd-

RELIGIO
LIBERTAS
TRIUMPHET
SEMPER
AUGUSTUS
VUURWERK INDE VYVER
FEU D'ARTIFICE AU VYVER

Vreugd-of niet beſchaadigende Bomben en ander Vuur, Buſſen en Kaſſen: vertoonende dit, in een zeer ſierelijken order, aan ieder zy zes punten en zoo veel zijdelijnen, ofte flanquen, naar de wijze der oude Veſtingbouwkunde: in de binnentrans waaren twee honderd en vijftig zeer zwaare Vuurpijlen geſchikt, geverfd naar den grond van ieder Rijkswaapen en punt daar zy toe-en onder behoorden.

Dit maakte te zaamen een gezicht gelijk van een vierkant Kaſteel, omringd met een Buitenwal; waar op zich vier groote en vier mindere Verweertoorens opdeeden, alle met zwaare Vuurwerken voorzien. Deeze Toorens waaren met de Waapenſieraaden der Rijkswaapenen beſchilderd; zoo zag men op dien, welke naaſt aan het Waapen van England ſtond, Roozen; op de andere, Diſtelen; Lelien en Herpen, wijzende Schotland, Vrankrijk en Yrland aan. Recht tegen over de Kaamer der Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland ende Weſtvriesland ſtond de Leeuw van Holland (de Lézer merke in de Prent aan, dat de zelve, by den avond en als uit de voorgenoemde Kaamer naar de Vyverberg ziende, geteekend en genoomen is) op een Voetſtuk met veelerhande ſieraaden en wijders met teekenen van Vréde en Oorlog behangen. Op het zelve las men den Zinſpreuk van deezen ſtaat;

VIGILATE DEO CONFIDENTES.

Waakt op God betrouwende.

Hier tegen over, ten opzichte van het Gebouw des Vuurwerks, dat is, tegen den Vyverberg, liet zich Hercules zien, in die gedaante, gelijk hy zeegepraalende, wegens het ten onderbrengen van veele Ondieren, door de Ouden verbeeld werd. Op den voet, beſchilderd met zeegeteeken, waar op dit Beeld ruſte, wierd gelézen;

HÆC META LABORUM.

Dit is het eynde van mijn arbeid.

Tegen over dit Beeld, waar van ik, neffens het geheele Vuurwerk, het uitwerkzel en vertoog des vuurs zel-

ve, op zijn plaatze, zal verhaalen, wierd een Zon, op de wijze, gelijk de Koning Lodewijk de 14de zomtijds dezelve voor zin-ofte Waapenbeeld gebruikt, gezien.

In het midden van het geheele werk verhieven zich twee vierkante Naalden, ieder 36. voeten hoog en van alle zyden met groenvlechtingen en bloemwerk, op het alderkonſtelijkſte, verſierd.

De Sieraaden van de eerſte Naald.

De eerſte van deeze vertoonende RELIGIO. De WAARE GODSDIENST (de Lézer zie hier op, inde volgende Prent, het eerſte der Beelden op den onderſten rey naar) door een zeedige en bedaagde Maaget in een Koorkleed, beſtraald door de zeegen des Hemels, verwekkende op haar hoofd een vuurſtraal, gelijk een geſpleetene tong. Op haar boezem blaakte een zuivere Zon; zy zelve was bezig in het doorzoeken der Heilige Blàderen, hebbende, ten teeken van lijdzaamheid, een Juk neffens een gebrooken Hert op haar ſchoot. Zy wijſt op de hoogſte verborgenheid, vertoonende een Dryhoekſteen, waar op het al en altijd ziende oog verbeeld is; trédende de Boosheid des Waerelds, in de gedaente van een Slang, met voeten. Boven dit Beeld zag men, in een rond, de zinſpreuk;

NUNQUAM FRACTA MALIS.

Nooit door rampen afgemat.

Op deeze volgende wijze, uitgebeeld.

Een ſterk gewortelde Palmboom ſtond, op den top van een ſteyle Rots, de dolle kracht van een felle wind, zonder kreuken, uit. Ter wederzyden van dezelve, zag men het baldaadige Geweld van een Vreemdeling, verbeeldende een Fransman, die, gelijk van de andere zyde een Booswicht, verbeeldende een Yrſch Mutijn, deezen Boom, aan den wortel, poogd af te houwen.

Onder het voorbeſchreevene Beeld wierd een Zinnebeeld gezien, beſtaande in een Anker, gehecht aan een vaſte Steenrots, ſteunende op een Boek met zeeven Zeegelen. Wat toepaszing dit alles op de Chriſtelijke Godsdienſt heeft, kan geen menſch, die oordeel heeft, ontbreeken te weeten en vereyſcht derhalven geene breeder verklaaring.

De

Nescia ferre jugum.
Concordia res parvæ crescunt.
Bene paret et audet.
Ruit, qui cuncta ruebat.
LIBERTAS.
DECUS PATRIÆ.
GLORIA BELLI.
SALUS PUBLICA.
VERBEELDINGEN DER TWEE NAALDEN VAN HET KONSTVUURWERK.
REPRESENTATIONS DES DEUX PYRAMIDES DU FEU DE JOYE.
Nunquam fracta malis.
Tandem expectata redibit.
Utrumque simul prætervolat altum.
Necessum apportat abunde.
RELIGIO.
PAX SPERATA.
MARE LIBERUM.
MERCATURA.
CREDIT
DEBET

De andere zyde van deeze Naald vertoonde; PAX SPERATA. *De gewenſchte Vreede.* Als het waare oogwit van den arbeid des voorgetoonden Hercules, onder het byſchrift;

Vertoog van de andere zijde vande Naald.

TANDEM EXPECTATA REDIBIT.

Eyndelijk zal zy, lang verwacht, wederkeeren.

Dit wierd verbeeld, door een vroolijke ſchoone Vrouw, gekroond met Olijf, houdende een Palmveder in de eene, in de andere hand een Zikkel. Ter zyden haar lagen veel'erhande gebrookene Waapenen en Krijgsruſtingen. In het verſchiet liet zich een vermaakelijk Landſchap, nieuw Bouwhuis en Plantery zien. Van wederkanten klom, langs deeze Naald, Olijfgroente, welke aan het boven geplaatſte rond eyndigende, de zinſpreuk, boven gemeld, neffens het daar in verbeelde, ſcheen aanleiding en uitlegging te geeven: want men zach in dit Schildery een Duif, uit de Arke van Noach gezonden, met een tak van een Olijf boom wederkeeren; terwijl zich de toppen der hoogſte Bergen noch naauwelijk uit en boven het Water vertoonen.

Het Zinnebeeld, onder gevoegd, begreep een Hoorn van Overvloed, gevuld met Veld- en Boomvruchten; een Véder van een Palmboom; de Slangeroe van Mercurius; al te zaamen omvangen door een krans van Olyvegroente en ruſtende op uitgedoofde Brandtoortzen, gebrooken Trompetten, Klingen en ander Krijgstoeſtel. In het verſchiet zag men, op een kalme Zee, de Koopvaardſchépen, om winſt geruſtelijken uit en in de Haavenen loopen.

De derde zyde behelsde in zyn vertoog MARE LIBERUM. *De vrye Zeevaert*, onder de ſpreuk;

Derde zijde.

UTRUMQUE SIMUL PRÆTERVOLAT ALTUM.

Hy vliegd te gelijk door zee en lucht.

Afgebeeld door een welgemaakte, kloeke Vrouw, gehard om wêer en wind te kunnen tegenſtaan. Haar hoofd was met een Steevenkroon en het Licchaam, toch maar ten deele, met kleederen gedekt; wijzende met de rechter hand naar der Zonne wiszelteekenen. In de eene zyde van

het verſchiet vertoonende de Zee, ziet men een Zon op, in de andere ondergaan. Dit Beeld zelf, gezéten in een Schelp, ſchijnd haar afkomſt en de onzeekerheid haarer blyvende plaatzen te willen aanwijzen. Men ziet op de boord van het water een Steenſtuk met een Kabeltouw omwonden; zynde een vertoog van de wijze der Ouden om hunne ſchépen vaſt te leggen. De twee Hoornen van Overvloed, welke zy met de linker hand houd, wijzen den in- en uitvoer van alderhande Waaren aan.

Hier boven wierd de voorgemelde Zinſpreuk noch uitgebeeld door een Vliegende Vis.

Het Zinnebeeld, hier by gepaſt, vertoonde het gereedſchap en toeſtel ter Zeevaart noodzakelijk, als een Waereldkloot, Paskaarten, Kompas, Graadboog, Anker, Tou en Blok, Roer, Vlaggen en diergelijke meerder.

Vierde zyde.

De laatſte, dat is, de vierde zyde, was een Vertoog van MERCATURA. *De Koopmanſchap*; afgebeeld door de vlugge MERCURIUS, als op het aankoomen van een ſchip beezig met Reekeningen en de ontlaading van het zelve, werdende by-en omtrent hem Pakken, Kiſten en andere zaaken, gezien. In zyn ſchoot vind men een Momaangezicht en Fluit, als waarſchouwingen om te waaken tegen de middelen van Bedrog en Liſt der ontrouwe Handelaars; het byſchrift, hier op ſlaande, was;

NECESSUM APPORTAT ABUNDE.

Hy brengd het noodzaakelijke, in overvloed, aan.

In het rond hier boven, zag men de afbeelding van een Ojevaar, die zyn Rob en Bek gevuld heeft met alles, wat hy noodig heeft en te lande en te waater kan bekoomen, om zyn neſt en jongen rykelijken van gemak en voedzel te verzien.

Het Zinnebeeld, hier onder gevoegd, beſtond uit den toeſtel ter Koopmanſchap noodzaakelijk. Men zag in het zelve op een yzere Geldkiſt een dubbeldbrandende Lamp, als bewys van naarſtigheid by dag en nacht; een Haan en Geezel vertoonende de wakkerheid en geduurige zorge; gelijk de Brieven, Geldzakken, geſlooten en open, gevuld en leedig, dat de boeken wie'r opſchrift is;

CREDIT

CREDIT en DEBET, hier in-en om beſtaan en gemaakt werden.

Vertoog en Beſchrijving van de twede Naald.

De andere Naald (men zie het eerſte Beeld in deeze en de twéde Naald in de andere Prent naar) gelijk de voorbeſchreevene, op zyne vier zyden geſierd; begreep in zyn vertoog het twéde doorluchtige oogwit, ofte eynde der Heldedaaden van den voorgemelden Hercules; naamelijken de verbeelding van de Vryheid en andere daar toe- en aanbehoorende zaaken. Deeze dan, wierd onder het woord LIBERTAS *Vryheid*, aangeweezen en afgemaald, in het Beeld van een ſtrijdbaare Vrouw, hebbende het gezicht manhaftig en geſtreng, het hoofd en de ſchouderen met de huid van een Leeuw, dat grootſch en ſtrijdbaar dier, wiens hals geen keeten, dan by uytterſte dwang, lijd, gedekt. Voorts is het geheele licchaam boven, in een oorlogs-en onder in een Raadsheerlijk gewaad, geſtooken. De rechterhand pronkt met een Standaard, als het Krijgsmiddel, waar door zy haar vrydom, zeeghaftig verkreegen hebbende, de zelve grootdaadig tracht te beſchermen en te handhaavenen. De linkerhand heeft de Hoed, of Muts, het teeken der Gevrijde, geſtrengelijken met den duim geneepen, gelijk een vertoog van verkreegen recht en eygendom. Zy treed, op een verachtelijke wijs, met de linker voet, het juk, waar mede verſcheidene volkeren en wel laatſt de Franſche dwinglandy, haaren vryen hals zochten te prangen. Naaſt haar ziet men een verbeelding van haar herwonnene en by naar verloorene Lands Grond-en Voorrechten, Vryheeden, Stede-en Burgergunſtkeuren; wi'er zommige met zeegelen bekrachtigd, de eere hunner daaden en verdienſten bewaaren en de erkentenis van hunne Trouw en Dapperheid, door Eedelmoedige Prinſcen en Overigheeden hen betoond, tegen de vergetelheid verzeekeren. By deeze vertoond zich de Keur-of Lotingbuſch, de Vryheid der ſtemmingen aanduidende: het verſchiet, verbeeldende een opene zee, beeld eerſtelijken de natuurelijke vryheid in het algemeen en ten tweden bizonderlijken uit, dat haar eén land, of geweſt geen paalen ſteld, kunnende, by verſtek van het een, een ander zoeken. De Zinſpreuk hier boven afgebeeld, onder het byſchrift;

NESCIA FERRE JUGUM.

Zy kan geen juk verdrâgen.

Was de Schildery van een Eenhoorn, welke onbedwongen lustiglijken over berg en dal springt. Onder op den voet zag men een Zinnebeeld, voegelijken op het voorverhaalde slaande en bestond het zelve uit de volgende merk en pronkteekenen der VRYHEID.

Op het Wetboek ruste een Hoed, waar achter zich een Tabbard liet zien, in welke de beschreevene Vaders ter Raadsvergaadering gewoon zyn te verschijnen. Van wederzyden ziet men Schilden en Rondassen, met vernielende Wolven en Blixemen bemaald, Knodzen, Ramshoofden, Teugels, Dolken, Boeiens en andere teekenen van geweld en dwingend vermoogen, verbrooken door elkander, als tot een zeegepraal, gestuwt. Achter dit alles vertoonde zich tusschen zee en land Eereteekenen en Waapenbuit, de opgaande vlam van een Altaar, wijzende de Godsdienst aan, als zonder welke niets bestendig is.

De andere zijde van de Naald.

Op de andere zyde vertoonde zich de verbindenis van ons Vaderland met het hooggemelde Huis van Nassau, welks Waapenschild, gehecht aan een Oranjeboom, tusschen den Stadhouderlijken Deegen, Staf en Tabbard, voorts tusschen Krijgstuig, als Eerevaanen en Bazuinen, van boven, door het Cijfer van zyne Majesteits Doorluchtige Naam beschaduwd werd. Ter zyden deezen Praalboom ziet men Lauwer en Olijf uit den grond spruiten. Gelijk de eene zyde van de achtergrond een welbemuurde en van volk verzorgde Stad vertoond, zoo doed de andere een magt van Oorlogs- en Koopvaardy-schépen zien en behelsde dit te zaamen de uitbeelding van DECUS PATRIÆ. *De Eere des Vaderlands.*

Hier boven vertoonde zich, by wijze van Zinspreuk en teffens Zinschildery, onder het Waapenschrift van de algemeene Hoog Moogende Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden;

CON-

CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT.

Door Eendragd werden kleene dingen groot;

OFTE

Eendragd maakt magt.

Der zelver Schildleeuw, zwaaiende in de rechter- hun alom gevreesde Zwaard en houdende met de linker poot zeven Pijlen, welvereenigd, geslooten: staande in den Tuin op twee Ankers, schijnd hy met zynen Staart zich zelve aan te hitzen, om zynen roem te Water en te Lande te verdeedigen.

Hier, als ook onder het volgende Schilderwerk, was geen Zinnebeeld geplaatst, naardien de zelve met een andere verbeelding, laager te beschryven, was gevuld.

De derde zijde van de Naald.

De derde zyde verbeeld GLORIA BELLI. *Den Roem des Oorlogs* en wierd uitgebeeld, door een Waapenpraal, naar de wijze der oude Duitsche, ofte Batavieren opgerecht, zynde een oude Eykenboom, aan wiens stam en op wiens takken den roof, van vyanden gehaald, gehecht en gehangen wierd. Al den toestel, bestaande in Krijgstuig en Noodwendigheeden dien arbeid aangaande, was omvangen door een Slingerband, waar op aan de eene zyde gelézen wierd;

SERVA, NISI IN PRÆLIIS.

In alles Slaavin, uitgenoomen in den strijd.

Aan de andere zyde;

OBEDIENTIA ET VIRTUTE.

Door gehoorzaamheid en dapperheid.

En

FIDE ET EXPERIENTIA.

Door trouw en ervaarenheid.

Aan den voet van al dit verscheiden Waapentuig zag men de teekenen van welbesteede Overvloed en Zorge voor al het geene ten oorlog, van een wijs en dapper Veld-Heer, kan gevorderd werden. De achtergrond van dit Schildery vertoond de Legerlegging en Beschansing der oude Krijgsmagten, werdende in de zelve, voor de Ten-

ten, de Wiccheldienſt der bygeloovige, door een brandend Altaar en ander bywerk, aangeweezen. Hier boven wierd een Zinſpreuk;

BENE PARET ET AUDET.

Hy durfd en gehoorzaamd wel.

Uitgebeeld, door een Valk, die ſtrijdbaar en ter gehoorzaamheid gewent, zynen vyand zoo ruſtiglijken beſpringd, als, op het bevel van zyn Meeſter, gehoorzaamelijken en Eedelmoedig verlaat en zich altijd en alom gereed houd, om op zyn leermeeſters en weldoenders wenken te paſzen en de zelve met luſt en kracht uit te voeren.

Laatſte, ofte vierde zijde.

De vierde zy, vertoonende SALUS PUBLICA. *Het algemeene VVelvaaren*; wierd uitgebeeld, door een jong, ſchoon Vrouwebeeld, geruſtelijken op een Rots nedergezéten, tusſchen een Dankaltaar, waar op zy mildelijken offert en een Waereld, wiens welvaaren, door de teekenen van neering en verkeering, aangeweezen werd. Zy zelf is alom met bloemen getooid en in ſierlijk gewaad gekleed; hebbende, als blijk van overvloed, vijf zwellende Borſten en een Hoorn, met veelerhande Ooft en Vruchten gevuld, in haar linker arm, werdende door de zeegen des Hemels, op het heerelijkſte en minnelijkſte, beſtraald. Onder haare voeten ziet men de merkteekenen van Geweld, Bedrog, Slaaverny, Valsheid en Verwoeſting; als een Toorts, Momaangezicht en Slang, van alle welke zy, door den Hercules, voor uitgebeeld, is ontſlågen en verloſt en dus in haaren ouden luiſter wierd herſteld;

Hier boven zag men de Zinſpreuk;

RUIT, QUI CUNCTA RUEBAT.

Hy vald, die alles dreigde te doen vallen.

Uitgebeeld, door een alverwoeſtend wild Zwijn, het welk, na menſchen, vee en vruchten bedurven en veele wonden en ſlågen doorgeſtaan te hebben, eyndelijken, door Deugd en Dapperheid, geveld is, werdende aldus, bedurven zynde, het welvaaren van het Gemeen, het welk, door zyn dood, het leeven op nieuws ontfangd.

Het

Het Zinnebeeld hier onder gevoegd, paſte, als een naader verklaaringe, of vertoog van het voorgaande, in der maate op deeze ſtoffe, dat daar door beide kunſt en begrip voldaan wierd: want Vrede en Gerechtigheid, door een Zwaard en Palmboomtak afgemaald, vertoonden zich kruisgewijs over een Weegſchaal, tegen een waereld ruſtende, welke door Overvloed gedekt, ter eene zijde Vryheid, ter andere Godsdienſt, in haare volle luiſter en ruſt, ziet. Het bebouwde Land en de bevaarene Zee wijzen, door haare kalmte en voornen, haaren gehoopten en gezeegenden welſtand aan: zelf ziet men, als een teeken van ongeſtoorde ruſt, het Gevogelte toevliegen, om haar Neſten geruſtelijken onder en aan Hof en Rietdak te maaken en neder te ſlaan. De toppen van beyde deeze Naalden waaren twee ſierelijke Wierook-ofte Offervaten en de zelve, gelijk het geheele werk, met veelerhande Konſtvuuren gevuld.

Midde-werk van het Konſt-vuur.

Tuſſchen deeze Naalden was een zeer groot Cijffer (de Lézer zie de voorgaende Prent naar) uit de Letteren WILLIAM REX, opgerecht, werdende, aan de zyde naar den Vyverberg, geſchraagd door een PALLAS, verrijkt met den buit en oorlogs winſt der vyanden; naar de zyde van de Kaamer der Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Weſtvrieſland, door een ATLAS. Dit Cijffer wierd door een Keizerlijke Rijkskroon gedekt, waar uit een Standaard rees, hebbende, naar de Romeinſche wijs, op zyn punt een Waereld en daar over een uitgeſtrekte hand, als aanduidende de uitbreidinge van zyne Majeſteits Koningrijken, door vier Schepters, met hunne behoorlijke ſieraaden, aangeweezen. Van deezen top zag men, aan koorden, met Lauw'ren en Eyken, ter eener, met Mirthen en Olyven ter andere zyde bevlochten en omwonden, een Vaandel, of Opperveldheers Bendeteeken gehecht, zynde de byhangende Quaſten naar den grond der vier Rijkswaapenen gekoleurd, in het zelve (de Lézer zal de uitbeelding hier van in het groote, tuſſchen de Beelden der Naalden en alzoo het laatſte ſtuk van deeze Plaat vertoond vinden) wierd het gevaarelijke voorval verbeeld van zyne Majeſteits herwaards reis; welke vooraf

beſchreeven, geen naader verhaal vereyſcht: want men ziet in deeze Prent, hoe de Koning, alleen van dry Eedellieden verzeld, het doodsgevaar ontworſteld, te lande ſtapt. Het boven byſchrift, voegelijk met de Doorluchtiggemelde Perzoon en onbeſchrijfelijkgroote zaak overeenkoomende, was;

NE METUAS CÆSAREM VEHIS.

Vrees niet, gy voerd Cæſar.

Onder het Schildery wierd gelézen;

REGI. EX. PELAGO. PER. GLACIEM. PER. NUBILA. REDUCI.

Voor. den. Koning. uit. zee. door. ys. en. nevelen. wedergekoomen.

Zinſpreuken buyten om het Werk, mede in vuur vertoond.

Om dit zoo heerelijke werk waaren dry Zinſpreuken geſteld: het eerſte der zelven, tegen over de Kaamer van haare Eedele Groot Moogende geplaatſt, was;

TRIUMPHET SEMPER AUGUSTUS.

Hy zeegepraale! altijd zijn Rijken uitbreidende.

Ter rechterhand van deeze wierd gelézen;

CARUM VENERENTUR AMICI.

Dat Vrinden Hem, als dierbaar, in eere houden.

Ter linkerhand;

OFFENSUM METUANT HOSTES.

Dat Hem, vertoornd zynde, de vyanden vreezen!

Dit nu zoo heerelijk gebouwde Werk,was vol uitmuntende Konſtvuuren geſtuwd: waar van de uitwerkzelen het vertoog der voorbeſchreevene ſieraaden verre te boven gingen: ja de welgeſchiktheid was zoo groot, dat niets voornoch na den bepaalden tijd, buiten des Meeſters wil, een eenigen vonk deed zien en zal het derhalven der moeite wel waardig zyn, de ordre in het Vertoog en aanſteeken gehouden, in weinig woorden, hier by te doen.

Ordre in het Vertoog en aan-

Na dat door vijf en twintig zwaare Moordſlâgen, op de muur van den Vyverberg geplaatſt, het teeken om het vertoog te beginnen, gegeeven was, wierd het Cijffer en de Kroon,

Kroon, welker vuur naar de Kaamer van de Heeren Staaten van Holland geſchikt was en uit acht honderd Bollichten beſtond, aangeſtooken; dit, zynde een zeer helderblinkend licht, gaf, gevoegd met het vuur van de bovengemelde dry Zinſpreuken, zoo een aangenaam en verwonderenswaardig gezicht, dat dit vuur uit flikkerende Sterren ſcheen gevormd te zyn: ook vertoonden zich de Konſtpaarlen en andere Geſteenten, welke aan de Kroon geſchikt waaren, zoo ſchoon, dat zy de naturelijke in glans en luiſter, zoo niet te boven gingen, ten minſten gelijk waaren.

ſteeken van het Vuurwerk gehouden.

Terwijl dit alles noch in zyn volle vuur ſtond, wierden de voorbeſchreeve Naalden, ofte Pyramiden aan haare toppen ontſtooken, welke, gelijk het geheele licchaam, een meenigte van Fontein-koogel-zwerm-luſt-licht en Slagvuuren uitgaaven. Ten eynde van dit Vertoog, vullende de benedenlucht met vuur en gloed, vertoonde zich de konſt en kracht van het Vuurwerk, het welk in den Leeuw en den Hercules beſlooten was. Het laatſte van deeze deed op het ſchoonſte en krachtigſte zijn geweld zien, toen de Zon, in het midden en heevigſte van zyn branden was; verdoovende door een wolk van rook en het ſchitteren zyner doorbarſtende ſtraalvuuren, onder een geduurig gedruis van felle ſlagen, zoodanig het licht der gemelde Zon, dat men het zelve zich op geene geſchikter maat, naar vereyſch van het voorgenoomene Zinvertoog, zoude kunnen verbeelden.

Gelijk dit Konſtvuur meerderdeels in de benedenlucht arbeide, zoo deeden hier op, ofte wel ondertuſſchen dry honderd en vijftig ongemeene zwaare Vuurpijlen, rondom de Hekking van het gemelde Binnebouzel des Bolwerks geplaatſt, de bovenlucht als in vuur en vlam ſtaan, alwaar het ſlaan, barſten en kraaken, mitsgaders het dwarrelen van lichten, vonken, ſpranken, rook en dampen, zoo ſchoon een ſchaakering van duiſterheid en licht maakten, als men van het Heir der Starren, worſtelende om de duiſterheid des nachts te breeken, zou kunnen denken en op dat de oogen van de Aanſchouwers nergens mogten ſtil gehouden werden, of op een enkele duiſterheid vallen, be-

gon het Water ook de kracht des vuurs te gevoelen, blinkende ſchoonder dan ooit: want het vuur wêerlichtende op dit golvend kriſtal, ſpiegelde en zach zyn glans met een veelvuldig wederſchijnzel rondom op ys, gebouwen en menſchen ſpélen; Dit Vuurwerk beſtond uit een groot getal vreemdgevormde Viſſchen, Dolphijnen, Ratten en andere dieren en een meenigte konſtſtukken, welke uit de Mortieren op de Veſting, ofte Schans geplaatſt, als ook uit Schuiten, wierden gewurpen.

Terwyl dit vuir, nu meerder, dan minder blaakte; wierd door de Benden te paard en te voet van de Eedele Heeren H. Itterſum, Heere van Leeuwenberg en J.Th. Baron van Friesheim, met het donderen van het geſchut, op de Vyverberg ſtaande, waar achter zy geplaatſt waaren, by midde poozen maat gehouden, en verandering van geluid gemaakt, door het loſſen van hunne roers en ander ſchietgeweer. Dit geſchal, vermengd met de klank van Klokken, Trommelen en Trompetten, te zaamen een konſtig Krijgſmuſiek en maatgeſpel naarbootzende, deed ook de omleggende Plaatſen, eenige mijlen ver, deel en gevoel van deeze vreugdeteekenen erlangen. Om nu de kracht des Vuurs in eén ſlag en teevens te doen zien, wierden vier kaſſen, dragende de Waapens en Rijksſieraaden der vier meermaals gemelde Koningrijken, ieder met vijftig zoo groote Pijlen gevuld, als nooit in deeze Landen zyn vertoond, aangeſtooken: hier na ſtak men de brand in vier mindere Pijlkaſſen en als deeze te zaamen nu haar werking bynaar volbracht hadden en het geheele werk ſcheen ten eynde te loopen, verhief zich uit een diergelijk getal van Kaſſen, ſtaande op de uitterſte hoeken van deeze Konſtveſting, een zoo daaverend geweld van ten Hemel ſteygerend vuur, beſtaande in Pijlen, op wonderlijke wijzen met ſlag-zwerm en druiplichten gevuld, dat de meeſte der aanſchouwers meenden, dat'er, by ongeluk, te veel vuurs gelijk ontſtak.

Wyders zag men geſtaadig van de vijftien Bolwerken allerhande ſlag van Konſtvuur werpen en om kort te ſpreeken, alle Vertoogen doen, die men door Konſtvuur zou kunnen te voorſchijn brengen; werdende dit, gelijk het begon-

begonnen was, met vijf en twintig Moordſlagen, beſlooten en geeyndigd: toch niet zoo geheel, of de vlam van een meenigte Pektonnen, rondom deeze Vuurwerksveſting op ſtaaken, in vier tranſzen verdeeld en in de Vyver opgerecht, hield den gloed des vuurs en het gejuich der Aanſchouwers noch zeer lang in werking en leevendig: zulks dat van het begin, tot dit eynde, het vuur meerder, dan twee volle uuren, gaande gehouden en gevoed wierd.

Op dat ook aan deeze vreugdeteekenen en de vroolijkheid zelve van Hem en hen, voor-en door wien de zelve geſticht waaren, niets, dat toebrengbaar was, mogt ontbreeken, zag men in vier Vertrekken van het Staatenhof, ofte der zelver Kaameren, taafelen aangerecht en in dervoegen van vleeſch-zuiker-en andere diſchnoodwendigheeden voorzien, als de geheugenis van de gewenſchte overkomſt en eere der Koninglijke tegenwoordigheid (nooit naar waardy te onthaalen) vereyſchte. De eerſte deezer taafelen was voor haare Eedele Groot Moogende; de twede voor de Ridderſchap; de derde voor de Eedele Moogende Heeren Gecommitteerde Raaden aangediend. Omtrent de vierde bevonden zich Mevrouwen de Gemalinnen van haare Eedelheeden voornoemd, mitsgaaders eenige andere aanzienelijke en groote Vrouwen. Terwijl alhier en by de Achtbaare Heeren Burgemeeſteren en Regeerders van 's Graavenhaage, gelijk ook by meeſt alle Hooge en Laage Amptenaaren, Burgeren en Vremden, die maar het minſte deel in den welſtand van hun Vaderland naamen, de vreugd onder den Wijn groeide; wedergalmde de lucht van des Konings nooit volprijsbaare naam; welke, onder zeege-en zeegenzangen gemeld, door des Hemels hulpe, met eere de tanden en den duur der eeuwen en des Nijds verduuren zal.

Verſcheidene Maaltijden aangeſteld.

Het Hoofdſlot en oogmerk van al deeze zoo heerelijke toeſtel, konſt en pracht, zoo in het gebouw, hier vooren gemeld, als ook in dit Vuurwerk; mitsgaaders de verdere onkoſten en moeyten, beſteed en aangewend, was ten uiterſten voldaan en vergolden; toen zyne Koninglijke Majeſteit, wien de geringſte bewijzen van goedwilligheid, erkentenis en plicht; ik zwijge van dusdaanige heerelijke

vertoogen, voldoen kunnen; het zelve met vergenoegen gezien en met veel heuſche uitdrukzelen van een dankwillig gemoed ontfangen had; betoonende alom en zelf aan veele Heeren Léden van haare Eedele Groot Moogende Vergaadering, tot het aanſchouwen van het Vuurwerk in hunne gewoone Raadskaamer verſcheenen, een onverdienbaare achtinge voor en over de genegenheid en yver te Zyner welſtand en roem, welke zyn Majeſteit in alle Hooge Staats en Stands Perzoonen, als ook de Ingezétene onzes Vaderlands, in het algemeen, deezen dag hadde gezien en ondervonden: want alle menſchen, het zy door ontzach, of liefde geraakt, ſcheenen op-en ingenoomen, door blijdſchap en eerbiedigheyd, van Hem te moogen zien, die het eenige wederwigt van de Franſche Oppermoogentheid by vrinden en by vyanden moet genoemd; ja alleenig, naaſt God Almagtig, kan gereekend werden.

Al dit werk nu, het welk ten opzichte van de verbeeldingen en dankwilligen werkyver; toch niet van de ſtoffe, ofte koſtelijkheid, der verdienſten, grootheid en roem aller magtige Prinſcen en Koningen (alleen Koning WILLEM, als zynde boven alle loſſpraak en vergelding, uitgezonderd) waardig zou kunnen geacht werden en waar van op het 57ste deezer bláderen begin der Beſchryving en Vertoogen gemaakt is, was, als vooren gemeld, met alle bedenkbaare uitvoerelijkheid, ſpoed en geſchiktheid, ter oogwit nu bekend, op-en aan doen ſtellen, door de Eedele Moogende Heeren * Gecommitteerde Raaden der Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland ende Weſtvrieſland: toch op dat de Nakoomelingen, verplicht hunne goedertierene en beſcheidene Overigheeden te eeren in hunne Ampten en te danken voor hunne dienſten, nimmer deeze vreugde vergeeten en deezer Hoogeedele Heeren Naamen kennen moogen; achte ik noodig hier by te voegen, dat de Vergaaderinge van haar Eedele Moogentheden, ten tijde van deeze bouwing en vertoogen, naamelijken in den beginne van den jaare 1691. beſtond uit de volgende Heeren:

* *Gemagtigde tot de Geldmiddelen.*

Jonk-

Jonkheer STEVEN vander DOES, Heere van beyde de Noortwijken, Ofheim, Langevelt, &c. wegens de Ridderschap en Edelen van Holland en Westvriesland.

de Hr. en Mr. HERMAN vanden HONERT, uyt den Out Raad, wegens de Stad Dordrecht.

de Hr. en Mr. WILLEM FABRICIUS, Raad ende Oud Burgemeester, wegens de Stad Haarlem.

de Hr. en Mr. HENDRIK van BLEISWYK, Raad en Oud Burgemeester, wegens de Stad Delft.

de Hr. en Mr. JOHAN van VESANEVELT, Raad en Oud Burgemeester, wegens de Stad Leyden.

de Hr. en Mr. JACOB JACOBSE HINLOPEN, Raad en Oud Schepen, wegens de Stad Amsterdam.

de Hr. en Mr. JOHAN vander DOES, Burgemeester en Raad, wegens de Stad Gouda.

de Hr. en Mr. FRANCO du BOIS, Oud Burgemeester en Raad, wegens de Stad Rotterdam.

de Hr. JACOBUS ERKELENS, Oud Burgemeester en Raad, wegens de Stad Gornichem.

de Hr. GERRARD vander DUSSEN, Burgemeester en Raad, wegens de Stad Schiedam.

de Hr. en Mr. ANTHONY HEINSIUS, Raadpensionaris van Holland en Westvriesland.

de Hr. en Mr. SIMON van BEAUMONT, Secretaris van Holland en Westvriesland.

Gelijk de overkomst van zyn Majesteit in 's Graavenhaage, niet alleen als een merk van zyne Koninglijke genegenheid tot zyn Vaderland en geboorte plaats: maar ook tot een mondgesprek wegens den stand der Européesche Krijgs-en Staats zaaken met veele der verbondene Vorsten en Staaten, ofte der zelver Afgezanten en Gevolmagtig-

de, diende: zoo hebben ook, veele der zelven: want zommige waaren noch niet aangekoomen, hunne blijdschap en achtinge, over zyne Majesteits gelukkig aanweezen alhier en zoo groote, als gunstige yver en onderneeming, tot welstand hunner, als onzer aller rust en voordeel, op allerhande wijzen, deezen avond getoond. Zoo zag men de Huizen van den Keizerlijken Afgezant, de Heere Graave van Berka; van de Heer Emanuël Colomma, Afgezant wegens den Koning van Spanje; den Graave van Dorsley, Afgezant wegens zyn Majesteit van Groot Brittanje en andere, op bizondere en aangenaame wijzen met Toortzen, Kaarzen, Schilderwerk, Groente en Tapijten, verlicht en versierd; aan-en onder al het welk, spijs, drank, noch Maatgespel ontbrak; noch waaren op verscheidene plaatzen en voor veele huizen van Beampte, aanzienelijke en gemeene Persoonen en Burgeren verlichte Schilderyen, Beelden, Zinspreuken, en Vaarzen, Naamvlechtingen en ander toestel; zelf ook Geschut en Vuurwerken, op-en aangerecht.

Vreugdeteeken by verscheide Gezanten opgerecht.

Boven deeze alle staaken in konst, sieraad en zinverbeelding uit, zynde zoo net uitgewrocht, als wel geschikt en verzonnen, de Verlichte Schilderijen, welke tusschen Groen-en Bloemvechtingen voor het Huis van den Heer en Mr. Willem van Schuilenburg, Raad en Griffier van zyn Koninglijke Majesteits Erf-en Heergoederen in de Nederlanden, gezien wierden.

Beschrijving der verlichte Schilderijen en sieraaden opgerecht, door den Wel-Ed: Heer W: van Schuilenburg.

Deeze beslaande de geheele breedte van het Huis, waaren in vier uitbeeldingen, by wyze van geschiedenis, vier Zinnebeelden en een Middestuk, met verscheidene zinrijke opschriften, verbeeld: begrypende de vier eerste, een vertoog der aanmerkelijkste zaaken van des Konings en Koningins leeven en bedrijf. Deeze waaren gelijk een Beeldelijk vertoog geschikt en zoo gloeiende en krachtig geschilderd, dat zy beide en by dag niet dóf en by nacht van achteren verlicht, een keurig oog voldeeden. De vier andere; naamelijken de Zinnebeelden, vertoonden, het eerste, een jonge Leeuw, koomende, als brullende met rijzende Maanen en gesparde klaauwen, uit een Berghol en van de Moeder, gereed zynen vyand wêer te bieden.

Hier

Hier by wierd gelézen;

GENEROSUS AB ORTU.

Eedelmoedig, van zyn geboorte af.

Het twede, vertoonde een Vliegend Paard, ofte Pegaſus, rennende tegen een ſteilen Berg, alom met doornen, ſtruiken en ſcherpe ſteenhoeken bezet, ongedwongen op. Het byſchrift van dit Zinnebeeld was;

SUPERAT COELESTIBUS ALIS.

Hy ſtreefd alles, op Hemelſche Vleugelen, te boven.

Het derde was een uitbeelding van een Léger, het welk, trekkende over een Stroom, zynen vyand manhaftig aangrijpt en ſlaat: boven het zelve zag men een vliegende Arend, hebbende een ſchitterende Blixem in zijn klaauwen. De voorgrond van dit Schildery was met verſlagene, vluchtende en gevangene gevuld, het byſchrift;

TRANSITQUE FERITQUE.

Hy trekt'er over en ſlaat'er.

Het vierde, vertoonende verſcheidene Rijkskroonen, Schepters en Staven op een Tafel, met een Vorſtelijk Purper kleed gedekt, had tot byſchrift;

IMPARIA AUGUSTO.

Ongelijk minder waardig, dan de Vermeerderaar zyner Rijken.

Het middeſtuk, zijnde een rond, boven de Deur geplaatſt, vertoonde den Koning in een Opperveldheers gewaad, voerende een Lauwer om zijn Helm en een Standaard in de hand, werdende ontfangen door de Liefde des Vaderlands, welke ter erkentenis van zyne Majeſteits verdienſten en gunſte te haarwaards, bewijs maakt van te willen knielen, toch door den Koning by de hand opgehéven werd. Hier onder wierd gelézen;

REGI. GUILLELMO. REDUCI.

Voor. Koning. WILLEM. Wedergekeerd. zynde.

Deeze zoo aanmerkenswaardige dag gelukkiglijken ten

einde gebragt zynde, ontfing de Koning (van tijd tot tijd gezonder en meerder en meerder van zijn Verkoudheid hersteld werdende) dien avond en den volgenden dag, de Aanspraak van veele Vorsten, Prinscen en Staats Perzoonen, die zyn Majesteit verwelkomden, over Staats zaaken onderhielden, of alleen om zyn Doorluchtiggemelden Perzoon te moogen zien, herwaards waaren gereist.

De Koning verschijnd ter Vergaadering van Haare Eedele Groot Moogende; Haar Hoog Moogende en de Raad van Staate.

Des Woensdags, naamelijken den zevenden des voorgenoemden Maands, zag men zyne Majesteit de Stadhouderlijke Waardigheid en Ampt, in het openbaar, bekleeden en voldoen, gaande ter Vergaadering van de Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Westvriesland; Haare Hoog Moogende de Heeren Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden; mitsgaaders in den Raad van Staaten; doende aldaar zoo veel bereedeneerde aanspraaken, dat ieder, die de eere gehad heeft van de zelve te moogen hooren, deswegen in de hoogste verwondering en genoegen is opgetoogen geweest: ja het geliefde dien hooggemelden Vorst, ter merk van zyne Koninglijke liefde, achtinge en plicht tot zyn en ons Vaderland, voor haar Eedele Groot Moogende, onder andere betuigingen, deeze Eedelmoedige bewoording te gebruiken: „Dat hy een „Hollander gebooren zynde, tot noch toe, als een Hollan„der geleefd had en ook als een Hollander hoopte te ster„ven. Een eere, welke ons Vaderland en alle des zelfs vroome Ingezetene, als ten diepsten en meesten in de zelve mededeelende, tot een onvergangkelijke roem voor hen en hunne naakoomelingen strekken zal; toch alzoo de Aanspraak aan haar Hoog Moogende en de Eedele Moogende Raad van Staate bynaar van diergelijke inhoud en belang is geweest; dat is, vol kracht van zaaken en welgeschikte taal, zal ik de aanteekening, daar van by haar Hoog Moogende gehouden van woorde tot woorde alhier doen volgen, om de zelve, als tot een sieraad van dit werk en vertoog van zyne Majesteits gemoed en voorneemens aan al de Waereld te doen zien.

Extract

Extract uit het Register der Resolutien van de Hoog Moog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Mercurii den 7. February 1691.

„Zijne Majesteit den Coning van Groot Britanien in de
„ Vergaaderinge van haar Ho: Moog: gecompareert, en
„ aan het boven einde van de Tafel needergezeten zijn-
„ de, heeft met veele teedere expressien des zelfs affectie,
„ ende genegentheid tot desen Staat betuigt, in substan-
„ tie seggende, dat wanneer zyne Majesteit laatst in de
„ Vergaaderinge van haar Ho: Mog: was geweest, hy als
„ doen aan Haar hadde bekent gemaakt zyne intentie,
„ om naar Engeland over te gaan, om met de assistentie
„ die den Staat aan zyne Majesteit hadde gelieven te ge-
„ ven, dat land te verlossen van de groote quaden, daar
„ mede het zelve wierde gedreigd, ende waar onder ten
„ deele albereits was gebragt, dat God Almachtig zyne
„ Majesteits entreprise soodanig hadde gelieven te zege-
„ nen, dat daar op de gewenschte successen geluckiger en
„ spoediger waaren gevolgt, als zyne Majesteit zich zelfs
„ hadde kunnen voorbeelden, soo dat de Natie aan zyne
„ Majesteit de Croonen van de dry Coningrijken van
„ Engeland, Schotland en Yrland hadde geoffereerd.
„ Dat zyne Majesteit die hadde geaccepteert, gelijk God
„ zyn getuige was, niet uit een gedemesureerde ambitie
„ (want dat gout en silver hem noit hadde kunnen ver-
„ blinden) maar alleen om de Religie, welstant en ruste
„ in de voorsz Rijken te conserveeren, ende om in staat
„ te wesen, om de Geallieerden ende particulierlijk de-
„ sen Staat krachtiglijk te kunnen assisteren, en tegens
„ de groote overmacht van Vrankrijk te helpen guaran-
„ deren. Dat zyne Majesteit wel gewenscht hadde, de
„ assistentie daar op aanstonds te hebben kunnen preste-
„ ren, maar dat zyne Majesteit door de saeken in Yrland
„ opgekoomen, was verhinderd geweest, het zelve zoo-
„ danig te effectueren als hy gewenscht hadde, dat de za-
„ ken in Yrland ende zyne Majesteits Rijken nu in bee-
„ ter staat gebracht zynde, zyn Majesteit herwaards was

„ overgekomen, niet alleen om met de Hooge Geal-
„ lieerden over de aanſtaande Campagne te concerteren,
„ maar ook, om zyne Functie als Capitein Generaal van
„ den Staat waar te nemen. Dat zyne Majeſteit van zy-
„ ne Jeugt af altoos een ſeer groote affectie en liefde voor
„ deezen Staat hadde gehad en dat indien die vermeer-
„ derd konde worden, dezelve door de teekenen ende
„ preuves van genegentheid, die zyne Majeſteit tot
„ hem in de Regeeringe ende de Gemeente hadde ge-
„ vonden, vermeerderd zoude worden; maar dat zyne
„ Majeſteits affectie voor den Staat zoo groot was, dat die
„ niet grooter en konde worden, dat zyne Majeſteit die
„ ook altoos zoude conſerveren en al wat in zyn ver-
„ moogen was, tot haar welweeſen contribueeren, ende
„ altoos gereet ſoude weſen, om zyn lijf en leven daar
„ voor te wagen, dat zyne Majeſteit hoopte, dat het God
„ gelieven mochte, hem, als een Inſtrument te gebruy-
„ ken, om het gevaar, waar in den Staat noch was, te
„ moogen af keeren, ende door het herſtellen van de
„ ruſte in Europa, ook den Staat in een volle verſeekert-
„ heid te ſtellen, ende dat zyne Majeſteit als dan geruſt
„ zoude ſterven, zich verders in de goede genegentheid
„ van haar Ho: Mog: recommanderende. Waar op ter
„ præſentie van zyne Majeſteit gedelibereert, ende by de
„ Provincien geadviſeert zynde, heeft de Heere *VVi-*
„ *chers*, ter Vergaaderinge Præſideerende, hoogſtge-
„ dachte zyne Majeſteit, uit den naam van haar Ho: Moo-
„ gende, zeer affectueuſelijk bedankt voor de eere, die
„ zyne Majeſteit haar Ho: Moogende heeft aangedaan,
„ van in haare Vergaaderinge te verſchijnen en betuigt
„ de groote vreugde, die haar Ho: Moogende over zyne
„ Majeſteits komſte in deſe Landen hebben, mitsgaders
„ de groote obligatien, die haar Ho: Moogende aan zyne
„ Majeſteit hebben, voor de geduurige ſorge en onver-
„ moeiden yver, die zyne Majeſteit met een zoo groote af-
„ fectie altoos voor den Staat heeft gedragen, zonder daar
„ in eenige periculen te ontzien, met verzeekeringe, dat
„ haar Ho: Moogende zoo veel in haar vermoogen is, met
„ de uiterſte dankbaarheid de weldaden, door zyne Ma-

„ jesteit aan den Staat toegebracht, zullen trachten te er-
„ kennen: ende heeft verders aan zyne Majesteit alle
„ heil en zegen over zyne Geheiligde Persoon, ende des-
„ seinen toegewenscht, met verseekeringe dat haar Ho:
„ Moog:, naar haar uiterste vermoogen, met zyne Ma-
„ jesteit zullen concurreren, ende het hare contribueren
„ in alles, het geene tot bevorderinge van het gemeene
„ beste, ende zyne Majesteits meeste satisfactie dienen
„ kan.

Tot aanknooping der volgende zaaken diend dan; dat zijn Majesteit eenige dagen aan den anderen, naamelijken van den achsten tot den twaalfden, wanneer de hooggeboorne Graave van Winditsgrats, buiten gewoonte afgezonden van zyne Keizerlijke Majesteit, alhier aanquam en den Koning des avonds zeer laat noch ging opwachten en begroeten, doorbragt, met gehoor aan verscheidene Staatsperzoonen en het bezoek aan zommige Grooten, zoo in het bizonder, als openbaar te verleenen. Gelijk dan, onder andere de Weleedelgeboorne Heeren Afgezanten en Bewindslieden van den Keizer, Spanje, Savoyen, ook die der Keurvorsten, Beieren, Ments, Keulen en verscheidene Prinscen, Stenden, Provintien en Vrysteden, mitsgaaders eenige voornaame Krijgshoofden en Bevelhebberen, deeze eere genooten; zoo ging ook zyne Majesteit zelve de Vorstinne van Nassau, Prinscesse van Anhald, Gemalinne van den Stadhouder van Vriesland, Groeningen en des zelfs Omlanden; de Prinscesse Radzivil en van Saxen Eyssenach, zien.

Zijn Majesteit verleend gehoor en geeft bezoek aan zommige Afgezanten en Grooten.

Den dertienden wierd den Vorst van Brandenburg en beneffens zijn Doorluchtigheid, den Hertog van Nordfolk, Ormont, den Graave van Portland en andere, op het Hof in het Bosch staande, door zijn Majesteit op het alderheerlijkste en minzaamste ter middagmaaltijd onthaald, zittende zyn Majesteit gelijk overal, waar de Koning met Vorstelijke Perzoonen gespijst heeft, alleen in een Armstoel, de Keurvorst van Brandenburg op een Stoel met een gevoerden rug en de andere Heeren op Zitbankjens, ofte Stoelkens zonder rugge, ofte leuningen. Onder de maaltijd

Onthaald den Vorst van Brandenburg op het Huys in het Bosch.

wierd door Keteltrommelen, Trompetten en ander Speeltuig de vreugd en het vermaak aangeblaazen en opgewakkerd.

Verschijnd ter Vergaadering van de Eed: Moog: Raade van Staate en haare Hoog Moogende.

Den veertiende heeft zyn Majesteit ter Vergaadering van de Eedele Moogende Heeren Raaden van Staate en van daar gaande, ter Vergaadering van haar Hoog Moogende de Heeren algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden, den staat en zaaken des Oorlogs voor het loopende jaar, naar zyne Majesteits gewoone zorge en yver helpen richten: besteedende het overige van dien dag met heimelijke en openbaare Staatsbezigheeden.

Houd het middagmaal by zijn K:v: D: van Brandenburg.

Des anderen dags ontfing zijn Keurvorstelijke Doorluchtigheid den Koning en veele Grooten, als de Hertog van Nordfolk, de Graaven van Portland, van Devonshiere, van Dorset en andere ter middagmaaltijd; ontmoetende den Koning op de laagste der trappen van den Stoep en vorders zyn Majesteit tot de Eetzaal geleidende. Dit onthaal stak in magt van Dischgerechten; toch voornaamelijken in de welgeschiktheid der Schotelen en zeedigheid der Hoffelijke bedienden; die zonder het alderminste gerucht te maaken, of wanorderlijken door den anderen te loopen, hunne bedieningen waar naamen, zoo verre boven de gewoone wijze uit: dat het ook stilte en ontzach in de Aanschouwers, tot groote meenigte derwaards getrokken, verwekte. Deezen avond; want zijn Majesteit scheide omtrent ten vier uuren des naamiddags van hier, wierden de Afgezanten van de Palts Nieuwburg, ook die van den Hertog van Zell Hannover ten Hóve ontfangen. Insgelijks is de Prins van Waldek en ook de Afgezant van den Keurvorst van Trier aangekoomen en de eerste aanstonds by zijn Majesteit geweest.

Aankomste van sijn Keurvorstelijke Doorluchtigheid van Beieren.

Des Vrydags, den sestienden, quam de Keurvorst van Beieren des avonds ten 10. uuren in 's Graavenhaage, hebbende den negenden door zynen Afgezant kennisse aan zyn Majesteit van zijne herwaards-en nu door een Eedelman van zyne aankomste gegeeven; werdende des morgens daar aan, door verscheidene Grooten, als den Heer Keurvorst van Brandenburg, den Graave van Portland en andere verwelkomd. Des naarmiddags had zyn Doorluch-

luchtigheid, koomende langs den achter-ofte kleene trap ten Hòve, om alle openbaare plechtigheeden te vermijden, een bizonder gehoor by zyn Majeſteit: het welck wel twee uuren duurde, van daar begaf zich zyn Doorluchtigheid naar den Heere Keurvorſt van Brandenburg en in het Voorhout met de Koets. Des anderen dags, dat is, den zeventienden, ontfing zyn Doorluchtigheid het bezoek van den Koning. Men hoorde zyn Doorluchtigheid met veele betuigingen van achtinge, wegens het bovengemelde geſprek met den Koning ſpreeken: ja zoo verre, dat zyn Doorluchtigheid zeide, de eere gehad te hebben van met een wijs, dapper en vriendelijk Koning te ſpreeken: wiens Deugden zyn verwachting, hoe groot de zelve ook in hem geweeſt was, verre te boven gingen; daar by voegende, naar zyn Eedelmoedigen aard, dat hy ook dien Vorſt nu met woorden verzeekerd had: toch met'er daad eerlang hoopte te bewyzen, dat hy een rechtſchaapen Keurvorſt, eerlijk Prins en vrind van zyn Majeſteit was.

Den achtienden, des Zondags, ging zyn Majeſteit in de Franſche Kerk zynen Godsdienſt oefenen: werdende dien dag aldaar en in het Voorhout, van duizende menſchen gezien. Op deezen avond quam Don Franciſco Antonio d'Augourto, Marquis de Gaſtanaga, Gouverneur der Spaanſche Nederlanden, met een zeer grooten Hofſtoet, alhier en aanſtonds ten Hòve verſchijnende, had zijn Excellentie in het byweezen van den Keurvorſt van Beieren, een lang geſprek met zyne Majeſteit.

Aankomſt van den Marquis van Gaſtanaga.

Des Maandags nam zyn Majeſteit met den Doorluchtigen Keurvorſt van Brandenburg en andere aanzienelijke Perzoonen, achter Zorgvliet, het vermaak van de Valke-Jagt en van daar te rugge koomende des avonds het gezicht van het Tooneelſpel.

Des Dingsdags, den twintigſten, zag men ook den Prinſce van Kourland aankoomen: reidende zyn Majeſteit met den Heere Keurvorſt van Beieren, den Markgraaf van Brandenburg en voorts een groot gevolg van Eedellieden, Hofbedienden en Lijfwacht te Paard, des morgens vroeg, ter Jacht achter Monſter: alwaar gekoomen, het Vorſtelijke gezelſchap te Paard ſteeg en zomtijds te voet de Jagt vervor-

De Koning gaat ter Jagt.

 derde;

derde; slaande den weg dwers achter 's Graavenzande, naar de Oranje Polder op; men zag alhier des Konings bedreevenheid en vaste handeling van het Schietgeweer, treffende meenigmaal Faizanten en ander Gevogelte in de vlugt: ja het Wild, het welk onder het bereik van zyn Roer was, reekende men voor geschooten.

De andere Prinscen en inzonderheid de Vorst van Beieren, schepten veel geneuchte in het schieten der Konijnen, in dit Gewest meenigvuldiger, dan in eenig van sijn Doorlugtigheids gebied. De lust en yver der Vorstelijke Perzoonen was zoo groot, dat zy, zonder eeten, tot des avonds ten vijf uuren joegen eer zy het Veld verlieten en de Koetzen weder, daar zy de zelve gelaaten hadden, naamen en naar 's Gravenhaage reeden, alwaar zyn Majesteit met den Marquis van Gastanaga en eenige vreemde Gezanten, na een weinig gespijst te hebben, een lang gesprek hield.

De Landgraaf van Hessenkassel komt in 's Gravenhaage.

Den volgenden dag, zynde Bededag, oefende de Koning zyn Godsdienst in de Fransche Kerk en verscheen alhier de Heere Landgraave van Hessenkaszel en in het gevolg van zyn Excellentie de Heer Graave vander Lippe, de Baron Gorts, neffens een meenigte voornaame perzoonen van zyn Excell^s: Hof.

De twee volgende dàgen; ja avonden en meerendeel der nachten, zyn van zyn Majest:, met geduurige bezicheeden, omtrent de zaaken van Staat en Oorlog, mitsgaaders het ontfangen van de noch dagelijks aankoomende Grooten, doorgebragt; gelijk dan de Hertog van Zultsbag, de Opperbevelhebber d'Autel, Spaan en andere, neffens de Prinscen van Nassau, daar in meerdermaalen tegenwoordig waaren: begeevende zyn Majesteit het gebied en de Hopmanschappen ter Zee, in de Provintie van Zeeland; met bekendmaakinge, dat den Graave Tromp met het Oppergezach van 's Lands Watermagt was vereerd geworden.

Des Saturdags verscheen de Graaf van Winditsgrats, Keizerlijk Afgezant, in het openbaar by den Koning, alvoorens door de Meester der Hoffelijke plechtigheeden in een Koets met 6. Paarden te Hoof gehaald.

Des Zondags, den vijf en twintigsten, hoorde zyn Majesteit de Predikatie van den Heer van Vliet, in de Klooster

Kerk;

Kerk; ſpijſde met haar Doorluchtigheeden van Beieren, Brandenburg, Heſſenkaſzel en andere, zoo vremde, als Engelſche en Hollandſche Grooten, op Zorgvlied. De toeloop der menſchen was deezen dag ongemeen groot en met reeden: want men zag de vier eerſtgemelde Vorſten te zaamen in een Koets zitten, een geval miſſchien nooit in de Waereld voorgekoomen.

Den acht en twintigſten wierden de Staatszaaken wederom, door het Vergaaderen van haare Eedele Groot Moog:, zoo by haar Eed: Gr: Moogende, als het Hof, de vremde Prinſcen en Staats Bewindslieden met kracht voortgezet en was althans, mits het talrijk aanweezen der Prinſcen en Grooten, zoo groot een neering en verkeering in deeze plaats, als by meenigen tijd elders is gezien geworden.

Den eerſten Maart.

Den dag hier na, den eerſten van Lentemaand, verſcheenen de meeſte aanweezende Grooten ten Hòve, werdende tot in den laaten avond by den Koning onderhouden, over de zweevende Staatzaaken en bereidzelen ten oorlog noodzaakelijk.

Den tweden, ontfing de Koning de Afgezondene van de Engelſche Koopluiden, ofte het Cour, van Hamburg, volgens zyn Majeſteits gewoonte; dat is, zeer vriendelijk en betuigden haar Eed: een zonderlinge blijdſchap te hebben, over de verheffinge van zyn Majeſteit tot de Kroonen der bekende Koningrijken en de eere, welke zy genooten van zyn Doorluchtige Majeſteit te moogen begroeten, biddende zyn Majeſteits beſcherminge en gunſte in alle gevallen te moogen erlangen: al het welke door zyn Majeſteit gunſtelijken wierd beantwoord.

Den derden, zynde Saturdag, vermaakte zich beneffens den Koning, de Keurvorſt van Beieren en de Landgraaf van Heſſenkaſzel, in het Weſtland, met de Jagt.

Des anderendags, was zyn Majeſteit by de Franſchen ter gehoor van de Predikatie, zynde door een bezending der Walſche Kerken voorheene begroet geworden. De Vorſten ſpijſden onderling, zoo op deeze, als andere tijden dikmaals met den anderen.

Verſcheidene Groo-

Den zeſden ontfing zyn Majeſteit haar Doorluchtigheeden

ten werden op Honslerdijk door den Koning onthaald.

den de Keurvorsten, den Landgraave van Hessenkaszel en andere, zoo Engelsche, als Hollandsche Eedellieden tot Honslerdijk ter middagmaaltijd, alwaar het Trompet-en ander maatgespel van des Konings Huis, deeze Hooggemelde Gasten verlustigde. Het over en weder bezoeken der Grooten was nu meenigvuldiger, dan voorheen, alzoo eenige der zelve zich tot hun vertrek, verreyzende de Hertog van Saxen Eyschennach met zijn Gemalinne en andere, begonden te bereiden.

Den achsten was te Hoof een groote Krijgsraad, waar in de meeste aanweezende Vorsten, Prinscen en Opperbevelhebberen zich lieten vinden.

Den tienden vertrokken haare Keurvorstelijke Doorluchtigheeden van Beieren en Brandenburg, de eerste naar Delft, de twede naar Amsterdam en hadde de Graaf van Rebenklauw, Afgezant van den Deenschen Koning, opgehaald in een Koets met ses Paarden, gehoor by den Koning. Deezen avond quam de Hertog van Lunenburg Zell zeer laat aan, gaande des anderen dags te Hoof en de Marquis van Gastanaga, wederom naar Braband.

Aankomste van den Hertog van Zell.

Den dertienden was de Koning des morgens met eenige Grooten ter Jagt en met den Vorst van Zell alleen des naamiddags in een lange onderhandeling.

Den veertienden quam zyn Keurvorstelijke Doorluchtigheid van Brandenburg wederom van Amsterdam te rugge, spijsde met den Koning by den Heere Graave van Portland en vertrok des avonds naar Kleef.

De Koning gaat naar het Loo.

Den zestienden vertrok zyn Majesteit en des zelfs Hof; mitsgaaders veele Grooten en Afgezanten naar het Loo: Gaande met Koetzen tot Suilestein, aldaar vernachten en voorts met Jagten naar Uitrecht.

Den zeventienden bequam men zeeker bericht, dat de Franschen Bergen in Henegouwen berend hadden: waar op haare Hoog Moogende, naar de Kerktijd, vergaaderden; veele Grooten zich naar hun Gebied en Landen en veele Krijgshoofden en Bevelhebberen naar Braband begaaven.

Den een en twintigsten quam zyn Majesteit en de Hertog van Zell des avonds wederom van het Loo in 's Graavenhaage; houdende des anderen dags, met eenige voor-

naame

naame Perzoonen in het bizonder gesprek; waar by de Vorst van Waldek tegenwoordig geweest zynde, dien zelven dag noch op Bruszel vertrok; werdende twee dagen daar na door den Prinsce van Wirtenberg gevolgd.

Eenige volgende dagen zyn, zoo met bezigheeden der Heeren * Zeeraaden, als andere Hooge Vergaaderingen gesleeten; werdende het Zeevolk aangenoomen; de Schepen naar de vergaaderplaatzen gesleept; over de magt te Lande Waapenschouw gedaan en de zelve alom te zaamen gerukt. In dit alles was niets verwondelijker, dan des Konings onvermoeidheid, yverende dag en nacht om de belegerde in Bergen by te springen: ja zelf zoo zeer, dat eenige hooge Bevelhebberen zyn Majesteyt båden wat rust te willen neemen, vreezende dat het onmoogelijck was, zoo veel arbeids zonder nadeel van gezondheid, te konnen uitgestaan werden.

** Admiraliteits Heeren.*

Den zes en twintigsten vertrok zyn Majesteit, met eenig Hofgevolg, naar Breda, na alvoorens den Heer Graave van Zolms, tot Opperbevelhebber over het Voetvolk; den Heer Graave van Portland, den Hoog Eedelgebooren Heere van Ouwerkerk, 's Graavenmoer en Opdam, tot Stedehouders des Opperveldgezachs, over de Ruytery gesteld en voorts eenige andere Krijgsampten vergeeven te hebben: doende de volgende Aanspraak aan haare Hoog Moogende.

De Koning gaat na Breda.

Extract uit het Register der Resolutien van de Hoog Moog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Lunæ den 26. Maart 1691.

„Syne Majesteit den Coning van Groot Brittannien in de
„Vergaderinge gecompareert zynde, heeft aan haar Hoo:
„Moogende in substantie voorgedragen, dat zyne Ma-
„jesteit op de ingekomen tydingen, van het aannaderen
„van des vyants Armée, omtrent Mons, aanstonts ordre
„gegeven hadde, om de Troupes van den Staat by
„Brussel te doen vergaderen, en dat den Heere Prince
„van Waldek bereyts derwaards voor af was gegaen,
„om het zelve te bevorderen, dat zyne Majesteit consi-
„dererende de importantie van de Plaatse, niet alleen

 „voor

„ voor de Spaansche Nederlanden, maar ook voor desen
„ Staat, geresolveert was, om van daag naar Breda te ver-
„ trecken, ende aldaar naader tydinge, ende de byeen-
„ komste vande Troupes af te wachten, en dan zich ver-
„ ders by het Leger te vervoegen, om te sien, wat tot af-
„ breuk van den Vyand, en het ontset van Mons onder-
„ nomen soude konnen werden, en dat zyne Maj: daer
„ van aan haar Hoo: Moog: kennisse hadde willen geven,
„ dat voor als noch niet konde seggen, wat doenlijck, of-
„ te mogelijk soude syn, maar dat alles soude doen wat
„ mogelijck was, in hoope dat Godt synen segen daar
„ over soude gelieven te verleenen: dat verders syne Ma-
„ jesteit haar Hoog Moogende konde verseeckeren, dat
„ alles wat in sijn macht was, tot welwesen van den Staat
„ soude contribueren en voor de selve behouden die ge-
„ negentheyt, die syne Majesteit altoos voor de selve had-
„ de gehad. Waar op in presentie van zyne Majesteit ge-
„ delibereert, en by de Provintien geadviseert zynde,
„ heeft den Heere van *Heek*, ter Vergaderinge preside-
„ rende, Hoogstgedachte zyne Majesteit bedankt voor
„ de Eere die zyne Majesteit haar Hoog Moogende heeft
„ aan gedaan, van in haare Vergaaderinge te verschijnen
„ en insonderheyt voor de onvermoeyde sorge die zyne
„ Majesteit voor het welwesen van den Staat is dragende,
„ ende de moeyte die sijne Majesteit, uyt yver voor de sel-
„ ve, ende voor het gemeene beste wederom heeft gelie-
„ ven op sich te nemen, van de voorsz expeditie in per-
„ soon te gaan bywoonen, en ernstigh versocht, en gebe-
„ den, dat zyne Majesteit, considererende hoe veel desen
„ Staat, zyne Majesteits Rijken, de Protestantsche Reli-
„ gie, ende gants Europa aan de behoudenisse van sijne
„ dierbaare, en geheiligde Persoon gelegen is, voor sijne
„ conservatie soo veel mogelijck, sorge gelieft te dragen,
„ ende de selve soo weinig doenlijk sal zyn, aan de peri-
„ kelen te exponeren, en verders aan syne Majesteit een
„ geluckige, en voorspoedige reyse toegewenscht, en den
„ segen van God Almachtig over sijne Majesteits per-
„ soon, en expeditie: en is sijne Majesteit daar mede we-
„ derom afgegaan, en voorts goet gevonden, ende ver-

„ staan

„ ſtaan, dat ſijne Majeſteit, door de Vergaderinge en
„ Corps, geluck op de reyſe ſal werden gewenſcht, tot
„ welcken eynde den Agent Rooſeboom is geſonden, om
„ te verneemen, wanneer het ſijne Majeſteit gelegen ſou-
„ de koomen, aan haar Hoog Moogende daar toe occaſie
„ te verleenen, doch heeft ſijne Majeſteit verſocht, dat
„ haar Hoog Moogende hem daar van geliefden te excu-
„ ſeeren, alſoo gereet was om aanſtonts te vertrecken.

Na dan ten acht uuren by de Eedele Moogende Heeren Raaden van Staate afſcheid genoomen en de voorgemelde Aanſpraak by haar Hoog Moogende, de Heeren Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden gedaan te hebben, vertrok zyn Hooggedachte Majeſteit ten tien uuren des voormiddags, geleid door een gedeelte van zyn Lijfwacht te Paarde, met twee Koetzen, verzeld van den Heere Graave van Portland, de Heere van Ouwerkerk, Suileſtein en eenige voornaame Hofbedienden, over Delft, Rotterdam en zoo voorts op Breda: alwaar zyn Majeſteit des nachts, vermits de moeyelijkheid der wegen, eerſt aanquam: werdende des anderendags, den zeven en twintigſten en voorts den acht en twintigſten, door den Prinſce van Naſſau, Stadhouder van Vrieſland &c. den Hertog van Zell; Bronſwijk, Wolfenbuttel; Nordfolk; Ormont, mitsgaaders de Heeren Dankelman, geheime Raad van den Doorluchtigen Keurvorſt van Brandenburg; de Heer van Schuilenburg, Raad en Griffier van zyn Majeſteits Erf-en Heergoederen in de Nederlanden; verſcheide Gezanten en andere Perzoonen van aanzien, gevolgd.

Werd van veele Grooten gevolgd.

Eenige volgende dagen zyn wijders in 's Graavenhaage met de gewoone Staats Vergaadering, als ook der Zeeraaden en het Congres, ofte de zaamenkomſt der Bewindslieden van de Hooge verbondene Vorſten en Staaten doorgebragt; insgelijks heeft zyn Majeſteit tot Breda en elders veele uitheemſche Prinſcen en Gezanten ontfangen en met de zelve raad gepleegd: gelijk dan de Heer Pauly, Raad van zyn Majeſteit van Deenemarken, naar Bruſzel en de Preſident de la Tour, Afgezant van den Hertog van Savoyen, naar Breda vertrokken.

April Den eersten van * Grasmaand, vertrok de Koning en nef-fens zyn Majesteit de Hertog van Zell, mitsgaaders veel Legerhoofden, Grooten en Hof bedienden van Breda, over Antwerpen, naar Brussel, houdende het middagmaal tot Vilvoorden.

Vertrekt van Breda.

Den derden vertrok zyn Keurvorstelijke Doorluchtigheid van Beieren, in der stilte, uit 's Graavenhaage, hebbende alom de voornaame zaaken in Holland en voor eenige dàgen, de Hooge School, Kruidtuin en andere beziens-waardige Gebouwen der Stad Leiden, weezen bezichtigen: laatende allenzints zyn inborst en Vorstelijke Deugden, zoo ongedwongen en ongemaakt, blijken, dat de Ingezetene van dit Land zynes Doorluchtigheids noch lange, met eere, zullen gedachtig zyn. Ter deezer dàge wierd ook by de Hooge Overigheid een Bedestond vast gesteld en den vijfden begonnen.

De Keurvorst van Beieren vertrekt uit 's Graavenhaage.

Den zesden vertrokken verscheide Engelsche Heeren, om naar Engeland over te schépen; toch bleeven lang, door tegenwind opgehouden zynde, in den Briel en Hellevoetsluis: onder deeze bevond zich ook de Eerwaardige Heere Bisschop van Londen, een man, die door gemeenzaamheid en heusche ommegang ook met geringe Perzoonen, ik zwijge, van zyn Eedelheids Geboorte, Naam en Ampt, zelf by de Vreemdelingen, veel luister heeft behaald.

Den zevenden ontfing men, gelijk dàgelijks, bericht van zyn Majesteits naarstigheid in het schikken der Légerzaaken, ook ontbraaken'er geen valsche geruchten, wegens den toestand der Belegering van Bergen.

Inmiddels wierd door haar Majesteit van Groot Britannien bericht aan de Hooge Regeering gegeeven, dat de Engelsche Vloot in staat was om eerlang in Zee te kunnen steeken: stellende de Heere Graave Tromp alhier de noodige ordres op het vervaardigen van de Nederlandsche Watermagt.

Bergen in Henegouwen, door de Franschen, bemagtigd.

Den achsten, gelijk namaals en met verwondering van alle menschen, die op geen heimelijk verstand der Franschen met de Belegerde gedacht hadden, verstaan wierd, bemagtigde de Franschen de Stadt Bergen in Henegouwen, om welke te ontzetten zyn Majesteit van Groot Britannien

tannien in Braband was getogen en omtrent welke onderneeming, ofte Belegering de Koning der Franschen zich, als in een Spiegelstrijd, heeft vertoond: hebbende voor af door zommige Stadsbestierders, Amptenaaren, Geestelijke en Burgeren een algemeen ongenoegen tegen de Spaansche bestiering aangequeekt en eyndelijken zoo groot een wanorder binnen de Wallen gebrouwen; dat zy den Prinsce van Berges, Opperbevelhebber der Stad, doende, toch te vergeefsch, alle vlijt om de oproerige te stillen en in hun plicht te houden; gewaapenderhand dwongen met den vyand te verspreeken en van voorwaarden tot overgaave te handelen, hebbende in al den tijd van het beleg, geen aanval, storm, of geweld, dat verhaal verdiend, uitgestaan: de bezetting trok dan onder zeer voordeelige Voorwaarden, om hen geen gelegenheid van een verweering te geeven, den tienden ter Stad uit: toch niet zonder aanleiding om hunnen dienst te verlaaten en in die van de Franschen over te gaan en zelf zoo ver, dat hen in het uittrekken het goud in de hand en groote (toch Fransche) beloften in het oor gestooken wierden: ten waare ook de dappere Colonel Fagel, de ongebondenheid zommiger Fransche Bevelhebberen tegen gegaan had; zy zouden geweld gepleegd hebben, om de Zoldaaten in de Stad te houden.

Hoewel dan, de Koning van Groot Britannien, zynde naar behooren en volgens afspraak, in Braband van de noodwendigheeden, tot het ontzet der Stad, by zyn Majesteit geeyscht en hem verzeekerd, niet gediend geworden, zyn oogwit, naamelijken de Stad te ontzetten, niet heeft kunnen bereyken, zoo heeft hy nochtans, door deeze zyne Heirtogt en Légerbestier, den Franschen ook het hunne, in veele, doen ontstaan: gelijk naamaals in het Land van Gulik en de daar omleggende streeken; ook jongst omtrent den aanslag op de Stad Luik, is gebleeken: want ons Léger in Braband scheidende, na dat zyn Maj: den tienden en elfden, een schouwing over het zelve, den eenen dag over het Voet- den twede over het Paardevolk gedaan had, zyn door des zelfs voorzichtigheid zommige van onze en eenige Benden der Bondgenooten, derwaards getrokken en zoo-

daanig by der hand gehouden, dat zy, op de alderminste beweegingen der Franschen konden toeschieten en dienst doen, daar het de nood mogt koomen te vereyschen.

Wat ook den roem belangd, die de Koning der Franschen, boven maaten heet op loftuiterijen, hier door behaald heeft, deeze is, zelf by den zijnen, zeer gering geweest: want of wel waar is, dat men in zynen vyand zoo wel de list, dan de Krijgsdeugd en dapperheid prijzen moet; zoo is nochtans een alzulke Stedekoop en verraaderlijke onderhandeling met Bevelhebberen, Soldaaten en Burgeren; ja zelf tot de Geestelijkheid toe, als hy alom doed en tracht te doen; nooit, by Eedelmoedige Prinscen gebruikelijk geweest, veel minder gepreezen geworden en gelust het dien Vorst het oog op zommige Koningen van Vrankrijk en zijne groote Voorouderen te slaan; hy zal hen in de geschiedeniszen, nu te Paard, dan te Voet, met den Speer, of Deegen in de vuist ontmoeten, deeze als Verwinnaar, geene als Verwonnen, een ander als gevangen; toch geen van alle beezig vinde in deeze vuile neering en handel van verraaders en ontrouwe dienaaren en Burgeren te maaken: een konst althans by hem in hooge en geachte oefening: een lafhertigheid, voor alle, hem onbetaamelijk, die door de naam van de Groote Lodewijk, zoo gaarn zynen aard voor grootdaadig by de geheele Waereld zou doen te boek staan. Kortom, het voordeel voor Vrankrijk by deeze overwinning behaald en de schaade door het verlies van Bergen den Spaanschen toegebragt, hoe groot die ook weezen mag; behoorde een Koning met minder vreugd, dan de billijke laster van Verraderlijken deeze zeege verkreegen te hebben, met spijt, het hert te raaken.

De Stad was naauwelijks van meester veranderd, of de Ingezetene bevonden, dat vreemde Heeren vervreemd van Burgerliefde zijn en vervolgens zag men het berouw zoo dra bynaar, als de misdaad: werdende zy, die zich zoo moedwillens en ter quaader trouwe overgegeeven hadden, aanstonds, als Lijfeygene Slaaven gehandeld en gedwongen alles te verschaffen, wat de baldaadige Oversten en Soldaaten, naar het voorbeeld van hun Koning, eyschen wilden. Indien dit andere Stéden niet kan aanmoedigen, om hun gebieden-

biedende Vorſten en Heeren getrouw te blijven; zich tegen de Franſchen te verweeren en hun eigen voordeel te behertigen, zoo is alle raad, voorzorg en reden ten eynde.

Om nu wederom tot het verhaal, belangende het gebeurde in 's Graavenhaage te koomen: ſtaat te weeten, dat men in de dry volgende dagen van den toeſtand der Engelſche en Yrſche zaaken, als ook van de overgaave van Bergen voornoemd, alhier is bericht geworden; werdende, door het vergaaderen der Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Weſtvrieſland, de gewoone Staatsbelangen wederom voortgezet.

Den twaelfden quam de Prins Frederik Auguſtus, Zoon van zyn Keurvorſtelijke Doorluchtigheid van Saxen binnen 's Graavenhaage; toch vertrok aanſtonds naar Braband, om zyn Koninglijke Majeſteit te gaan begroeten.

De Koning vertrekt uit Bruſzel naar Breda.

Den vijftienden vertrok zyn Majeſteit van Bruſzel, verzeld van veele Grooten, blijvende de Heer van Ouwerkerk by het Léger en quam des avonds tot Breda; nam des anderen dags wederom de herwaards reize aan, werdende in het doorgaan tot Rotterdam, door de Overigheid, onder het losbranden van het Geſchut, alom aan de Waterkant des Stads ſtaande, opgewacht en quam hooggedachte zijn Majeſteit in gevolge over Delft, des avonds omtrent zeven uuren, in 's Graavenhaage, werdende gevolgd door den Hertog van Zell en aanſtonds door veele Afgezanten en andere Heeren in zijn Slaapkaamer, tot in de laaten nacht, over verſcheidene zaaken, onderhouden.

Komt in 's Graavenhaage.

De Hertog van Zell werd Ridder van den Kouſzeband geſlaagen.

Den achttienden wierd zijn Doorluchtigheid de Hertog van Zell, des naamiddags ten vijf uuren, op het Hof, door zyn Koninklijke Majeſteit, tot de Ridderlijke ordre van den Kouſzeband, met alle de daar toe vereyſchte plechtigheeden gevorderd; zijnde de Meeſters der Waapenen daar toe uit Engeland, met het vereiſchte, overgekoomen; den Hertog van Nordfolk, Ormond, de Graaf van Portland en andere Grooten aldaar tegenwoordig en zag men noch dien avond zijn Doorluchtigheid met het teeken des Ridderdoms, door 's Graavenhaage rijden: Deezen avond

quam ook de Afgezant van den Doorluchtigen Keurvorst van de Palts, uit Dusseldorp alhier.

Den negentienden quaamen veele Groote Légerhoofden, als de Graaven van Solms, Hoorn en daar na de Prins van Nassau en Krijgsbevelhebberen uit Braband, te rugge in 's Graavenhaage en de Koning des avonds van Honslerdijk, werwaards zijn Majesteit des morgens, met eenige Eedellieden gereeden was, wederom in het Hof, houdende met veele Gezanten en Staatsbedienden raadspleegingen en mondeling onderhoud.

De Hertog van Zell vertrekt.

Den twintigsten vertrok de Hertog van Zell, zynde van veele Grooten begroet en geluk op de reize gewenscht.

Zijn Majesteit verschijnt ter Vergaadering van haare Hoog Moogende.

Den een en twintigsten verscheen de Koning ter Vergaadering van de Hoog Moogende Heeren algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden, (zijnde de Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Westvriesland ter deezer tijd niet vergaaderd en eerst tegen den vier en twintigsten deezes maands beschreeven) alwaar zijn Majesteit kennisze geliefde te geeven van den toestand der zaaken in Braband; zijn voorgenoomen vertrek naar England en andere omstandigheeden, gelijk uit de volgende aanteekening te zien is.

Extract uit het Register der Resolutien van de Hoog Moog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Sabbathi den 21. April 1691.

„Sijne Majesteit den Koning van Groot Brittannien in de „Vergaderinge gecompareert synde, heeft aan haar „Hoog Moogende in substantie voorgedragen, dat het „sijne Majesteit leet was, dat de dispositie tot het ontset „van Mons gemaakt, niet was geweest van het ge-„wenschte succes en dat den tijd niet hadde toegelaaten „om met de Troupes, ten dien einde te same getrocken, „het secoureren van de Plaats te kunnen tenteren; dat „de Stad overgegaan zijnde, sijne Majesteit de Troupes „wederom hadde geseparéert, ende in de naaste, en be-„quaamste plaatsen, en quartieren verdeelt, soodanigh, „als tot conservatie van het overige van de Spaansche „Nederlanden, meest dienstig was geoordeelt, dat naar „dien

„ dien ſyne Majeſteits affaires ſijne preſentie in Engeland
„ voor eenigen tijd vereyſchten, ſijne Majeſteit van in-
„ tentie was om derwaards te vertrecken, ende het ſelve
„ aan haar Hoog Moogende hadde willen bekent maa-
„ ken, nemende daar mede ſijn affcheid, en ſich in haar
„ Hoog Moogende goede genegentheid recommande-
„ rende; dat ſijne Majeſteits meininge was, om binnen
„ vier, ofte ten uiterſten ſes weecken in deſe Landen we-
„ derom over te koomen, en dat ſijne Majeſteit onder-
„ tuſſchen aan den Heere Prince van Waldek ſoodanige
„ ordres hadde gelaten, als vereyſcht wierden, om de
„ meeſten dienſt van den Lande, ende het noodige tot de
„ aanſtaande Campagne ontrent de Militie te beſorgen.
„ Verſoeckende dat haar Hoog Moogende den gemel-
„ den Heere Prince van Waldek daar toe met alles, het
„ geene noodig ſoude ſijn, geliefden te aſſiſteren. Waar
„ op ter preſentie van ſijne Majeſteit gedelibereert, ende
„ geadviſeert zijnde, hebben haar Hoog Moogende
„ Hoogſtgedachte ſijne Majeſteit bedankt voor de Eere
„ die ſyne Majeſteit haar hadde aangedaan, van in haare
„ Vergaaderinge te verſchijnen, ende betuigt, dat of
„ wel de Stad van Mons niet geſecoureert hadde kun-
„ nen werden, haar Hoog Moogende daarom niet min-
„ der aan ſyne Majeſteit waren verplicht voor den on-
„ vermoeyden yver, ende arbeyt, die ſyne Majeſteit in
„ deſe gelegentheid hadde aangewent, en dat oock daar
„ door was te wegen gebracht, dat den Vyand naar het
„ veroveren van Mons, geen verdere progreſſen hadde
„ gedaan, gelijk anderſints ſeeckerlijk ſoude weſen ge-
„ ſchiet, en hebben ſyne Majeſteit inſgelijx bedankt
„ voor de kenniſſe die het deſelve gelieft hadde aan haar
„ te geven, van ſyne reyſe naar Engeland, met byvoe-
„ ginge dat haar Hoog Moogende ten hoochſten ver-
„ blijd waaren te vernemen, dat ſy het geluk ſouden
„ hebben, van ſyne Majeſteit over korten tijd wederom
„ herwaards te moogen verwachten, ende hebben
„ voorts ſyne Majeſteit een voorſpoedige reyſe, ende den
„ ſegen van Godt Almachtig over ſyne Majeſteits Per-
„ ſoon, en deſſeinen toegewenſcht, ende ook verklaart

„dat Haar Hoog Moogende ten hoogften aangenaam „was, dat fijne Majefteit den Heere Prince van Waldek „in fyne abfentie de directie van de faken ontrent de Mi„litie hadde aanbevolen, met verfeekeringe, dat haar „Hoog Moogende den gemelden Heere Prince van „Waldek daar in alle behulp fouden toebrengen.

Na met haar Hoog Moogende noch over veele zaaken raadgepleegd en van de Vergaadering affcheid genoomen te hebben, ging fyn Majefteit tuffchen tien en elf uuren ter reis naar Engeland; geleid en gevolgd van veele aanzienelijke Perzoonen, met eenige Koetzen op Naaldwijk en aldaar fpijfen by de Eed: Heer van Reinenburg: tien perzoonen hadden de eere van met zijn Majefteit ter Tafel te zijn. Eer zyn Majefteit noch van daar vertrok, hadden veele Grooten gehoor en deed de Koning noch veele zaaken af; gaande tuffchen dry en vier uuren, na een weinig wandelens in de Tuin, onder een grooten toevloed van beampte Perzoonen en gemeene menfchen, met de Koets naar de Haaks, gelégen aan de Oranje Polder: alhier in een Roeivaartuig getréden, wierd zyn Majefteit, als ook den Heer Hertog van Ormond, de Graaf van Portland en andere aan het boord van het Jagt Maria gevoerd. Zoo dra de Koning naderde, wierd het Gefchut van al de Schépen gelost en de Koninglijke Wimpel van de Steng gefmeeten; de Wind zeer ftil zynde, konden de Schépen uit Goerede niet en weinige alleen, hier leggende, in Zee geraaken: derhalven keerde des Konings Jagt wederom te rugge, ankerde voor het Houte Baake en trad zyn Majefteit in den avond wederom aan Land, vernachte tot den Heer van Reinenburg, werwaards des nachts noch eenige Heeren, uit 's Graavenhaage ontbooden, met zyn Majefteit fpraaken.

De Koning vertrekt uit 's Graavenhaage.

Komt aan Boord,

En wederom aan Land;

Des morgens, naamelijken des Zondags den twee en twintigften, vertrok zyn Majefteit wederom van daar en quam omtrent acht uuren aan boord van het Jagt: fteekende, na volgens Zeekrijgsgebruik ontfangen te zyn, aanftonds ter Maaze uit en Zeewaards in: zynde als toen het meerder gedeelte der Schépen reeds in Zee en onder Zeil gebragt.

Gaat wederom naar Boord.

gebragt. Zoo dra de Koning en de Vloot, tot zijn Majesteits overtogt geschikt, in het ruime Water was, stak een Vloot van 15. Schépen uit het Noorden, te weeten de Oorlogs Schépen uit Texel, onder het beleid van den Heere * Vice-Admiraal, Philips van Alemonde, naar de voorgenoemde toe, welken met de deeze en ook eenige Koopvaarders te zaamen gevoegd, omtrent zeventig zeilen uitmaakte.

*Hoofd-stede-houder des Zee-gezags.

Zeild naar Enge-land.

Deezen dag waaren haar Hoog Moogende, met de Eed: Moogende Heeren Raaden van Staate, vergaaderd en vertrok de Prins van Nassau, Stadhouder van Vriesland, dags te vooren in 's Graavenhaage gekoomen, naar Leeuwaarden en veele Grooten werwaards hen hunne Heerschappy, bizonder belang, ampt, bezending, ofte bediening vorderde.

Aldus dan, hebbende alleen voorgenoomen de aanmerkenswaardigste zaaken, omtrent de komste en het verblijf van zijn Doorluchtiggemelde Majesteit van Groot Britanje in en omtrent deeze Landen voorgevallen, te beschrijven, acht ik, met eerbiedigheid, de zelve als nu aangeweezen, mitsgaaders getoond te hebben, dat nimmermeer eenig Vorst zoo veel arbeid, zorg en ongemak, ter liefde van zyn Volk en Bondgebuuren; ja ter inzichte van het welzijn des algemeenen Kristendoms en des hervormden vryen Godsdiensts, in het bizonder, heeft willen neemen; zich in zoo veele en zoo groote openbaare en heimelijke Lijfsgevaaren heeft durven begeeven en zich zoo manhaftig, goedertieren en onbewoogen in deeze alle, gelijk ook in voor-en tegenspoed heeft gedrägen; dan Koning WILLEM, het tegenwoordige cieraad, beneffens zyn onberispelijke Koninginne van vier Rijken. Wien geluste zoo veel haat, naaspraak, afgunst en bedreiging op zich te laaden? wien zoo veel Staat-Hof-en Kerkgeschillen te schiften en te redderen? wien zoo veel Burgerlijke klagten, bekommeringen en rechtszorgen gaade te slaan? en dit alles, met zoo weinig rust en voordeel voor zich zelve, gaande te houden? dan Koning WILLEM; tot noch toe zonder Nazaat en niet (een roem, welke hem, boven de meeste Vorsten des geheelen Waerelds, toekomt) op wellust, of

gende Heerſchappy verſlingerd; ten waare ook de drift, om wel te doen, Hem onwederhoudelijken meeſter was en de eere, van den Vryen Godsdienſt herſteld, Koningrijken en verdrukte Volkeren verloſt en geredderd en zijn Vaderland beſchermd te hebben, dit alles by dien Grooten Koning betaalen en vergoeden kon: daar bleef geen reeden, belang, noch inzicht over, om te gelooven, dat eenig menſch, (ik zonder zelf geen Koningen uit) over andere zoo veel goedheid zou blijven houden, zoo veel ongemak om hen zou willen drȧgen en zich dien laſt en arbeid niet ontrekken:. Zy dan, wiër geheiligde naamen de Nijd met hertzeer, de Deugd met blijdſchap; deeze, op de vleugelen des Dageraads, alom over den gantſchen aardbodem voerd, geene, met de vlerken van een eeuwige nacht zoekt te dekken en te verduiſteren, verdienen derhalven by alle vroome Ingezétene van ons Vaderland en der vier bekende Koningrijken in het bezonder en by geheel Europe in het algemeen, eene onvergeetelijken dank en oneyndigen lof. Deezen voegd het hunne gebéden voor het welzijn van haare gezeegende Majeſteiten uit te ſtorten, op dat haare Koninglijke Gemoederen, meerdermaalen door liefde te henwaards verrukt, door de betuigingen van verſchuldigde genegenheid, bewoogen moogen werden, om in haare Vorſtelijke goedertierenheid, yver en gunſte, tot hunner aller behoudeniſſe te volharden.

Wat den tegenwoordigen toeſtand der Europeeſche Staat-en Oorlogszaaken, ook het waare welvaaren der Vereenigde Nederlanden in zich belangd, weinig menſchen zijn zoo onkundig van de zelve; want de meeſte en minſte hebben'er deel in, of zy begrijpen en zien klaarelijken, dat de Koning van Groot Britanje, naaſt God, alleen den voortgang der Franſche dwinglandy, over wiens Zee-en Landbedervende verwoedheid, duizend duizenden den getergden Hemel om wraak aanſchreyen, ſtuiten kan en gevoegd met Zyne hooggemelde Bondgenooten, ſtuiten zal: Terwijl men dan zederd zijn Majeſteits overkomſte een meerder, dan gewoone yver en ernſt in alle de raadspleegingen en toeſtel des Oorlogs

logs in ons Land en by het meerdergedeelte der Bondgebuuren bespeurd, vind men de gemoederen der Ingezétene; ja aller menschen met een leevendige hoope, op een goeden uitslag van zaaken, gevuld, zich verlaatende op des Hemels hulpe, des Konings en hunner Overigheeden wijsheid en dapperheid; dràgende inmiddels de lasten en bekommering des Oorlogs met geduld en vergenoegen, ten besten van het lieve Vaderland en hun bizonder welzijn; om eyndelijken verlost van Staats-en Geloofsdwang, die voordeelen, Rechten en Vryheeden, in veiligheid, met schuldige erkentenis te genieten, welke hen van God, den Koning en hunne wettige Overigheeden verleend zijn en door weldoen, noch meerder kunnen verleend werden.

EINDE.